

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKİYATRİ ANABİLİM DALI
KPJ-YL-2015-0004**

İNTİHARIN ANLAMI, İNTİHAR VE İNTİHARA YÖNELİK TUTUMLAR

İhsan YEĞENOĞLU

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Mehmet ESKİN**

AYDIN-2015

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKİYATRİ ANABİLİM DALI
KPJ-YL-2015-0004

**İNTİHARIN ANLAMI, İNTİHAR VE İNTİHARA YÖNELİK
TUTUMLAR**

İhsan YEĞENOĞLU

DANIŞMAN
Prof. Dr. Mehmet ESKİN

AYDIN-2015

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Psikiyatri Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi İhsan YEĞENOĞLU tarafından hazırlanan İntiharın Anlamı, İntihar ve İntihara Yönelik Tutumlar başlıklı tez, 20.11.2014 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı ve Soyadı :

Üniversitesi :

İmzası:

(Başkan) Prof. Dr. Mehmet ESKİN

ADÜ Tıp Fakültesi

Prof. Dr. Çiğdem DEREBOY

ADÜ Tıp Fakültesi

Yrd. Doç. Dr. Cennet ŞAFAK ÖZTÜRK

ADÜ Fen-Edebiyat Fakültesi

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun Sayılı kararıyla tarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet CEYLAN

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	vi
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ix
EKLER DİZİNİ.....	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1. İntiharın Tanımı ve Önemi.....	1
1.2. İntiharı Açıklayan Kuramsal Yaklaşımlar.....	6
1.2.1. Biyolojik Yaklaşım.....	6
1.2.2. Psikolojik Yaklaşımlar.....	8
1.2.2.1. Psikodinamik Kuram.....	8
1.2.2.2. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	8
1.2.2.3. Schneidman'ın İntihar Kuramı.....	9
1.2.2.4. Umutsuzluk Kuramı.....	10
1.2.2.5. Kaçış Kuramı.....	11
1.2.3. Sosyolojik Yaklaşım.....	12
1.2.4. Bütüncül Bir İntihar Süreci Modeli.....	14
1.3. Türk Gençliğinde İntihar.....	14
1.4. Temel Kültürel Değerler.....	17
1.5. İntihar Tutumları.....	20

1.6. İntiharın Anlamı.....	22
1.7. Yaşamın Anlamı.....	24
1.8. Ölümün Anlamı.....	25
1.9. Araştırmanın Önemi ve Amacı.....	27
1.9.1. Araştırma Soruları.....	27
2. GEREÇ VE YÖNTEMLER.....	29
2.1.Araştırma Grubu.....	29
2.2.Verİ Toplama Araçları.....	29
2.2.1.Kişisel Bilgi Formu.....	29
2.2.2.İntihar Davranışları Formu.....	30
2.2.3.Eskin İntihara ve İntihar Eden Kişiyekarşı Tutumlar Ölçeği.....	30
2.2.4. İntiharın, Yaşamın ve Ölümün Anlamı Formu.....	33
2.2.5. Gözden Geçirilmiş İntihar Davranışları Anketi.....	37
2.3. İşlem Yolu.....	37
2.4. Verİ Analizi.....	38
3.BULGULAR.....	40
3.1. İntihar Davranışı Oranları.....	40
3.2. İntiharın, Ölümün ve Yaşamın Anlamı.....	41
3.2.1. İntiharın Anlamı.....	41
3.2.2. Ölümün Anlamı.....	45
3.2.3. Yaşamın Anlamı.....	49
3.3. İntihar Tutumları.....	53
3.4.İntiharın Anlamı ve İntihar Tutumları.....	55

3.4.1. İntiharın Anlamı ve İntihara Karşı Tutumlar.....	55
3.4.2. İntiharın Anlamı ve İntihar Eden Kişiyeye Karşı Tutumlar.....	57
3.5. İntihar Olasılığı.....	59
3.5.1. İntiharın Anlamı ve İntihar Olasılığı.....	59
3.5.2. Ölümün Anlamı ve İntihar Olasılığı.....	59
3.5.3. Yaşamın Anlamı ve İntihar Olasılığı.....	60
3.5.4. İntihara Karşı Tutumlar ve İntihar Olasılığı.....	60
4. TARTIŞMA.....	62
4.1.İntihar Davranışı Oranları.....	62
4.2.İntiharın, Ölümün ve Yaşamın Anlamının Tartışılması.....	63
4.3. İntihar Tutumlarının Tartışılması.....	67
4.3.1. İntihara Karşı Tutumlar.....	67
4.3.2.İntihar Eden Kişiyeye Karşı Tutumlar.....	70
4.4.İntiharın Anlamı ile İntihar Tutumlarının İlişkisinin Tartışılması	72
4.4.1.İntiharın Anlamı ile İntihara Karşı Tutumların İlişkisinin Tartışılması.....	72
4.4.2.İntiharın Anlamı ve İntihar Eden Kişiyeye Karşı Tutumların Tartışılması.....	75
4.5.İntiharın, Ölümün ve Yaşamın Anlamı ile İntihar Olasılığının İlişkisinin Tartışılması.....	75
4.6.İntihara Karşı Tutumlar ile İntihar Olasılığının İlişkisinin İncelenmesi.....	77
5. SONUÇ.....	79
ÖZET.....	85
SUMMARY.....	86
KAYNAKÇA.....	87

EKLER.....	98
ÖZGEÇMİŞ.....	104
TEŞEKKÜR.....	105

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

5-HIAA:	5-hidresindoleasetikasit
BOS:	Beyin omurilik sıvısı
df:	Serbestlik derecesi
DSÖ:	Dünya Sağlık Örgütü
n:	Kişi sayısı
Ort:	Ortalama
p:	Anlamlılık düzeyi
SS:	Standart sapma
TPH:	Triptofan hidroksilaz
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
χ^2 :	ki-kare
Φ :	phi

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 2.1. Araştırmaya katılan öğrencilere ilişkin bilgilerin dağılımı.....	29
Çizelge 2.2. İntihara Karşı Tutumlar Ölçeğini oluşturan 24 maddenin faktörlere dağılımı ve faktör yükleri.....	31
Çizelge 2.3. İntihar Eden Kişiye Karşı Tutumlar Ölçeğini oluşturan 20 maddenin faktörlere dağılımı ve faktör yükleri.....	32
Çizelge 2.4. İntiharın anlamına ilişkin 30 kelimenin faktörlere dağılımı.....	34
Çizelge 2.5. Ölümün anlamına ilişkin 30 kelimenin faktörlere dağılımı.....	35
Çizelge 2.6. Yaşamın anlamına ilişkin 30 kelimenin faktörlere dağılımı.....	36
Çizelge 3.1. İntihar davranışlarına ilişkin bilgilerin dağılımı.....	40
Çizelge 3.2. İntihar düşüncesi ve girişimi olanlarla olmayanların eğitim düzeyleri açısından karşılaştırılması.....	40
Çizelge 3.3. İntihar davranışına göre intiharın anlamı faktörleri t-testi bulguları.....	41
Çizelge 3.4. Eğitim düzeyine göre intiharın anlamı faktörleri t-testi bulguları.....	43
Çizelge 3.5. İntihar davranışına göre ölümün anlamı faktörleri t-testi bulguları.....	45
Çizelge 3.6. Eğitim düzeyine göre ölümün anlamı faktörleri t-testi bulguları.....	47
Çizelge 3.7. İntihar davranışına göre yaşamın anlamı faktörleri t-testi bulguları.....	49
Çizelge 3.8. Eğitim düzeyine göre yaşamın anlamı faktörleri t-testi bulguları.....	51
Çizelge 3.9. İntihar davranışına göre intihara karşı tutumlar ölçeği faktörleri t-testi bulguları.....	53
Çizelge 3.10. İntihar davranışına göre intihar eden kişiye karşı tutumlar ölçeği faktörleri t-testi bulguları.....	54
Çizelge 3.11. Eğitim düzeyine göre intihara karşı tutumlar ölçeği faktörleri t-testi bulguları.....	54

Çizelge 3.12. Eğitim düzeyine göre intihar eden kişiye karşı tutumlar ölçeği faktörleri t-testi bulguları.....	55
Çizelge 3.13. İntihara karşı tutumlar ile intiharın anlamı faktörleri arasındaki ilişkiye yönelik bulgular.....	56
Çizelge 3.14. İntihar eden kişiye karşı tutumlar ile intiharın anlamı faktörleri arasındaki ilişkiye yönelik bulgular.....	58
Çizelge 3.15. İntihar olasılığı ile intiharın anlamı arasındaki ilişkiye yönelik bulgular.....	59
Çizelge 3.16. İntihar olasılığı ile ölümün anlamı arasındaki ilişkiye yönelik bulgular.....	60
Çizelge 3.17. İntihar olasılığı ile yaşamın anlamı arasındaki ilişkiye yönelik bulgular.....	60
Çizelge 3.18. İntihar olasılığı ile intihara karşı tutumlar arasındaki ilişkiye yönelik bulgular.....	61
Çizelge 5.1. İntihar davranışına ve eğitim düzeyine göre intiharın, ölümün ve yaşamın anlamı faktörlerine ilişkin t-test bulguları ve zihinsel temsildeki sıra farklılıkları.....	79
Çizelge 5.2. İntihar davranışına ve eğitim düzeyine göre intihara ve intihar eden kişiye karşı tutumlar alt faktörlerinin t-test bulguları.....	80
Çizelge 5.3. İntiharın anlamı faktörleri ile intihara ve intihar eden kişiye karşı tutumlar faktörleri arasındaki ilişkiye yönelik bulgular.....	81
Çizelge 5.4. İntihar olasılığı ile intiharın, ölümün, yaşamın anlamı faktörleri ve intihara karşı tutumlar arasındaki ilişkiye yönelik bulgular.....	82

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 3.1. İntihar davranışı olan ve olmayanların intiharın anlamı faktörleri puan ortalamaları.....	42
Şekil 3.2. İntihar davranışı olan ve olmayanların intiharın anlamına ilişkin zihinsel temsilleri.....	42
Şekil 3.3. Lise ve üniversite öğrencilerinin intiharın anlamı faktörleri puan ortalamaları.....	44
Şekil 3.4. Lise ve üniversite öğrencilerinin intiharın anlamına ilişkin zihinsel temsilleri.....	44
Şekil 3.5. İntihar davranışı olan ve olmayanların ölümün anlamı faktörleri puan ortalamaları.....	46
Şekil 3.6. İntihar davranışı olan ve olmayanların ölüme ilişkin zihinsel temsilleri.....	46
Şekil 3.7. Lise ve üniversite öğrencilerinin ölümün anlamı faktörleri puan ortalamaları.....	48
Şekil 3.8. Lise ve üniversite öğrencilerinin ölüme ilişkin zihinsel temsilleri.....	48
Şekil 3.9. İntihar davranışı olan ve olmayanların yaşamın anlamı faktörleri puan ortalamaları.....	50
Şekil 3.10. İntihar davranışı olan ve olmayanları yaşama ilişkin zihinsel temsilleri.....	50
Şekil 3.11. Lise ve üniversite öğrencilerinin yaşamın anlamı faktörleri puan ortalamaları.....	52
Şekil 3.12. Lise ve üniversite öğrencilerinin yaşama ilişkin zihinsel temsilleri.....	52

EKLER DİZİNİ

	Sayfa
Ek 1: Bilgilendirilmiş Onam Formu.....	98
Ek 2: Genel Bilgiler Formu.....	99
Ek 3: Yanıt Formu.....	100
Ek 4: Adnan Menderes Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu İzin Belgesi.....	101
Ek 5: İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Belgesi.....	102
Ek 6: Adnan Menderes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi İzin Belgesi.....	103

1.GİRİŞ

1.1. İntiharın Tanımı ve Önemi

Sıklıkla intihar yalnızca ölümle sonuçlanmış olaylar olarak düşünülmektedir. Ancak intihara yalnızca bu bakış açısıyla yaklaşıldığında bireyleri kendini öldürmeye götüren süreç göz ardı edilmekte ve tanım, intihar olayının bütün yönlerini kapsamaya yeterli olmamaktadır (Eskin 2012).

Durkheim(1986) intiharı, ölüme götüreceği bilinerek bireyin yaptığı veya yapmadığıylemin doğrudan ya da dolaylı sonucu olan her ölüme intihar denir şeklinde tanımlamıştır. Ancak Odağ'a (1995) göre dinamik açıdan yaklaşıldığında Durkheim'in tanımında yer alan "ölüm", "eylem", "ölüme götüreceğinin bilinmesi" ifadelerinden toplumun ve intihar eden kişinin algıladıkları farklı olabilir. İntihar, birey için ölüm sağlayıcı, yok oluş, kaybediş, vücudun çürümesi, korku ve üzüntü veren tasarımlar yerine içinde bulunulan çıkmazdan kurtaran, problemleri çözen, acıları sonlandıran bir durumu da temsil ediyor olabilir (Odağ 1995).

İntihar bilimde geniş içerikli bir terim olarak kullanılan "intihar" bireyin kendi yaşamını kendisinin sonlandırmasını, sonlandırma yönündeki düşüncelerini ve de sonlandırma girişimlerini kapsamaktadır (Eskin 2007).

Bu geniş intihar davranışkavramı içerisindeki intihar düşüncesi, kişinin kendini öldürme yönündeki düşünceleri ile bu doğrultudaki planlarını; intihar girişimi kendini öldürme doğrultusunda bulunduğu davranışları; tamamlanmış intihar da ölümle sonuçlanmış olayı ifade etmektedir (Eskin 2012).

Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre gelişmiş ülkelerdeki ölüm olgularının en önde gelen on nedeninden biri olan intihar kalp hastalıkları, kanser, serebrovasküler hastalıklar, kazalar, pnömani, diabet ve sirozdan sonra sekizinci sırada yer almaktadır (Özsoy ve Eşel 2003). Yine Dünya Sağlık Örgütü (2009) verilerine göre her 40 saniyede bir kişi intihar etmekte, yılda ise ortalama 1 milyon insan intihar sebebiyle ölmektedir. Örgüte üye olmayan pek çok ülkenin bulunması, üye ülkelerden gelen oranların düzenli olmaması gibi sebeplerle oranların resmi olarak açıklanandan daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir.

Pek çok ülkede intiharın tabu olarak görülmesi ve damgalanma kaygısı ile de kayıtların gerçeği yansıtmayabileceği düşünülmektedir (Bertolote ve Fleischmann 2002).

İntihar sonucu meydana gelen ölüm olaylarının sayısı ülkemizde de giderek artmaktadır (Sayıl 1992, Devrimci ve Sayıl 2003, Meder ve Gültekin 2012). TÜİK verilerine göre 2012 yılında her gün yaklaşık 9 kişi intihar nedeniyle hayatını kaybetmiştir. Yüz bin nüfus başına düşen intihar sayısını ifade eden kaba intihar hızı 2012 yılı için yüz binde 4,29 olarak rapor edilmiştir. Cinsiyet ayrımına göre incelendiğinde ise erkek intiharları kadın intiharlarının yaklaşık olarak 3 katı olarak bildirilmiştir. Ancak ülkemizde intihara ilişkin tutum ve değerler bazı intihar olgularının kayıtlara geçirilmesini engelliyor ve yayınlanan veriler gerçeği yansıtmıyor olabilir (Eskin 2000).

Cinsiyet açısından intihar olguları incelendiğinde; tamamlanmış intihar oranının erkeklerde, intihar girişiminin ise kadınlarda daha yüksek oranda olduğu görülmektedir (Levi ve ark 2003, Devrimci ve Sayıl 2003, Zhang ve ark 2005, Beautrais 2006, Eskin ve ark 2007). Cinsiyetler arasında görülen bu farklılık, temel olarak seçilen intihar yöntemlerinin farklılığı ile açıklanmaktadır. Erkekler genellikle ateşli silahlar ve kendini asma gibi şiddet içeren ve daha öldürücü olan yöntemleri kullanırken, kadınlar yüksek dozda ilaç alma ya da yüksek bir yerden atlama gibi yöntemleri kullanmaktadırlar (Lester 1997;aktBatıgün 2008).

TÜİK (2011) verileri incelendiğinde ülkemizde de 2011 yılında intihar nedeniyle ölen 2677 kişiden 1876'sının erkek 801'inin ise kadın olduğu görülmektedir. 2002 yılı nisan ağustos döneminde İstanbul Adli Tıp Kurumu Morg İhtisas Dairesine gönderilen ve Taktak ve ark (2012) tarafından psikolojik otopsi yöntemi ile intihar ettiğine karar verilen 124 olgudan 83'ünün (%66,9) erkek, 41'inin (%33,1) ise kadın olduğu bulunmuştur. 1997 ile 1999 yılları arasında Eskişehir ilindeki 94 tamamlanmış intihar olayının geriye dönük olarak incelendiği araştırmada da intihar eden bireylerin %69,1'inin erkek, %30,9'unun ise kadın olduğu bildirilmiştir (Balcı ve Albek 2003).

Tamamlanmış intiharların tersine intihar girişimi açısından kadınlara ait oranlar erkeklerden daha yüksektir (Sayıl ve ark 1993). Adıyaman'da yürütülen bir araştırmada 210 intihar girişiminden 151'inin (%71,9) kadın, 59'unun (%28,1) ise erkek olduğu bildirilmiştir (Alptekin ve ark 2006). İntihar girişimlerini araştırmayı amaçlayan, Dünya Sağlık Örgütü'nün çok merkezli olarak başlattığı çalışmanın parçası olarak Paracıkoğlu, Sayıl ve Özgüven (2004) tarafından yürütülen araştırmada önceden intihar girişiminde

bulunmuş 69 kişilik grubun 18'inin erkek, 45'inin ise kadın olduğu bulunmuştur. Benzer sonuçlar pek çok araştırmada ortaya koyulmuştur (Dilbaz ve ark 2005, Yiğit ve ark 2010).

İntihar davranışı her gelişim döneminde görülebilmekte fakat bazı yaş gruplarında intihar oranları dikkate değer biçimde farklılaşmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre intihar 15-44 yaş arasındaki insanların ölümüne yol açan üç nedenden birisi olarak görülmektedir (DSÖ 2009). Dünya Sağlık Örgütü verileri kullanılarak yapılan bir çalışmada 90 farklı ülkeden 15-19 yaş aralığındaki 12064 intihar olgusu incelenmiş ve 1980-2004 yılları arasındaki intihar oranı ortalama yüz binde 7,4 olarak belirlenmiştir. Araştırmacılar ayrıca 1965-1999 yılları arasındaki intihar oranlarının erkeklerde arttığını kadınlarda ise ya sabit kaldığını ya da ufak bir azalma gösterdiğini rapor etmişlerdir (Wasserman ve ark 2005). Phillips, Li ve Zhang (2002) tarafından yapılan bir çalışmada da 15-34 yaş grubundaki bireylerde intiharın tüm ölümlerin %19'unu oluşturduğu belirlenmiştir.

Ülkemizdeki intihar oranları incelendiğinde intihar kaynaklı ölümlerin ergenlikle birlikte bir artış gösterdiği, erken ve orta yetişkinlik döneminde sabit bir seyir izlediği, 65 yaşından sonra ise yine bir artış gösterdiği görülmektedir (Eskin 2012). Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında ülkemizde genç nüfusta intihar kaynaklı ölümler daha düşüktür ancak intihar kaynaklı ölümlerin %45'inin 15-24 yaş grubunda olması ülkemizdeki intihar sorunun ciddiyetini göstermektedir (Sayıl ve ark 2000; akt Eskin 2000). Eskin (1999) kültürlerarası yürüttüğü bir çalışmada İstanbul'da liselerde okuyan 959 öğrenciden %25,7'sinin son bir yıl içinde kendini öldürmeyi düşündüğünü ve %4,6'sının da intihar girişiminde bulunduğunu saptamıştır. Durak-Batıgün (2002) 13-62 yaş aralığındaki 619 katılımcı ile yürüttüğü çalışmada 13-24 yaşları arasındaki bireylerin intihar açısından yüksek risk grubunda olduklarını bildirmiştir. Yine, intihar olasılığına ilişkin yaş etkeninin incelendiği bir çalışmada çalışmaya katılan 14-24 yaş grubundaki bireylerin diğer yaş grubundaki bireylere göre anlamlı olarak daha yüksek puanlar aldığı saptanmıştır (Batıgün ve Şahin 2003).

İntihar davranışı ile medeni durum incelendiğinde genel olarak evliliğin koruyucu bir etkisinin olduğu, bekar ve boşanmış olmanın intihar davranışları için riski artırdığı görülmektedir. Smith ve ark (1988) 1979-1981 tarihleri arasında Amerika'da intihar girişiminde bulunmuş bireyleri inceledikleri çalışmalarında %46,9'unun evli olduğunu %28,7'sinin hiç evlenmediğini, %9,2'sinin dul olduğunu ve %15,2'sinin ise boşanmış

olduğunu bildirmişlerdir. Medeni durumun intiharla olan ilişkisinin incelendiği bir başka çalışmada intihar girişiminde bulunanlar bulunmayan kontrol grubundakilerle karşılaştırıldığında daha azının bir eşle birlikte yaşadığı saptanmıştır (Sudupe-Alberdi ve ark 2011). Evli olmanın özellikle erkekler için koruyucu bir işlevi olduğu, erken yaşta dul kalmanın ise intihar davranışı için bir risk oluşturduğu belirtilmektedir (Mosocco ve ark 2008).

Ülkemizde ise, Yiğit ve ark (2010) tarafından Akdeniz Üniversitesi Hastanesi acil servisine intihar girişimi ile başvuran 90 hasta ile yapılan çalışmada hastaların 29'unun (%32) evli, 49'unun(%55) bekar ve 5'inin (%6) boşanmış ya da dul olduğu saptanmıştır. Ülkemizde yapılan farklı çalışmalarda da benzer yönde bulgular elde edilmiştir (Sayıl ve ark 1993, Ekici ve ark 2001, Ak ve ark 2006). Ancak evliliğin intihar ile olan ilişkisinin sabit olmadığına işaret eden araştırmalar da mevcuttur (Eskin 2012). Örneğin Deveci ve ark (2005) Manisa merkezinde yaşayan 15-65 yaş arasındaki 1086 kişi ile yaptıkları çalışmada intihar düşüncesi olan ya da girişiminde bulunanların %68,1'inin evli olduğunu ya da birlikte yaşadığını tespit etmişlerdir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2013 verilerine göre de erkeklerde intiharın en fazla evli olanlarda, kadınlarda ise evli olanlar ve hiç evlenmemiş olanlarda yüksek olduğu görülmüştür.

İntihar davranışlarının değerlendirilmesinde ruhsal hastalıkların da önemli bir rolü olduğu düşünülmektedir. İntihar davranışında bulunan kişilerin önemli bir kısmının psikolojik problemler yaşadığı, bu problemlerin yarattığı mutsuzluğun bireyleri intihara götürdüğü bilinmektedir (Eskin 2012). Ayrıca ruhsal hastalığın kronik ve ağır olması hem intihar riskini daha da arttırmakta, hem de intihar girişiminin ciddiyetini arttırmaktadır (Brent ve ark 1993). Sudupe-Alberdi ve ark (2011) çalışmalarında intihar girişiminde bulunan katılımcıların %12,3'ünde psikotik bozukluk, %29,5'inde duygudurum bozukluğu ve %24,2'sinde de kişilik bozukluğu tanılarının olduğunu rapor etmişlerdir. Overholser ve ark (2012) intihar sonucu hayatını kaybetmiş 148 kişi ile kaza ya da tıbbi problemler sonucu hayatını kaybetmiş 257 kişiyi psikolojik otopsi yöntemi ile karşılaştırmış ve intihar kurbanlarının diğer gruba göre ölmeden önceki dönemde daha fazla oranda depresif bozukluk, madde kötüye kullanım bozukluğu ve kişiler arası çatışma deneyimlediklerini saptamışlardır.

Ülkemizde de Eskin (2000) tarafından intihar düşünce ve girişimlerini yordayan ruh sağlığı sorunlarını belirlemeye yönelik yürütülen çalışmada kendini öldürmeyi düşünen ve

öldürmek için girişimde bulunan gençlerde böyle düşünmeyen ya da girişimde bulunmayan gençlere oranla daha fazla ruhsal sorun olduğu bulunmuştur. Yine, Yiğit ve ark (2010) da intihar girişimi ile acil servise başvuran hastaların demografik özelliklerini belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında intihar girişiminde bulunan 90 bireyden %29'unun (26 kişi) daha önceden bir psikiyatrik tanı aldığını saptamışlardır.

İntihar davranışları eğitim açısından değerlendirildiğinde eğitim düzeyinin düşük olmasının intihar için bir risk faktörü olduğu, eğitim düzeyi düştükçe intihar oranının arttığı görülmektedir (Özgüven ve ark 2003; Yiğit ve ark 2010). Güleç ve Aksaray (2006) tarafından intihar girişimi nedeni ile hastaneye kabul edilen 15-24 yaş arası 63 genç ve sağlıklı gençlerden oluşan 65 kişilik kontrol grubunun karşılaştırıldığı çalışmada intihar girişiminde bulunan gençlerin daha az eğitim aldıkları, okula devam ve düzenli bir işte çalışma oranlarının daha düşük olduğu ayrıca anne ve baba eğitimlerinin de daha düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Sayıl ve ark (2000) intihar girişiminde bulunanların % 93'ünün eğitim seviyelerinin lise ve altında olduğunu, 5-8-11 yıllık eğitimler arası anlamlı bir fark bulunmadığını belirtmişlerdir (akt Erkuş 2011).

İntihar nedenleri incelendiğinde, en ön sırada hastalığın geldiği görülmektedir. Diğer intihar nedenleri ise aile geçimsizliği, geçim zorluğu, istediği kişi ile evlenememe, ticari başarısızlık ve öğrenim başarısızlığı olarak bildirilmiştir (TÜİK 2011). Psikososyalstresörler açısından incelendiğinde, eş kaybı, işten çıkarılma, ciddi bir tıbbi hastalığa yakalanma intihar riskini arttırmakta, özellikle yaşlılarda hastalık durumlarında intiharın birey tarafından çıkış yolu olarak görülebilmesi intihar riskini arttırmaktadır (Moscicki 1995). Aile içi şiddet, stresli aile yaşantıları ve aile içinde sorumlulukların tek bir bireye yüklenmesi de intihar eğilimini arttırmaktadır (Van Orden ve ark 2010).

Ülkemizde Dilsiz ve Dilsiz (1993) tarafından bireyleri intihar davranışına yönelten olay ve sorunların incelendiği bir araştırmada intihar girişiminde bulunmuş 209 birey araştırmacılar tarafından değerlendirilmiş, girişime en sık yol açan nedenin anababa ile yaşanan sorunlar (%34,4) olduğu, bunu sırasıyla eşle yaşanan sorunların (%19,1), ruhsal sorunların (%19), diğer kişilerle yaşanan sorunların (%17,7) para-iş-okul sorunlarının (%8,7) ve fiziki hastalıkların (%1) izlediği saptanmıştır. İntihar girişimi olan 83 ve olmayan 64 kriz vakasının incelendiği bir başka çalışmada da intihar girişimine neden olan temel sorun alanları; kişilerarası ilişkiler (%56,6), yalnızlık (%26,5), ekonomik sorunlar

(%10,8), yas (%2,4) ve akademik alandaki sorunlar (%3,6) olarak bildirilmiştir (Devrimci-Özgüven ve ark 2003).

1.2. İntihar Açıklayan Kuramsal Yaklaşımlar

1.2.1. Biyolojik Yaklaşım

İntihar açıklamaya çalışan biyolojik yaklaşım içindeki çalışmalar iki grupta toplanmaktadır. Bunlar; aile, ikiz ve evlat edinme çalışmaları ile intiharın kalıtsal geçişini inceleyen genetik araştırmalar ve biyokimyasal yapı ile intihar arasındaki ilişkileri inceleyen biyokimyasal araştırmalardır.

İntihar genetiği üzerine yapılan araştırma sonuçları kalıtımsal etmenlerin intihar davranışı üzerinde diğer psikolojik etmenlerden bağımsız olarak %30-50 oranında rol oynadığını göstermektedir (Roy ve ark. 1995).

İntiharın genetik temellerini ele alan derleme çalışmalarında Baldessarini ve Hennen (2004) yaklaşık 20 kontrollü aile çalışmasının bulgularını incelemiş ve intihar davranışında bulunan bireylerin akrabalarında 5 kat daha fazla intihar davranışı görülme olasılığı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çok nedenli bir davranış olduğu dikkate alındığında aile çalışmalarının genetik faktörleri çevresel faktörlerden ayırt ederek tek başına intihar davranışını açıklama çabasının yetersiz kaldığı düşünülmektedir.

İntihar davranışında genetik faktörlerin etkisini doğrulayan aynı zamanda da çevresel faktörlerin etkisi konusunda da önemli bilgiler sağlayan bir diğer grup çalışma evlat edinme çalışmalarıdır (Özalp 2008). Schulsinger ve ark (1979) yaptıkları çalışmada intihar girişimi olan evlat edinilmiş 269 katılımcıdan 12'sinin biyolojik akrabalarında intihar girişimi varken kontrol grubunda sadece ikisinin biyolojik akrabasında intihar girişimi olduğunu bulmuşlardır (akt: Özalp 2008).

Baldessarini ve Hennen (2004) çevresel etkenler ile genetik etkenleri birbirinden ayırt edebilmek adına, gözden geçirme çalışmalarında ikiz çalışmalarına da yer vermişlerdir. Çalışmanın bu kısmında tek yumurta ikizlerinin çift yumurta ikizlerine oranla daha yüksek düzeyde intihar olasılığı olduğunu bulmuşlardır. Baldessarini ve Hennen ile uyumlu şekilde Roy ve ark (1995) intihar girişiminde bulunmuş 26 tek yumurta ikizi ve 9 çift yumurta ikizi ile yaptıkları çalışmada 26 tek yumurta ikizinden onunda diğer ikizinde de intihar girişiminde bulunduğunu, 9 çift yumurta ikizinden ise hiç birinin intihar girişiminde

bulunmadığını rapor etmişlerdir. 5995 ikizin katıldığı ve intihar düşüncesi ve girişimlerinin incelendiği bir çalışmada da tek yumurta ikizlerindeki konkordans oranı çift yumurta ikizlerine oranla daha yüksek olarak saptanmıştır (Statham ve ark. 1998).

Yapılan evlat edinme, ikiz ve aile çalışmalarından elde edilen bulgular intihar davranışının genetik temellerinin olabileceğine dair kanıtlar sunmaktadır. Ancak bulguların açıklamakta zorlandığı en önemli konu kalıtımsal olarak aktarılanın ne olduğudur. Eskin (2012)'e göre genetik geçişle aktarılan intihar davranışının kendisi olabileceği gibi kişilik özellikleri ile ilişkili yatkınlıklar da olabilir.

Biyolojik yaklaşım içinde intihar davranışını açıklamaya çalışan diğer grup çalışmalar ise intihar ile beyin biyokimyası arasındaki ilişkiyi inceleyen biyokimyasal çalışmalardır. Çalışmalarda en çok üzerinde durulan ve intihar ile ilişkisi araştırılan madde Serotonin adı verilen sinirsel ileti maddesidir (Demirel-Özsoy ve Eşel 2003). Bu doğrultuda yapılan pek çok araştırmada seratonin yıkım ürünü olarak görev yapan 5 hidroksiindol asetik asit (5-HIAA) düzeyinin intihar girişiminde bulunan bireylerde bulunmayanlara oranla daha düşük seviyede olduğu bildirilmektedir (Banki ve ark 1984, Nordstrom ve ark 1994, Mann ve Malone 1997, vanHering 2003).

Mann ve Malone (1997) yaptıkları araştırmada majör depresyon tanısı alan ve intihar girişiminde bulunan 16 kişiden yüksek ölüm riski taşıyan ve daha önceden planlanmış intihar girişiminde bulunanların beyin omurilik sıvılarındaki 5-HIAA düzeyinin plansız ve düşük risk taşıyan girişimde bulunanlara oranla daha düşük düzeyde olduğunu bildirmişlerdir. Rapor edilen bu bulgu düşük seratonin seviyesinin saldırganlıkla ilişkisinin olabileceği şeklinde değerlendirilmektedir.

Biyokimyasal araştırmalarda serotonin dışında intihar davranışı ile dopaminerjik sistem arasındaki ilişki de incelenmiştir. İntihar eğilimi olan depresif hastalarla yapılan bir çalışmada dopamin yıkım ürünü olan homo vanillik asit (HVA) seviyelerinin düşük olduğu bildirilmiştir (Roy ve ark 1992). Benzer şekilde Engstrom ve ark (1999) intihar girişiminde bulunanların bulunmayanlara oranla homo vanillik asit seviyelerinin daha düşük olduğunu bulmuşlardır.

Henüz biyolojik çalışmalardan elde edilen bulguların ne anlama geldiği açıkça anlaşılmış olmasa da karmaşık bir davranış olan intiharın anlaşılabilmesi için önemli ipuçları sunmaktadır (Özalp 2009). Yanı sıra üzerinde çalışılan biyokimyasal faktörlerin ve

intihar ile ilişkili olduğu düşünülen psikolojik faktörlerin arasındaki ilişkinin yönü de net olarak ortaya koyulamamıştır. Biyolojik etmenlerin psikolojik ve sosyolojik etmenlerle bir arada düşünülmesinin bu karmaşık davranışı anlamada daha aydınlatıcı olacağı düşünülmektedir.

1.2.2. Psikolojik Yaklaşımlar

1.2.2.1. Psikodinamik Kuram

Freud (1916) “Yas ve Melankoli” adlı çalışmasında intihar sürecinin, bilinçdışında gerçekleşen sevgi nesnesinin yitirilmesi ile başladığını ifade etmiştir. Yastan farklı olarak melankolide yitirilen sevgi nesnesi bilinçdışıdır, kaybolan sevgi nesnesine yatırılmış olan ruhsal seksüel enerji (libido) benliğe yatırılır, böylece yitirilen sevgi nesnesinin bir parçası benliğe dönmüş olur. Bu dönüş yitirilen nesne ile olumsuz yönde bir özdeşimi beraberinde getirir. Yiten sevgi nesnesine olan kin ve öfke benliğe yönelmiştir. Düşmancıl duygular, yıkıcı dürtüler ve öldürme düşünceleri yönlerini ve amaçlarını değiştirmiş, yitirilen sevgi nesnesi yerine benliğe yönelmiştir (Odağ 1995).

Karl Menninger (1938)’e göre ise sürekli iç içe olan yapıcı ve yıkıcı dürtülerin dışa döndürülmesindeki problemler insanın gelişimiyle birlikte bütünleşen bu dürtülerin tekrar ayrışmasına ve kendiliğe geri dönmesine neden olurlar (Odağ 1995). Menninger intihar davranışlarında güdülere işaret etmiş ve bireylerin 3 temel güdü ile hareket ettiğini ileri sürmüştür (Eskin 2012);

1. Öldürme isteği: birey kızgınlık ve öfke duyguları ile öldürme isteği duymaktadır.
2. Öldürülme isteği: öfkesini kendisine yönlendiren birey aynı zamanda kendisi öldürülme isteği duyar.
3. Ölme isteği: kendisine yönelttiği bu duygulardan dolayı birey ölmeyi ister.

1.2.2.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Bireyler davranışsal repertuarlarını gelişim dönemleri boyunca seçtikleri modelleri gözleyerek öğrendikleri bilgilerle geliştirirler. Sosyal öğrenme kuramına göre tüm davranışlar öğrenme yoluyla kazanılmaktadır. İntihar davranışı da Lester (1987) tarafından sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde “kısmen de olsa, stresli yaşam koşullarına karşı öğrenilmiş bir davranış” olarak açıklanmaya çalışılmıştır (Eskin 2012).

Sosyal öğrenme kuramını destekler şekilde Brodsky ve ark (1997) çocukluk döneminde aile üyelerinin intihar davranışının model alınmasının intihar davranışında etkili olabildiğini ifade etmiştir (akt. Atay ve Gündoğar 2004).

“Werther Sendromu” diye adlandırılan ve Avrupa’da yayınlandığı dönemde intihar sayısında bir artışı da beraberinde getiren Goethe’nin “Werther’in Acıları” adlı eseri de intihar davranışının öğrenme yoluyla ortaya çıkabileceğini dikkate değer biçimde göstermektedir (Eskin 2012).

1.2.2.3. Schneidman’ın İntihar Kuramı

En anlamsız gibi görünen bir intihar girişiminin bile kendi içinde bir mantığı bulunduğunu savunan Shneidmann intiharı, dayanılmaz acıları, ağır sorunları olan şaşırmış, bozulmuş ve gücü azalmış benliğin çözüm arayıcı bir eylemi olarak tanımlamıştır (Odağ 1995).

İntihar bilimine çalışmalarıyla önemli katkılarda bulunan Shneidmann tüm intiharlarda ortak olarak bulunan on özellik ortaya koymuştur (Leenaars 2010).

Bir çözüm arayışı intiharlardaki ortak amaçtır.

Bilinçliliğin sonlandırılması intiharlardaki ortak hedeftir.

Dayanılamaz ruh acısı intiharlardaki ortak uyarandır.

Doyumu engellenmiş psikolojik gereksinimler intiharların ortak etkenidir.

Çaresizlik-umutsuzluk intiharlardaki ortak duygudur.

İkirciklilik intiharlardaki ortak bilişsel durumdur.

Daralma intiharlardaki ortak algısal durumdur.

Kaçmak intiharlardaki ortak eylemdir.

İntihar niyetini iletmek intiharlardaki ortak kişilerarası eylemdir.

İntihar ile ömür boyu baş etme örüntüsü tutarlılık gösterir.

Shneidmann intiharda etkili olduğunu belirttiği bu ortak etkenlerin bir ya da ikisinin intiharı başlatmak için yetersiz olduğunu, birçoğunun bir arada olmasının intiharı getireceğini ifade etmiştir (Odağ 1995).

1.2.2.4. Umutsuzluk Kuramı

“Umut, gelecek ile ilgili bir amacı gerçekleştirmede sıfırdan fazla olan beklentilerdir. Bir çıkış yolu olduğuna ve yardım ile bireyin varlığında değişiklikler olabileceğine inancı en önemli özelliğidir. Umutsuzluk ise bir amacı gerçekleştirmede sıfırdan az olan olumsuz beklentilerdir”(Dilbaz ve Seber 1993).

Geliştirdiği bilişsel modelde Beck (1963) de gelecekle ilgili olumsuz beklentileri umutsuzluk olarak ifade etmiş ve bu olumsuz beklentiler ile bilişsel çarpıklıklar arasında bir bağlantı olduğunu ileri sürmüştür (aktOdağ 1995). Geleceğe yönelik olumsuz beklentileri ifade eden umutsuzluk bilişsel kuram çerçevesinde intihar sürecini tetikleyen ve devam ettiren önemli bir etken olarak görülmektedir (Eskin 2012).

Depresyon ile intiharın yakın bir ilişkisinin olduğu; intihar eğilimlerinin derecesinde depresyonun etkili olduğu gösterilmiştir. Ancak birçok depresif bireyin intihar davranışı sergilemediği ayrıca intihar davranışında bulunan bireylerin tamamında klinik olarak depresyon görülmediği saptanmıştır. Bu dikkat çekici durum, ardından gelen çalışmalarda ilgiyi umutsuzluğun depresyon ve intihar davranışları ile olan ilişkisine çekmiştir (Weissman 1974).

Beck (1974) tarafından geliştirilen umutsuzluk ölçeği (BUÖ) ile yatarak tedavi gören ve intihar girişiminde bulunan hastalarla yapılan çalışmada umutsuzluğun hem depresyon hem de intihar eğilimi ile ilişkili olduğu ancak umutsuzluk kontrol edildiğinde depresyon ve intihar eğilimi arasındaki ilişkinin ortadan kalktığı fakat tersi durumun geçerli olmadığı saptanmıştır (Beck ve ark 1975). Dyer ve Kreitman (1984) da aynı ölçeği kullanarak yaptıkları çalışmalarında intihar eğilimi ile depresyon arasındaki ilişkinin umutsuzluk ile intihar eğilimi arasındaki ilişkiye doğrudan bağlı olduğunu bildirmişlerdir. İki farklı kültür olan Hong Kong ve Amerika’da yapılan bir başka çalışmada da umutsuzluk ile intihar eğilimi arasında güçlü bir ilişki olduğu ve umutsuzluk değişkeni kontrol edildiğinde intihar eğiliminin de buna bağlı olarak ortadan kalktığı bulunmuştur (Stewart ve ark 2005).

1.2.2.5. Kaçış Kuramı

İntiharı açıklamaya yönelik geliştirilen bir başka kuram Baechler (1980) tarafından önerilmiştir. İntiharı rasyonalist bir görüş olarak değerlendiren Baechler onu bir sorun çözme aracı olarak görmüştür. Bu bakış açısı intiharın bir kaçış biçimi olduğunu anlamada bir basamak olmakla birlikte tamamen rasyonalist bir yapıda olduğu ve yeterince ayrıntılandırılmadığından Baumeister (1990) teoriyi yeniden ele almış ve değerlendirmiştir. Kuram bireylerin intihar düşüncelerinin ve davranışlarının ortaya çıkışını 6 aşamalı, test edilebilir bir mantıksal yapı ile sunmaktadır.

Kurama göre;

Birinci aşamada birey şu anki şartlarının kendisinin ya da çevresindeki diğer önemli kişilerin koyduğu standartları karşılamadığı inancındadır. Bireyin bu inancı son dönemdeki stresli yaşam olayları, gerçekçi olmayan beklentileri ya da sayılan her iki durumun sonucu olarak gelişebilir. Kurama göre beklentileri düşük olan birey stresli yaşam olayları ile karşılaştığında büyük ihtimalle intiharı düşünmeyecektir ancak tam tersine beklentileri yüksek olan birey stresli yaşam olayları ile karşılaştığında büyük ihtimalle intiharı düşünecektir.

İkinci aşamada birey yüksek beklentilerine ulaşamamasına ya da karşılaştığı stresli yaşam olaylarına yönelik kendine olumsuz atıflarda bulunur ve kendini suçlar. Bu olumsuz atıflar ve suçlamalar bireyin öz saygısının düşmesine sebep olur. Ümitsizlik, depresyon ve intihar davranışları kendine yönelik olumsuz atıflarda bulunanlarda bulunmayanlara oranla daha yüksek orandadır.

Üçüncü aşamada yüksek beklentiler karşısındaki düşük şartlar ve olumsuz yaşam olayları karşısında kendine olumsuz atıfta bulunan birey bu suçluluk sonucunda kendini yetersiz, çekici olmayan ve suçlu olarak algılayan yüksek düzeyde olumsuz bir öz farkındalık geliştirir. Bu aşamada bireyin mükemmeliyetçiliği içinde bulunduğu şartlar ile beklentileri arasındaki kıyaslamada sürekli olarak kendine yönelmesi ve olumsuz öz farkındalık geliştirmesinde önemlidir.

Dördüncü aşamada yüksek düzeyde olumsuz öz farkındalık geliştiren bireyde kaygı ve depresyon gibi olumsuz duygular ortaya çıkar.

Kuram beşinci aşamada bireyde bilişsel yıkıma işaret etmektedir. Bilişsel yıkımla birlikte bireyde içsel dünyasındaki anlamlılık ve bütünlüğün zayıfladığı bir düşünme ve öz farkındalık dönüşümü meydana gelir. Bu bilişsel yıkımın 3 ana ögesi vardır:

1. Yalnızca şimdiye odaklanmış dar bir zaman algısı
2. Uzun dönemli amaçlar yerine kısa dönemli amaçlara yönelme
3. Uzun dönemli duygu ve düşünceler yerine anlık duygu ve düşüncelere odaklanma

Bu olumsuz duygu ve düşüncelerin bir araya geldiği birey bu durumu çözülemez ve içinden çıkmanın mümkün olmadığı şeklinde değerlendirir ve bundan hemen kurtulma isteği duyar.

Altıncı aşamada kuram bilişsel yıkımın bireyi intihara götüren dört sonucu olduğunu ileri sürer:

- a. Bireyin kendini öldürmesini engelleyebilecek içsel yasakların yok olması
- b. Bireyin kendini karşılaştığı sorunu çözemeyecek kadar pasif ya da kurban olarak algılaması
- c. Bireyin yaşadığı güçlü olumsuz duyguları bastırması
- d. Bireyin diğerlerine göre daha fazla işlevsel olmayan tutum ve irrasyonel bilişlere sahip olması

İntihara ilişkin geliştirilen en kapsamlı psikolojik teorilerden biri olan kaçış kuramının intihar sürecini adım adım anlatıyor olması en önemli özelliğidir. Bilişsel bir kuram olması nedeniyle birey düzeyinde açıklamada bulunmakta sosyokültürel değişkenleri ise kapsamamaktadır. Kuram tüm güçlü yönlerinin yanı sıra bu konuda eleştiri almaktadır (Eskin 2012).

1.2.3. Sosyolojik Yaklaşım

İntiharı ilk kez toplumsal bir olgu olarak ele alan Emile Durkheim (1986) büyük toplumsal dönüşümler ya da olağandışı durumlar olmadığı sürece “toplumsal intihar oranının” değişmediğini ancak tam tersi durumlarda intihar oranının yükseldiğini, bunun ise intiharın toplumsal bir olgu olduğuna dair kanıt olduğunu ifade etmiştir. Durkheim intihar kuramını iki ana boyut üzerine temellendirmiştir. Bunlar; toplum içinde bulunduğu

roller, toplumsal etkinlikler ya da farklı duygusal etmenler aracılığı ile bireyin kendini toplumun bir parçası olarak görmesini ifade eden “sosyal bütünleşme” ve bireyin rasyonel olmayan tarafından kaynaklanan arzularının, isteklerinin toplumsal kural ve değerler aracılığı ile toplum tarafından kontrol edilmesini ifade eden “toplumsal düzenleme” olarak açıklanmaktadır (Eskin 2012).

Kurama göre intihara neden olan, toplumsal düzenleme ve bütünleşmenin çok zayıf ya da çok güçlü olmasıdır. Bu iki farklı boyuta göre 4 farklı intihar türünden söz edilmektedir (Durkheim 1986):

Bencil intihar, “bireysel benin” “toplumsal ben” karşısında aşırı düzeyde baskın olması ile meydana gelen bencillik durumunun kaynaklık ettiği intihar türüdür. Bireyin içinde bulunduğu topluluk ile bağlarının zayıflaması yalnızlaşma sürecini başlatır ve toplumsal bütünleşme seviyesi düşmeye başlar (Demir 2004).

Elcil intihar, bireyselliğin yetersiz olduğu, bireyin toplum tarafından sıkı şekilde kendisine bağımlı kılındığı bu intihar türünde birey sanki bir ödevi yerine getirircesine intihar eylemini gerçekleştirir (Demir 2004). Bencil intiharın tersine aşırı düzeyde toplumsal bütünleşme mevcuttur.

Kuralsızlık intiharı, toplumsal düzenleme derecesinin düşük olduğu toplumlarda ortaya çıkar. Toplumsal kurumların düzenleyici gücünün zayıfladığı toplumlarda bireyler, arzu ve isteklerini sürekli arttırma yönünde doymak bilmeyen bir eğilim içine girerler. Kuralsızlık intiharların sadece çöküşlerin, bunalımların yaşandığı dönemlerde değil, tam tersi biçimde ekonomik gelişmenin ve toplumsal refahın birdenbire arttığı dönemlerde de ortaya çıktığı gözlemlenmektedir (Durkheim 1986).

Yazgısal(ölümcül) intihar, toplumsal düzenleme derecesinin çok zayıflamasıyla ortaya çıkan kuralsızlık intiharına karşı toplumsal düzenlemenin aşırılaşması sonucu ortaya çıkan intihar türüdür. Toplumsal düzenleme, toplumun bütün kurumlarıyla beraber bireyleri yüksek düzeyde bir disiplinle aşırı biçimde düzenlemeye çalışır. Bireyler bu düzenlemenin bir parçası olan katı kurallardan bir kaçış yolu aramaya başlar ve kurtuluşa intihar ederek ulaşmayı hedeflerler (Durkheim 1986).

1.2.4. Bütüncül Bir İntihar Süreci Modeli

Aktarılan intihar kuramlarının tümünün bu alana yönelik bilgi birikimi ve düşünceleri oldukça zenginleştirdiği ancak aynı zamanda oldukça karmaşık bir olgu olan intiharın yalnızca bir yönünü aydınlattığı görülmektedir. Çok etmenli bir davranış olan intiharın bir sonuç değil süreç olarak ele alınmasının gerekliliği üzerinde duran Eskin (2012) insanların kendini neden öldürdüğünü “Bütüncül Bir İntihar Süreci Modeli” adını verdiği modeli ile açıklamaktadır.

Bu bütüncül süreç modelinde Eskin (2012) intihar davranışının belirleyicilerini genel olarak iki grupta toplamaktadır; bunlar evrensel olduğu varsayılan biyolojik, psikolojik özellikleri ifade eden bireye ait içsel süreçler ile olumsuz yaşam olayları, toplumsal koşullar gibi çevresel etmenleri ifade eden dışsal süreçlerdir. Model intihar davranışının hem içsel hem de dışsal etmenlerin birleşimi sonucunda meydana geldiğini ileri sürmektedir. Diğer taraftan bu süreçlerin varlığı mutlak bir intihar sürecinin başlangıcı olmak durumunda da değildir.

Model yatkınlaştırıcı etmen, risk etmeni, koruyucu etmen ve tetikleyici etmen olmak üzere 4 grup etmenin intihar davranışında doğrudan etkili olduğunu önermektedir. Tüm bu etmenlerin birleşimi olarak bireyin bir ruhsal acı yaşadığı, intiharın ise her bireyin yaşadığı acının, dayanabileceği eşik değerin üzerinde olduğunda meydana geldiği ileri sürülmektedir. Ancak bu ruhsal acı eşiği de yine tek başına belirleyici değildir.

Model son olarak bireyin tercih yaparak intihara yönelip yönelmeyeceğini belirleyen sürece direkt olarak etki etmeyen ancak dolaylı olarak belirleyici olan uzak etmenleri önermektedir. Bunlar ise intiharın kültürel anlamı, temel kültürel değerler, intihara ve intihar davranışında bulunanlara karşı tutumlar ve yardım aramaya karşı tutumlar olmak üzere toplam 4 grupta toplanmaktadır. Uzak etmenler olarak belirtilen bu sosyokültürel etmenlerin bir taraftan bireyin intihar davranışına yönelip yönelmeyeceğini belirlerken diğer taraftan da sosyal destek gibi faktörler üzerindeki etkisi ile koruyucu ve risk etmenlerini etkileyeceği şeklinde iki farklı etki mekanizması olduğu ileri sürülmektedir.

1.3. Türkiye’de Gençlik İntiharları

Dünyada ölüm nedenleri arasında onüçüncü sırada olan intihar genç nüfus (15-34 yaş) için ise ölüm nedenleri arasında üçüncü sırada yer almaktadır (DSÖ 2001). İntihar

oranlarının kültürler arasında farklılıklar gösterdiği bilinmekle beraber, intihar davranışı hemen tüm toplumlarda genç nüfusta ciddi bir ruh sağlığı sorunu olarak belirmektedir. Ülkemizde de giderek artan intihar davranışları için verilen istatistiki bilgilere göre 2011 yılında 15 yaş altında 103 çocuk ve 15-24 yaş arasında 620 gencin intihar nedeniyle yaşamını yitirdiği bildirilmektedir (TÜİK 2011). Ülkemizdeki intihar oranları incelendiğinde intihar kaynaklı ölümlerin ergenlikle birlikte bir artış gösterdiği görülmektedir. Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında ülkemizde genç nüfusta intihar kaynaklı ölümler daha düşüktür ancak intihar kaynaklı ölümlerin %45'inin 15-24 yaş grubunda olması ülkemizdeki intihar sorunun ciddiyetini göstermektedir (Sayıl ve ark 2000; akt Eskin 2000).

Lise ve üniversite öğrencilerinde intihar olasılığını belirlemeyi amaçlayan ve 600 lise, 800 üniversite olmak üzere toplam 1400 öğrencinin katıldığı araştırmada cinsiyet açısından lise ve üniversite öğrencileri arasında belirgin bir farklılık bulunmazken her iki grubun da intihar eğilimlerinin oldukça yüksek olduğu saptanmıştır. Ayrıca çalışmanın bulgularına göre her iki cinsiyet ve eğitim grubunda umutsuzluk ve intihar fikri arasında yüksek düzeyde bir korelasyon olduğu bulunmuştur (Ceyhun ve Ceyhun 2003).

Eskin (1999)'in İstanbul ve Stockholm'deki liselerde okuyan 966 Türk ve 959 İsveçli lise öğrencisini karşılaştırdığı çalışmasında İsveçli gençlerin %23,2'si son on iki ay içinde kendilerini öldürmeyi düşündüklerini belirtilirken bu oran Türk gençlerinde %25,7 olarak saptanmıştır. İntihar düşüncelerinin İsveç ve Türk gençlerinde benzer sıklıkta görülmesine rağmen Türk gençlerinde son bir yıldaki intihar girişimlerinin daha yaygın olduğu bulunmuştur. Türk öğrencilerin %4,6'sı son bir yıl içinde kendini öldürmek için girişimde bulunduğunu belirtirken bu oran İsveçli öğrencilerde %2,7 olarak bildirilmiştir. Bu bulguların yanı sıra gelecekte intihar ederek ölme olasılıkları sorusuna Türk gençler İsveçli gençlere göre bu oranı daha yüksek olarak değerlendirerek cevap vermişlerdir.

Yetişkinlerde olduğu gibi gençlerde de intihar davranışı ile ruh sağlığının güçlü bir ilişkisi bulunmaktadır. Eskin (2000) bir çalışmasında ergenler arasındaki ruhsal sorunlar ile bu sorunların intihar düşüncesi ve girişimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya İstanbul'daki liselerde okuyan 422'si erkek (%44), 537'si kız (%56) olmak üzere toplam 959 lise öğrencisi katılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre ülkemizde ruh sağlığı sorunlarının lise çağındaki ergenler arasında genel olarak yaygın olduğu, kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre daha yüksek oranda görüldüğü saptanmıştır. Ayrıca en az üç

gençten biri keyifsizlik-durgunluk, gündelik işlerden zevk alamama, karar vermede güçlük ve kendini sürekli zor altında hissetme; her dört gençten biri ise zorlukları halledemeyecek gibi hissetme, kişisel sorunlarla uğraşamama, mutsuzluk ve yaptıkları işe dikkatini vermeme gibi sorunlar yaşadığını belirtmiştir.

Batıgün-Durak ve Şahin (2003) 14-62 yaşları arasındaki insanların çeşitli durumlar ve problemler karşısında intiharı akıllarına ilk çözüm yolu olarak getirmede farklılaşıp, farklılaşmadıklarını belirlemek ve bu eğilimin, intihar olasılığı problem çözme becerileri, öfke/saldırganlık gibi değişkenler ile ilişkisini saptamayı amaçladıkları çalışmalarına bu yaş aralığındaki 351 kadın ve 267 erkek olmak üzere toplam 619 kişiyi dahil etmişlerdir. Çalışmanın sonuçları, 14-24 yaş grubunun yani, gençlerin problem çözme becerileri konusunda kendilerini daha yetersiz algıladıklarını, daha dürtüsel davrandıklarını, daha öfkeli göründüklerini ve kendilerine sunulan, stresli bir durum ya da olay karşısında, bir çözüm yolu olarak intiharı, daha sıklıkla ilk seçenek olarak akıllarına getirdiklerini göstermiştir. Araştırmacılar bu bulgulardan hareketle bir model önerisine yönelmişlerdir. Bu öneriye göre, eğer kişi 14-24 yaş grubundaydı, problem çözme becerilerinde bir yetersizlik varsa; öfke ve saldırganlık duyguları yoğunsa ve dürtüsellik özellikleri de yüksekse, bu kişi intihar açısından risk taşıyor olabilir.

İntihar açısından risk grubunda olan ergenleri belirlemeye yönelik olarak geliştirdikleri bu modelin geçerliliğinin test edildiği çalışmalarına Şahin ve Durak-Batıgün (2009) Ankara’da farklı sosyoekonomik düzeydeki 8 lise ve 6 üniversitede okuyan öğrencilerden 1358 lise ve 985 üniversite öğrencisini dahil etmişlerdir. Çalışmanın bulgularına göre kaçınan ve kendine güvensiz bir problem çözme yaklaşımına sahip olmak, ciddiye alınmama ve eleştirilme gibi durumlarda yoğun öfke yaşamak, bu öfkeyi pasif-saldırgan ya da saldırgan davranışlarla ifade etmek ve kişilerarası ilişkilerde yaşanan öfkeyi daha çok içe atmak intihar olasılığı açısından risk taşıyan özellikler olarak belirtilmiştir.

Eskin (2001) bir başka çalışmada ergenler arasında yalnızlık duygusu, yalnızlıkla baş etme yöntemleri ve yalnızlığın intihar düşüncesi ve girişimleri ile ilişkisini incelemiştir. Örneklemi İstanbul’daki yedi lisede okuyan 422 erkek ve 537 kız olmak üzere 959 öğrencinin oluşturduğu çalışmanın bulgularına göre kendini çok yalnız hissettiği anların olduğunu belirten öğrencilerin %33,3’ü son bir yıl içinde kendini öldürmeyi düşündüğü, bu oranın kendini yalnız hissetmeyenler arasında %14,7 olduğu saptanmıştır.

İntihar girişimlerinin ise kendini çok yalnız hissettiğini belirtenlerin %6,1'inde; yalnızlık çekmiyorum diyenlerin ise %2,2'sinde olduğu bulunmuştur. Bunun yanı sıra ortalamaları karşılaştırıldığında yalnızlık çektiğim anlar oluyor diyen öğrenciler gelecekte intihardan ölme olasılıklarını yalnızlık çekmiyorum diyen öğrencilerden daha yüksek olarak değerlendirmişlerdir.

İntihar girişiminde bulunan çocuk ve ergenlere ait kayıtlardan demografik-sosyokültürel özellikleri ve risk etmenlerini değerlendirmeyi amaçladıkları çalışmalarında Öztop ve ark (2009) 2002-2006 tarihleri arasında Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Acil Polikliniğine intihar girişimi ile başvuran 6-16 yaş arası 128'i kız 21'i erkek olmak üzere toplam 149 çocuk ve ergenin dahiledildiği araştırmanın bulgularına göre diğer araştırma sonuçları ile tutarlı olarak intihar girişiminde bulunan olguların büyük çoğunluğunu (%85,9) kızlar oluşturmuştur. Olguların 132'si (%89) intihar girişimi için evi, 142'si (%95) intihar yöntemi olarak ilaç içimin seçmiştir. En sık karşılaşılan stres etkenleri aile ile çatışmalar derslerde başarısızlık ve arkadaş sorunları olarak saptanmıştır.

Yapılan bir başka çalışmada daha çocuk ve ergenlerde intihar girişimlerinin sıklığı ve risk etmenleri incelenmiştir. Mersin'de bulunan on ikisi ortaokul, altısı lise toplam on sekiz okulda okumakta olan 4143 öğrenci çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. İntihar girişiminde bulunduğu tespit edilen 80 öğrenci intihar girişimi olmayan diğer öğrencilerle karşılaştırılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre yasadışı madde kullanımı, aile içi çatışmalar ve ailede psikiyatrik bir hastalığın bulunması intihar davranışı için risk faktörleri olarak saptanmıştır (Toros ve ark 2004).

1.4. Temel Kültürel Değerler

Günümüzde çoğu ülke için bir halk sağlığı sorunu olan intihar davranışlarının görülme sıklıkları ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği gibi aynı ülke içinde bölgeden bölgeye de farklılık göstermektedir (Öncü 2008). Kültürel değerler diğer insan davranışlarını etkilediği gibi intihar davranışları üzerinde de etkiye sahiptir (Eskin 2012). Biyolojik ya da psikolojik açıdan duyarlı olan bireylerde sosyal ya da kültürel değerlerin intihar davranışını arttırabildiği ifade edilmektedir (De Leo 2002). Ülkelerin intihar oranlarındaki farklılıklar araştırmacıları intihar riski yüksek olan ülkelerdeki, hazırlayıcı kültürel faktörleri araştırmaya yönlendirmiştir (Colucci 2006).

Kültür; inançlar, tutumlar, değerler, gelenekler ve de davranışlara direkt ya da dolaylı olarak etki eden tüm normların toplamıdır (Triandis 1996). Toplumların bireycilik ve toplulukçuluk değerlerinin ne düzeyde yaygın olduğu intihar davranışında etkili olabilecek iki temel kültürel faktör olarak değerlendirilmektedir (Hofstede 1980, Eskin 2012).

Türk ergen ve genç yetişkinlerde bireyci ve toplulukçu değer yönelimlerinin ölümcül olmayan intihar davranışları ve intihar tutumları üzerindeki etkisinin araştırıldığı bir çalışmada, hem intihar girişimlerinin hem de intihar düşüncelerinin bireyci olarak sınıflandırılan katılımcılarda daha sık olduğu, bireycilik eğilimi olan katılımcıların toplulukçuluk eğilimi olan katılımcılarla karşılaştırıldığında intihara yönelik daha izin verici bir tutum sergilerken, toplulukçuluk eğilimi olan katılımcıların insanların intihara ilişkin problemleri hakkında konuşmaları gerektiğine bireycilik eğiliminde olan katılımcılardan daha fazla inandıkları, ayrıca toplulukçuluk eğiliminde olan katılımcıların intihar düşüncesi olan hayali arkadaşlarına yönelik daha kabul edici ve yardım etmeye yönelik tepkiler gösterdikleri bulunmuştur (Eskin 2013).

Hofstede (1980) tarafından kültürlerarası farklılaşmayı açıklamak üzere; güç aralığı, bireycilik toplulukçuluk, erkeksilik kadınsılık, belirsizlikten kaçınma ve uzun ve kısa döneme yönelme olmak üzere 5 boyut önerilmiştir. Ancak bireycilik ve toplulukçuluk hem kuramsal hem de görgül çalışmalarda en çok incelenen kültürel farklılaşma boyutu olmuştur (Triandis, 1994). Toplulukçu kültürler ile bireyci kültürleri birbirinden ayıran en önemli özellik toplulukçu kültürlerde kişinin kendini bağımsız bir birey olarak değil bir grubun parçası olarak görmesi ve bunun sonucunda da bireysel amaç ve davranışlarının grubunun norm ve beklentileri ile uyumlu olmasını sağlamak kaygısıdır (Markus ve Kitayama, 1991; Triandis, 1996). Bireyci kültürlerde ise kişisel amaçlar içinde bulunan grupla örtüşmeyebilir; bu durumlarda ise bireysel amaçlar ön plandadır (Markus ve Kitayama 1991).

Dünya Sağlık Örgütü verileri kullanılarak 1965-1985 yılları arasında 33 ülkenin tüm yaş gruplarındaki intihar oranları ile Hofstede (1980)'nin güç aralığı, bireycilik, toplulukçuluk ve belirsizlikten kaçma kültürel boyutları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarında Rudmin ve ark (2003) yalnızca bireycilik ile intihar oranları arasında yüksek pozitif ilişki bulmuşlardır. Dünya Sağlık Örgütü verilerinde intihar oranları yer

almayan diğer ülkelerin dahil olmadığı bu araştırmada diğer kültürel boyutlarla intihar arasında negatif ilişki saptanmıştır.

Eckersley ve Dear (2002) batılı gelişmiş ülkelerde 1950-1990 yılları arasındaki 15-24 yaş aralığındaki genç bireylerin intihar oranları ile bireycilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmanın sonucuna göre bireycilik özellikleri ile erkek intihar oranları arasında yüksek pozitif ilişki bulunmuştur. Kadın intihar oranları ile bireycilik özellikleri arasında ise oldukça düşük bir ilişki bulunmuştur.

Triandis (1994) bireycilik ve toplulukçuluğun öznel kültürün bir parçası olduğunu, dolayısıyla bu boyutun bireylerin değerlerinde, tutumlarında ve davranışlarında izlenebileceğini ifade etmektedir. Buna göre kültürel anlamda bireyciliğin öznel yansıması özerk benlik, toplulukçuluğun öznel yansıması için ise ilişkisel benlik ifadeleri olarak kullanılmaktadır. Markus ve Kitayama (1991) bireyci toplumlarda bireylerin daha fazla özerk benliğe sahip olacağını; toplulukçu toplumlarda ise ilişkisel benliğin daha yaygın olacağını ifade etmektedir.

Eskin (2012) modelinde bireycilik ve toplulukçuluk olarak ifade edilen bu kültürel değerlerin intihar davranışını iki şekilde etkileyebileceğini açıklamıştır. Buna göre ilk etki intihar davranışına doğrudan olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrışmış özerk bireylerden oluşan bireyci kültürlerde, bireyin zihinsel tasarımı kendisi çok belirgin olduğundan zorlu yaşam olayları sonucu yaşadığı ruhsal acı katlanamayacağı düzeye geldiğinde öfke ya da diğer olumsuz duygularını ve yıkıcılığını kendine yöneltebilir. Toplulukçu kültürlerde ise bireyin zihinsel tasarımı ilişkiler çok belirgin olduğundan yaşadığı acı sonucu ortaya çıkan olumsuz duygularını ve yıkıcılığını başkalarına yönlendirebilir. Modele göre kültürel değerlerin intihar davranışına olan ikinci etkisi ise sosyal destek bağlamında ortaya çıkmaktadır. İnsan ilişkilerinin sınırlı ve beklentilerin daha düşük olduğu bireyci topluluklarda bireyler başlarına gelenlerden kendilerini sorumlu tutabilir ve olanların kişisel olduğunu ve sadece kendilerini ilgilendirdiğini düşünebilir ve yardım almayı akıllarına getirmeyebilirler. Bireyin içinde bulunduğu çevre için de aynı durum söz konusudur, bireyci yapıda olan diğerleri de sınırları korumak amacıyla bireye müdahale etmeyecek ya da olanlardan bireyin kendisini sorumlu tutacaktır. Öte yandan toplulukçu kültürde bireylerin çevrelerinden yardım beklentileri yüksek olduğu gibi çevre de yardım vermeye hazır ve isteklidir.

Triandis (1996) aynı ülkede yaşayan bireylerin kültürel eğilimlerinin birbirinden farklılık gösterebileceğini ifade etmiştir. Son dönemlerdeki çalışmalarda da özerk ve ilişkisel benlik kavramlarının farklı boyutlar olduğu, aynı kültürde hem özerk hem de ilişkisel bireylerin olabileceği ifade edilmektedir (Matsumoto 1999, Kağıtçıbaşı 1996, 2005). İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün (2004) kültürlerarası çalışmalarında farklı göçmen ulusları barındıran kalkınmış bir ülkede ve Türkiye gibi değişim yaşayan, geçiş sürecindeki bir ülkede de bireylerin kültürel eğilimlerinin farklılaşabileceğini göstermişlerdir. Toplumumuzun hangi sosyal ilişki boyutlarında bireyci ya da toplulukçu olduğunun belirlenmesine yönelik olarak yapılan bir çalışmada da Türk kültürünün bireycilik toplulukçuluk eğilimleri açısından sınıflandırılabilmesinin mümkün olmadığı gösterilmiştir (Göregenli 1995).

Son dönemlerde pek çok intiharbilimci tarafından intihar ile ilgili kültürel çalışmaların önemine, intiharın kültürel bağlamda ele alınmasının gerekliliğine, çalışmaların intiharı açıklamaktan ziyade intiharı anlamaya yönelik olmasına, farklı kültürlerde yapılacak çalışmaların intiharın anlaşılmasında önemli bir role sahip olduğuna vurgu yapılmaktadır (Hjelmeland 2010, Hjelmeland ve Knizek 2010, 2011).

1.5. İntihar Tutumları

Toplumsal değer ve yargıların intiharlar üzerindeki etkisini tartışan Eskin (2012) bu etkinin birinci olarak bireyin hayatındaki zorluklar karşısında alacağı tavır üzerinde olduğunu, ikinci olarak herhangi bir intihar davranışında bulunan bireye karşı diğer insanların tutum ve tepkileri üzerine olduğunu ve son olarak da intihar sonucu yaşamını sonlandıran bireyin yakınlarına karşı toplumun tepkileri üzerine olacağını belirtmektedir. Bu etkiden hareketle, tutumların bireylerin davranışlarında etkili olduğu göz önünde bulundurulduğunda intihar hızlarının toplumlar arasında farklı olmasının nedeni intihara yönelik tutumlar (izin verici, reddedici, yasaklayıcı, cezalandırıcı, vb.) olabilir mi sorusu akla gelmektedir (Öncü 2008). Stack ve Kposowa (2008) Dünya Sağlık Örgütü ve Dünya Değerler Araştırmasının (World Values Survey) 31 ülkeden 40873 yetişkin bireye ait verilerini kullanarak yaptıkları çalışmada intihar hızlarının daha yüksek olduğu ülkelerde yaşayan bireylerin intihara karşı daha onaylayıcı bir tutuma sahip olduklarını saptamışlardır. Sonuç olarak araştırmacılar belirli bir ülke için intiharın kabul edilebilirlik düzeyinin o ülkenin intihar hızı ile ilişkili olduğu sonucuna varmışlardır.

Stack ve Kposowa (2011) Dünya Değerler Araştırması (World Values Survey) ve Avrupa Değerler Araştırmasının (European Values Survey)56 ülkeden 50547 katılımcıya ait verilerini kullanarak yaptıkları bir başka çalışmada 4 büyük dini inanca dair yüksek dinsel değerlere sahip olan milletlere mensup olan bireylerde intiharın kabul edilebilirlik düzeylerinin çok daha düşük olduğunu ve bu ters yönlü ilişkinin özellikle İslam dininde en belirgin düzeyde olduğunu bulmuşlardır.

Eskin (1995) 98 kız ve 69 erkek olmak üzere toplam 167 İsveçli ve 89 kız ve 78 erkek olmak üzere toplam 167 Türk lise öğrencisi ile intihar tutumlarına yönelik yaptığı çalışmada İsveçli öğrencilerin intihar ile ilgili tutumlarının Türk öğrencilere göre daha onaylayıcı olduğunu, ancak intihara karşı reddedici tutum sergilemesinin yanında yakın bir arkadaşlarının intiharı konu olduğunda Türk öğrencilerin İsveçli öğrencilere göre daha çok sorumluluk aldıklarını ve duygusal olarak daha çok katılım gösterdiklerini saptamıştır.

İnsanların intiharla ilgili tutumlarını belirleyen en önemli kurumun din olduğu (Eskin 2012) ve dini inançların güçlü olduğu toplumlarda intihar davranışlarının daha az oranda görüldüğü bilinmektedir (Clarkeve ark 2003). Eskin (2004) İstanbul'da İmam Hatip lisesinde eğitim gören 206 ve düz lisede eğitim gören 214 öğrenci ile yaptığı çalışmada düz lisede eğitim görmekte olan öğrencilerin İmam Hatip lisesinde eğitim görmekte olan akranlarına göre intiharı daha çok düşündüklerini ve intiharla ilgili tutumlarının daha izin verici olduğunu; buna karşılık İmam Hatip lisesinde eğitim gören öğrencilerin yakın bir arkadaşlarının intiharı söz konusu olduğunda o arkadaşlarına karşı düz lisede eğitim görmekte olan akranlarına göre daha kabullenici tutumlara sahip olduklarını saptamıştır.

Skrubis ve ark (2010) Avusturya, Macaristan, Litvanya, Norveç ve İsveç olmak üzere 5 Avrupa ülkesindeki yerel politikacıların intihara karşı olan tutumlarını karşılaştırmayı amaçlamışlardır. İntiharı önleme stratejileri ve intihar oranları açısından farklılaşan bu ülkeler arasından çalışmaya Avusturya'dan 49, Macaristan'dan 23, Norveç'ten 32, İsveç'ten 44 ve Litvanya'dan 32 politikacı katılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre yüksek intihar oranları olan ancak önleme stratejileri olmayan Litvanya, Macaristan ve Avusturya'dan katılan politikacıların intihara yönelik tutumlarının intihar oranları düşük olan ve önleme stratejileri olan Norveç ve İsveç'ten katılan politikacılara oranla daha izin verici olduğunu göstermiştir. Araştırmada intihar oranlarının yüksek ve düşük olduğu ülkeler arasındaki aynı tutum farklılığı intihar krizi içinde olan bir bireye yardım etmeye hazır olmaya ilişkin olarak da gözlenmiş; intihara yönelik daha kabullenici

tutum sergileyen Litvanya ve Avusturyalı politikacıların intihar davranışı sergileyen bireylere yardım etme konusunda intihar tutumlarının daha az kabul edici olduğu ülkelerle karşılaştırıldığında kendilerini daha az hazır hissettikleri saptanmıştır.

İntihara müdahalelerde önemli bir rol oynadığı düşünülen sosyal çalışmacıların intihara yönelik tutumları üzerine yapılan 1999 katılımcının olduğu bir çalışmada katılımcıların intihara yönelik tutumlarının aldıkları intiharı önleme eğitiminden etkilenmediği; intihar düşüncesi öyküsü olan katılımcıların olmayanlara göre daha onaylayıcı olduğu saptanmıştır (Kodaka ve ark 2012).

Öncü ve arkadaşları (2005) tarafından psikiyatri uzmanlarının intihara yönelik tutumlarının incelendiği bir başka çalışmaya 79 Sloven ve 106 Türk psikiyatri uzmanı katılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre Türk psikiyatri uzmanlarının intihara yönelik tutumları Sloven uzmanlara göre daha reddedici ve ötenaziye yaklaşımlarının daha olumsuz olduğu; Sloven uzmanların Türk uzmanlara göre intihar krizi içinde olan bireyle iletişim kurarak yardımcı olabilmek için kendilerini daha hazır hissettikleri ve intiharı kişisel bir hak olarak gördüklerini bildirmişlerdir.

1.6. İntiharın Anlamı

Anlam, belli bir zamanda bir kişinin içinde bir nesne ya da olay tarafından uyandırılan yorum olarak; kültürel anlam ise benzer yaşam deneyimleri sonucu insanların içinde uyanan bir nesne ya da olayın yorumlanması olarak tanımlanmaktadır (Strauss ve Quinn 1997). İntiharın farklı kültürel gruplar tarafından farklı algılandığı ayrıca kültürün intiharın şeklini, anlamını ve sıklığını etkilediği belirtilmektedir (Farberow 1975). Lester(1997) da intihar davranışının farklı kültürlerde farklı anlamlara sahip olduğunu belirtmektedir.

Douglas (1967) İntiharın Sosyal Anlamı (The Social Meaning of Suicide) adlı çalışmasında farklı kültürlerde ölümleri sınıflandıran uzmanların intihar ifadesi ile neyi kastettiklerini tam olarak bilmediğimizi şu şekilde tartışmaktadır;

Bir toplumdan diğerine ya da bir alttoplumdan diğerine farklılık gösteren sadece intiharın bilişsel anlamı değildir. İntihar terimi ve fiili ya da potansiyel intihar olarak sınıflandırılan herhangi bir eylemin ahlaki ve duygusal anlamları da toplumdan topluma ya da alttoplumdan alttopluma büyük farklılık göstermektedir (p. 181).

Boldt (1988) intiharın anlamının sosyokültürel değerler açısından nasıl kavramsallaştırıldığıнын evrensel kriterlerin ötesine geçtiğini belirtmiş ve bu özel sosyo-kültürel kavramsallaştırmalara; affedilmez bir günah, psikotik bir eylem, bir insan hakkı, dini bir zorunluluk ya da akla gelmez bir eylem şeklinde örnekler vermiştir. Ayrıca Boldt intiharın baskın küresel tanımının raporlamak ve sınıflandırmak için yeterli olabileceğini ancak intihar düşüncesinin ve intiharın gelişiminin üzerine yapılan sosyal bilimsel çalışmalar için ve önleme, tedavi yöntemlerinin gelişimine yönelik kültüre özgü anlamların araştırılması gerektiğini belirtmiştir.

İntihar girişiminde bulunmuş bireylerin intiharlarının anlamı üzerine yapılan bir çalışmada intiharbilimi üzerine yürütülen pek çok çalışmaya rağmen intihara meyilli olmak ile ilgili çok az şey bilindiği belirtilmiş, demografik değişkenlerin risk gruplarını belirlemede faydalı olurken intihar davranışlarını anlamak konusunda çok az katkı sağladığı belirtilmiştir (Everall 2000).

Reynolds ve Berman (1995) aralarında Durkheim (1897), Meninger (1938) ve Baechler (1979)'ın da olduğu 10 farklı intihar davranışı sınıflandırma önerisini incelemiş ve 484 intihar olgusunu bu 10 sınıflandırma sistemine göre bir jüriye sunmuşlardır. Araştırmacılar bu sınıflandırma sistemleri arasında pek çok örtüşme noktası belirlemişler ve intiharların %86'sını tanımlayan 5 alt tip belirlemişlerdir: “gerçeklerden kaçan”, “kafası karışık”, “saldırgan”, “yabancılaşmış” ve “depresif/düşük özsaygılı”.

Lester (2013)'e göre intihara meyilli olan bireylerin akıllarından neler geçtiğine odaklanan Menninger'in yaklaşımı bizim birey için intiharın anlamını anlamamıza yardımcı olabilir ancak kültürler bireysel güdüler açısından farklılık gösterdiğinden intiharın kültürel anlamını anlamamıza yardımcı olamaz. Lester (2013) bunu şu örnekle açıklamaktadır; “Bir kültürde kaçma arzusu yaygınken bir başka kültürde kendini cezalandırma arzusu daha yaygın olabilir”.

Colucci (2013) tarafından intiharın anlamı ve sosyal temsillerini incelemeye yönelik olarak 18-24 yaşları arasındaki İtalyan, Hintli ve Avustralyalı toplam 686 üniversite öğrencisi ile yapılan çalışmada intiharın anlamını belirlemeye yönelik olarak kelime çağrıştırma görevinde katılımcılardan intiharı düşündüklerinde akıllarına gelen ilk üç kelimeyi listelemeleri istenmiştir. Çalışmanın sonucunda İtalyan katılımcılar için en sık kullanılan kelimeler yalnızlık/yalnız (%33), acı/ızdırıp (%30), Ölüm (%27), Keder/umutsuzluk (%17) ve korku (%10) olarak bulunmuştur. Hintli katılımcılar için en

sık kullanılan kelimeler korkak/korkaklık (%16), aile/ebeveynler, olumsuz yargılar (yanlış ayıp, aptal gibi) ve sorunlar/sebepler (tümü için %14), acı/ızdırap (%12) ve ölüm/ölmek (%11) olarak bulunmuştur. Avusturalyalı katılımcılar için ise en sık kullanılan kelimeler acı/ızdırap (%27), üzgün/üzgünlük (%24), bunalım/bunalımlı (%23), ölüm/ölmekte olan/ölü (%21) ve yalnızlık/yalnız (%18) olarak bulunmuştur. Hintli katılımcıların cevaplarının İtalyan ve Avusturalyalı katılımcıların cevaplarından çok farklı olduğu, korkaklıktan, olumsuz yargılardan ve aileye ilişkin kelimelerden çok daha fazla bahsettikleri bildirilmiştir.

1.7. Yaşamın Anlamı

Varoluşçu felsefeden etkilenecek gelişen varoluşçu psikoterapiye göre yaşamın anlamı en temel yaşam bunalımlarından birinin yaşandığı alandır (Sezer 2012). Tüm insanların yaşamlarının anlamını bulmak için motive olduklarını belirten Frankl (1978)'a göre yaşamın anlamı insandan insana, günden güne, saatten saate farklılık göstermektedir ve önemli olan genelde yaşamın anlamı değil, daha çok belirli bir zaman diliminde insan yaşamının özel anlamıdır.

Frankl'ın çalışmasını takiben daha sonraki çalışmalar da yaşam anlamının önemli bir yapı olduğunu desteklemiştir. Yapılan pek çok çalışmada yaşam anlamı iyi olma (wellbeing), sosyal destek, fiziki sağlık ile ilişkili bulunmuştur (Skrabski ve ark 2005). Aksine yaşam anlamının daha düşük olması da depresyon ve umutsuzlukla ilişkilendirilmiştir (Mascaro ve Rosen 2006).

Feldman ve Snyder (2005) anlam kuramcıları tarafından yaşamın anlamının temel bir bileşeni olarak görülen umut ile yaşamın anlamı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırmacılar 139 üniversite öğrencisine; anlam, umut, depresyon ve kaygı ölçekleri uygulamışlardır. Yapılan analizler umut faktörü kontrol edildiğinde yaşamın anlamı ile depresyon ve kaygı arasındaki ilişkinin azaldığı; yaşamın anlamı faktörü kontrol edildiğinde de umut ile kaygı ve depresyon arasındaki ilişkinin zayıfladığını göstermiştir. Bu sonuçlar yaşamın anlamı söz konusu olduğunda umudun temel bir bileşen olduğunu göstermiştir.

Harlow ve ark (1986) 722 katılımcının dahil edildiği çalışmalarında yaşamdaki amaç yoksunluğu ile intihar düşünceleri ve madde kullanımının ilişkisini araştırmışlar ve

çalışmanın sonucunda intihar düşünceleri ve madde kullanımını yaşamı anlamlı bulmama ile ilişkili bulmuşlardır.

Psikolojik sağlıkta kritik bir rol oynadığı düşünülen yaşam anlamı ile depresyon ve genel psikolojik sağlık arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarına Kleffaras ve Psarra (2012) yaşları 18 ile 30 arasında değişen ve ülkelerindeki orduya yeni katılmış 401 genç erkek katılımcıyı dahil etmişlerdir. Çalışmanın sonucunda yaşamın anlamı ile depresyon arasında negatif yönde bir ilişki bulunurken genel psikolojik sağlıkla arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Yaşamdaki anlam, duygusal stres ve intihar düşüncelerinin incelendiği yakın zamanda yapılan bir çalışmada aktif olarak görev yapan 273 askeri personel arasında yaşamın anlamının daha düşük düzeyde duygusal stres ve intihar riski ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Bryan ve ark 2013).

1.8. Ölümün Anlamı

İnsanlık tarihi boyunca üzerinde düşünülen bir kavram olan ve farklı kültürlerde ve toplumlarda farklı tanımları yapılan ölümün “Bir insan, bir hayvan veya bitkide hayatın tam ve kesin olarak sona ermesi, ahiret yolculuğu, ebedî uyku, emrihak, irtihal, memmat, mevt, vefat” (TDK Güncel Sözlük) şeklinde bir sözlük tanımı olduğu görülmektedir.

Ölüm kavramına bakış açısı ise gelişim dönemlerine göre farklılıklar göstermektedir. Ölümü sadece hasta ya da yaşlı olanların başına gelen bir durum olarak gören çocuklara göre ölüm farklı bir yaşam biçimidir ve ölenlerin yerin altında bulunduklarını, hala havaya ve suya ihtiyaç duyduklarını düşünebilirler (Sezer ve Saya 2009). Slaughter ve Griffiths (2007) yaşları 4 ile 8 arasında değişen 90 çocuk ile yaptıkları çalışmada çocukların ölümün biyolojik kısmını anlamaya başladıklarını ancak ölüm kavramının zihinlerinde yaşları ilerledikçe geliştiğini bulmuşlardır.

Soyut düşüncenin gelişmesiyle birlikte ergenler ölüm kavramıyla farklı şekilde ilgilenmeye başlamaktadırlar (Bjorklund 2000). Bu dönem ile birlikte sembolik olarak düşünebilme, metaforlar oluşturabilme ve kendi düşüncelerini analiz edebilme yetileri gelişen ergenler ölüm kavramının belirsizliğini algılayarak dinsel ve felsefi yorumlar yapmaya başlamakta ve ölüm giderek daha soyut bir hal almaktadır (Sezer ve Saya 2009).

Yetişkinlerde ise ölüm sosyal, kültürel geleneklerin, inançların, kişisel ve duygusal konuların bir birleşkesi olarak karmaşık ve çok değişken bir yapı halini almakta ve temelde biyolojik, kaçılmaz ve geri döndürülemez bir olay olarak görülmektedir (Sezer ve Saya 2009).

Bireylerin ölüme verdikleri anlam ise hem yaşam tarzlarını belirlemekte hem de felsefi, hukuki, ahlaki ve pek çok alanda davranışlarına şekil vermektedir (Hökelekli 1991; akt Demirkol 2013). Ölüme dinamik açıdan bakan Frankl (1978)'a göre ölüm anında yaşamın bütünlüğü tamamlanmaktadır, bu sebeple ölüm bir yokoluş değil bireyin varoluşunu gerçekleştirmesidir.

Alanyazın incelendiğinde ölümün anlamına yönelik olarak pek fazla çalışma yapılmadığı, çalışmaların daha çok ölüm kaygısı üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür.

Cicirelli (1998) ölümün anlamı ve ölüm korkusu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaşları 19 ile 55 arasında değişen 265 katılımcının dahil olduğu çalışmada ölümün anlamına yönelik 30 maddeye uyguladığı faktör analizi sonucunda “yokoluş”, “öbürdünya” ve “miras” olmak üzere 3 faktör belirlemiştir. Çalışmanın sonucunda ölüme “yok oluş” anlamını veren katılımcıların ölüm korkusunun daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur.

Cicirelli (2001) ölümün anlamı ve ölüm korkusu arasındaki ilişkiyi 19-29 yaşları arasındaki 78 genç yetişkin ve 70-96 yaşları arasındaki 68 yaşlı yetişkin ile yürüttüğü çalışmada da incelemiş ve çalışmanın sonucunda ölümün anlamlarından “öbürdünya” ve “yokoluş” un hem genç hem de yaşlı yetişkinlerde ölüm korkusu ile güçlü bir ilişkisinin olduğunu bulmuştur.

Ülkemizde Tanhan ve Arı (2006) tarafından üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri program ve ölüme verdikleri anlam ile ölüm kaygısı düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik olarak yapılan çalışmada açık uçlu tek soruluk form ile (*Sizce ölümün anlamı nedir?*) ölüme verilen anlamları yansıtan ifadeler bulunmuş ve bu ifadeler 57 katılımcıya anket sorusu olarak verilmiştir. Çalışmanın sonucunda aktarılan önceki bulgulardan farklı olarak katılımcıların ölüme verdikleri anlama bağlı olarak ölüm kaygısı düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.

Ölüm algısı ile intihar olasılığı arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlayan ve örneklemi 18-65 yaşları arasındaki 563 katılımcının oluşturduğu bir çalışmada ise

bireylerin ölüme ilişkin algılarını belirlemek amacıyla ölüm metaforları ölçeği kullanılmıştır. Çalışma kapsamında ölümü negatif ya da pozitif anlamlandırma durumlarının tespiti için ölçeğin alt boyutları pozitif benzetmeler ve negatif benzetmeler olmak üzere iki ayrı alt boyutta yeniden sınıflandırılmış ve çalışmanın sonucunda ölüme ilişkin negatif benzetmeler (acı verici, korkunç, çirkin) yapmanın intihar olasılığının bir yordayıcısı olduğu bulunmuş ve bireylerin kendilerini ölümlle cezalandırarak suçluluk duygusundan kurtulma isteği olarak değerlendirilmiştir (Demirkol 2013).

1.9. Araştırmanın Önemi ve Amacı

İntiharbilim alanında çalışmaların kültürel bağlamda yapılması yönünde giderek artan bir görüş mevcuttur (Hjelmeland 2010, Hjelmeland ve Knizek 2010, 2011). Tüm insan davranışları üzerinde etkiye sahip olduğu kabul edilen kültürün intihar davranışları üzerinde de intihar tutumları ve de intihara yüklenen anlamlar yoluyla etki ettiği üzerinde durulmaktadır (Eskin 2012). Farklı kültürlerde hatta aynı kültür içinde yer alan alt kültürler arasında dahi intiharın farklı anlamları olabileceği tartışılmaktadır (Douglas 1967, Lester 1997).

Alanyazın incelendiğinde intihara, ölüme ve yaşama yüklenen anlamların gelişimsel olarak incelendiği çalışmaların oldukça sınırlı olduğu görülmüştür.

Mevcut çalışmada da bireylerin intihara, ölüme ve yaşama yükledikleri anlamların ve intihar tutumlarının araştırılması, bu anlam ve tutumların intihar davranışı olan ve olmayan bireylerde; lise öğrencisi ergenlerde ve üniversite öğrencisi genç yetişkinlerde karşılaştırılması ve birbirleriyle olan ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

İntiharbilim alanında odak noktası olan bu alanlarda dünyada yapılmış az sayıda çalışma bulunmaktadır. Mevcut çalışmanın alandaki bu eksikliği doldurarak ve sonraki çalışmalar için bir basamak oluşturarak bireyleri kendi canına kıymaya götüren süreci anlamak konusunda önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

1.9.1. Araştırma Soruları

1. İntihara, ölüme ve yaşama yüklenen anlamlarda intihar davranışında bulunan ve bulunmayan bireyler ve lise ve üniversite öğrencileri arasında fark var mıdır?

2. İntihara, ölüme ve yaşama yüklenen anlamlar intihar davranışı olan ve olmayan bireyler ile lise ve üniversite öğrencilerinin zihinlerinde farklı bir düzende mi yer almaktadır?
3. İntihar davranışında bulunan ve bulunmayan bireylerin ve lise ve üniversite öğrencilerinin intihara ve intihar eden kişiye karşı tutumları arasında fark var mıdır?
4. İntiharın anlamı ile intihara karşı tutumlar ve intihar eden kişiye karşı tutumlar arasında ilişki var mıdır?
5. Bireylerin intihara karşı tutumları ile intihar olasılıklarına ilişkin değerlendirmeleri arasında ilişki var mıdır?
6. Bireylerin intihara, ölüme ve yaşama yükledikleri anlamlar ile intihar olasılıklarına ilişkin değerlendirmeleri arasında ilişki var mıdır?

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Araştırma Grubu

Bu çalışmada, araştırma örneklemini Aydın ili Nazilli ilçesinde bulunan farklı başarı düzeylerine göre seçkisiz olarak seçilen 9., 10. ve 11. Sınıflarda okuyan 387 lise öğrencisi ve Adnan Menderes Üniversitesinde çeşitli bölümlerde okuyan 378 üniversite öğrencisinden oluşmuştur. Örneklemini oluşturan katılımcılar gönüllülük esasına göre çalışmaya alınmışlardır.

Veri girişi yapılmadan önce toplanan cevap formları incelenmiş ve eksik ya da hatalı doldurulan 35 katılımcının verileri veri dosyasına girilmemiştir. Sonuçta 765 lise ve üniversite öğrencisi temel araştırma grubunu oluşturmuştur. Bu öğrencilerin 490'ını (% 64,1) kadınlar, 275'sini (%35,9) erkekler oluşturmuştur. Ayrıca öğrencilerin 387'si (%50,6) üniversite ve 378'i (%49,4) lise öğrencisidir. Katılımcıların yaş ortalamasının 18,7 ve yaş aralığının 14-33 olduğu görülmüştür.

Çizelge 2.1. Araştırmaya katılan öğrencilere ilişkin bilgilerin dağılımı

	Örneklem	
	n	%
Okudukları sınıf		
Lise 9	139	18,2
Lise 10	119	15,6
Lise 11	129	16,9
Üniversite 1	58	7,6
Üniversite 2	146	19,1
Üniversite 3	108	14,1
Üniversite 4	63	8,2

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada verilerin toplanmasında katılımcıların yaş, cinsiyet, ailedeki çocuk sayısı, anne babanın medeni durumu, anne babanın eğitim düzeyi ve ailenin gelir durumu gibi soruların bulunduğu bilgi formu araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Anne babanın eğitim düzeyi mezun oldukları okul sorularak ölçülmüş ve bu ailenin sosyo-kültürel

düzeyinin; anne babanın gelir düzeyi de sosyoekonomik düzeyinin göstergesi olarak değerlendirilmiştir.

2.2.2.İntihar Davranışları Formu

Eskin tarafından geliştirilen ve bir çok araştırmada kullanılan (Eskin 1999, 2003, 2005) soru formu bireyin intihar düşünceleri ve girişimleri ile ilgili fikirlerini değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır. Soru formu katılımcıların “evet” ya da “hayır” şeklinde cevaplayabilecekleri 5 sorudan oluşmaktadır. Bunlar;

“Hayatınızda hiç kendinizi öldürmeyi düşündünüz mü?”

“Geçtiğimiz son on-iki ay içerisinde kendinizi öldürmeyi düşündünüz mü?”

“Hayatınızda hiç kendinizi öldürme girişiminde bulundunuz mu?”

“Geçtiğimiz son on-iki ay içerisinde kendinizi öldürme girişiminde bulundunuz mu?”

“Şu an kendinizi öldürme düşünceniz var mı?”

2.2.3.Eskin İntihar ve İntihar Eden Kişiyeye Karşı Tutumlar Ölçeği

Eskin tarafından geliştirilen sorular bireyin intihara ve intihar eden kişiyeye karşı tutumunu ölçmektedir. Alanyazın incelendiğinde ergenlik dönemindeki gençlerle yapılan çoğu çalışmada bu ölçeğin kullanıldığı görülmüştür (Eskin 1999, 2003).

İntihara Karşı Tutumlar: Bireyin intihara karşı tutumunu ölçmek amacıyla 24 sorudan oluşan bu ölçek katılımcıların “Tamamen Katılıyorum” ile “Tamamen Katılmıyorum” arasında değerlendirme yapacakları 5’li likert tipi bir ölçektir. Eskin tarafından ölçeğe faktör analizi yapılmış, 6 faktöre ayrıldığı görülmüştür. “İntiharın kabul edilebilirliği” faktörünün 6 faktör arasındaki en yüksek özdeğere (6.4) sahip olduğu bulunmuştur. Bu faktörler toplam varyansın %61’ini açıklamaktadır. Diğer faktörler, intiharın ruhsal bir hastalığa işaret etmesi, ölümden sonra cezalandırılma intihara sebep olan sorunlarla ilgili iletişime geçme, intihar davranışını saklama, intihar hakkında açıkça tartışma ve intiharın konuşulması olarak sıralanabilir.

Bu çalışmada 24 maddeden oluşan İntihara Karşı Tutumlar Ölçeğine tekrar faktör analizi yapılmıştır. Maddelerin Eskin (1999, 2003)’ün çalışmasıyla aynı şekilde 6 faktör altında toplandığı saptanmıştır. İlgili faktörler Çizelge 2.2’de verilmiştir.

Çizelge 2.2. İntihara Karşı Tutumlar Ölçeğini oluşturan 24 maddenin faktörlere dağılımı ve faktör yükleri

İntihara karşı tutumunuz;	Faktör Yükleri
Faktör 1: İntiharın Kabul edilebilirliği (Özdeğer=5,37; Varyans: 17,44; $\alpha=0,86$)	
2: Hayattan bıkmış birinin kendini öldürmeye hakkı vardır.	,774
5: İntihar bazı sorunlara çözüm olabilir.	,773
6: İntihar hayatın sorunlarından kurtulmak için tek çıkış yoludur.	,754
1:Herşeyini kaybeden birinin kendini öldürmeye hakkı vardır.	,723
7: İnsanların kendilerini öldürmeye hakkı vardır.	,705
8: İnsanın kendini öldürmesi doğru bir davranıştır.	,702
4: Çaresiz bir hastalığa yakalanan birinin kendini öldürmeye hakkı vardır.	,631
3: Aile şerefini lekeleyen birinin kendini öldürmeye hakkı vardır.	,598
Faktör 2: Ölümünden sonra cezalandırılma (Ödeğer=3.26; Varyans:14,42; $\alpha=0,90$)	
13:İntihar ederek kendini öldüren kişiler öbür dünyada cezalandırılacaktır.	,890
12: İntihar girişiminde bulunan insanlar öbür dünyada cezalandırılacaktır.	,889
14:İntihar etmeyi düşünen veya planlayan kişiler öbür dünyada cezalandırılacaktır.	,847
15:İntihar ederek kendini öldüren kişiler günahkardır.	,768
16:Öldükten sonra bir hayat vardır.	,577
Faktör 3: İntiharın ruhsal bir hastalığa işaret etmesi (Özdeğer=2,16; Varyans:10,54; $\alpha=0,89$)	
10: İntihar ederek kendini öldüren insanlar akıl hastasıdır.	,915
11: İntihar etmeyi düşünen ya da planlayan insanlar akıl hastasıdır.	,893
9: İntihar girişiminde bulunan insanlar akıl hastasıdır.	,841
Faktör 4: İntihara sebep olan sorularla ilgili iletişime geçme (Özdeğer=1,92; Varyans: 9,66; $\alpha=0,73$)	
19:Gençler psikolojik sorunlarını annesi ve babasına anlatmalıdır.	,778
20:İntihar etmeyi düşünen veya planlayan bir genç bunu annesi ve babasına anlatmalıdır.	,768
18:İnsanlar psikolojik sorunlarını arkadaşlarına anlatmalıdır.	,700
17:Eğer bir insan intihar etmeyi düşünüyor veya planlıyorsa bunu arkadaşlarına anlatıp yardım istemelidir.	,647
Faktör 5: İntihar davranışını saklama (Özdeğer =1,45; Varyans: 6,41; $\alpha=0,67$)	
21:Oğlu veya kızı intihar girişiminde bulunan aileler bunu komşularından saklamalıdır.	,877
22:İntihardan oğlunun veya kızını kaybeden aileler bunu komşularından saklamalıdır.	,852
Faktör 6: İntihar hakkında açıkça tartışma ve intiharın konuşulması (Özdeğer=1,28; Varyans:5,78; $\alpha=0,53$)	
23:Gazetelerde intihar haberleri açıkça yazılmalıdır.	,835
24:İntihar konusu arkadaşlar arasında açıkça konuşulmalıdır.	,779

İntihar Eden Kişiye Karşı Tutumlar: Katılımcıların kendini öldürmeye karar verdiğini anlatan birine karşı nasıl tepki gösterdiklerini veya neler hissettiklerini “Tamamen Katılıyorum” ile “Tamamen Katılmıyorum” arasında değerlendirme yapacakları 5’li likert tipi bir ölçektir. Ölçek 20 sorudan oluşmaktadır. Ölçek Eskin tarafından geliştirilmiş ve yaptığı birçok çalışmada kullanılmıştır. 20 maddeden oluşan ölçek 4 faktöre ayrılarak faktör analizi yapılmış ve ilk faktör olan “Sosyal kabul” 4 faktör

arasındaki en yüksek özdeğere (6.9) sahiptir. Bu faktörler toplam varyansın %55,8'ini açıklamaktadır. Diğer faktörler, ikna etme, sosyal redve duygusal tepki olarak sıralanabilir.

20 maddeden oluşan İntihar Eden Kişiyi Karşı Tutumlar Ölçeğine bu çalışma için tekrar faktör analizi yapılmıştır. Maddelerin, Eskin (1999, 2003)'ün çalışması ile aynı şekilde 4 faktör altında toplandığı saptanmıştır. İlgili faktörler Çizelge 2.3' te verilmiştir.

Çizelge 2.3. İntihar Eden Kişiyi Karşı Tutumlar Ölçeğini oluşturan 20 maddenin faktörlere dağılımı ve faktör yükleri

Yakın bir arkadaşınızın size “kendini öldürmeye” karar verdiğini anlattığını varsayın.	Faktör Yükü
Faktör 1: Sosyal kabul (Özdeğer=7,21; Varyans: 22,99; $\alpha=0,91$)	
4:Eğer evimde bir parti yapacak olsam onu da çağırırdım.	,834
2:Ona her zamankinden daha sık telefon ederdim.	,800
5:Eğer diğer arkadaşlarımla beraber sinemaya veya tiyatroya gidecek olsam onun da bizimle gelip gelmeyeceğini sorardım.	,797
1:Onu her zamankinden daha sık bize çağırırdım.	,773
6:Sinemaya veya tiyatroya gideceksem ona da benimle gelip gelmeyeceğini sorardım.	,759
3:Yeni arkadaşlar edinsin diye evimde bir parti düzenler diğer arkadaşlarımı ve onu çağırırdım.	,714
Faktör 2: İkna etme (Özdeğer=3.21; Varyans:15,87; $\alpha=0,86$)	
11:Kendini öldürmesini engellemeye çalışırdım.	,760
12:Bir psikologa veya psikiyatriste gitmesini tavsiye ederdim.	,715
10:Sorunlarını çözmede ona yardımcı olmaya çalışırdım.	,697
7:Onu fikrini değiştirmesi için ikna etmeye çalışırdım.	,640
13:Onun Anne-babasıyla ilişkiye geçip durumu bildirirdim.	,535
Faktör 3: Sosyal red (Özdeğer=1,40; Varyans:14,21; $\alpha=0,80$)	
19:Artık onun benim arkadaş çevreme uymadığı duygusuna kapılırdım.	,775
20:Onun tehlikeli olabileceğinden ötürü korkardım.	,756
17:Kişisel planlarını açıkladığı için şaşırırdım.	,749
18:Anlattığı şeyin doğru olup olmadığı konusunda şüphe ederdim.	,699
16:Anlatılmayacak şeyler anlattığı için şaşırırdım.	,694
Faktör 4: Duygusal tepki (Özdeğer=1,06; Varyans: 11,27; $\alpha=0,74$)	
14:Onunla intihar konusunda derin bir tartışmaya girerdim.	,811
15:Neden kendini öldürmek istediğini anlamak için bir sürü soru sorardım.	,684
8:Kendini öldürmeye karar verdiği için ona kızardım.	,639
9:Ona sorunlarını çözmek için korkakça bir yol seçtiğini söylerdim.	,558

2.2.4. İntiharın, Yaşamın ve Ölümün Anlamı Formu

Eskin tarafından geliştirilen form bireylerin intihara, ölüme ve yaşama yükledikleri anlamları belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Form ölüm, yaşam ve intihar olmak üzere toplam 3 bölümden oluşmaktadır. Buna göre birinci bölümde katılımcıların “ölüm” deyince akıllarına gelen ilk 7 kelimeyi, ikinci bölümde “yaşam” deyince akıllarına gelen ilk 7 kelimeyi ve son olarak üçüncü bölümde katılımcıların “intihar” deyince akıllarına gelen ilk 7 kelimeyi sıralayacakları bir formdur. Formda katılımcıların sıralayacakları kelimelerden ilk sırada olanlar ilgili kavrama yükledikleri en yakın anlamı, son sırada yer alanlar ise en uzak anlamı ifade etmektedir.

Çalışmaya intihar, ölüm ve yaşam kavramlarının her biri için katılımcılar tarafından en sık tekrarlanan ilk 30 kelime dahil edilmiştir. Her bir kavram kategorisinde yer alan 30 kelimenin gruplandırılmasında faktör analizi yönteminden yararlanılmıştır. Faktör analizi kelimenin katılımcı tarafından kullanılıp kullanılmadığını ifade eden kategorik değişken üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Her biri 30 kelimedenden oluşan intiharın, ölümün ve yaşamın anlamı kelime listelerine yapılan faktör analizinde bazı faktörlere çok az sayıda kelime yüklenmesinden dolayı yamaç eğim (screeplot) grafiği incelenmiş ve grafiğe göre kelimelerin 8’er faktör altında toplanabileceğine karar verilerek faktör analizi faktör sayısı 8 ile sınırlandırılarak tekrarlanmıştır. İlgili faktörler Çizelge 2.4, 2.5 ve 2.6’ da verilmiştir.

Çizelge 2.4. İntiharın anlamına ilişkin 30 kelimenin faktörlere dağılımı

İntiharın Anlamı Faktör ve Kelimeleri	Faktör Yüğü
Faktör1: İntihar Yöntemleri (Özdeğer=2,246; Varyans: 7,217)	
İp	,709
Hap	,688
Tabanca	,676
Bıçak	,659
Faktör 2: İntihara ilişkin çelişkili duygular (Özdeğer=1,675; Varyans: 5,062)	
Acı	,531
Korku	,526
Korkaklık	-,425
Ölüm	,423
Saçmalık	-,386
Aptallık	-,355
Kan	,334
Faktör 3: İntihara sürükleyen duygular (Özdeğer=1,477; Varyans: 4,861)	
Çaresizlik	,674
Umutsuzluk	,632
Yalnızlık	,601
Faktör 4: İntiharın çevreye etkisi (Özdeğer=1,374; Varyans: 4,629)	
Mutsuzluk	,531
Sorun	,508
Ailem	,433
Üzüntü	,380
Faktör 5: İntiharın reddi (Özdeğer=1,297; Varyans: 4,363)	
Pişmanlık	,700
Gereksiz	,484
Ceza	,388
Yanlışlık	,229
Faktör 6: İntihara sürükleyen durumlar (Özdeğer=1,243; Varyans: 4,314)	
Sıkıntılı	,664
Bıkkınlık	,625
Kötülük	,311
Faktör 7: Cezalandırılma (Özdeğer=1,221; Varyans: 4,288)	
Cehennem	,638
Günah	,604
Faktör 8: Çıkış yolu (Özdeğer=1,159; Varyans: 4,234)	
Kurtuluş	,596
Bunalım	,580
Kaçış	,389

Çizelge 2.5. Ölümün anlamına ilişkin 30 kelimenin faktörlere dağılımı

Ölümün Anlamı Faktör ve Kelimeleri	Faktör Yüğü
Faktör 1: Ölüm sonrası dini inanç (Özdeğer=2,353; Varyans: 6,998)	
Cennet	,874
Cehennem	,873
Günah	,444
Ahiret	,439
Faktör 2: Cenaze malzemeleri (Özdeğer=1,858; Varyans: 6,267)	
Tabut	,763
Kefen	,649
Mezarlık	,592
Cenaze	,453
Faktör 3: Olumsuz duygular (Özdeğer=1,493; Varyans: 4,826)	
Gözyaşı	,550
Acı	,511
Hüzün	,492
Ayrılık	,434
Üzüntü	,427
Faktör 4: Varlığın sonlanması (Özdeğer=1,435; Varyans: 4,702)	
Bitiş	,708
Yok olmak	,640
Faktör 5: Ölümünden sonrası (Özdeğer=1,341; Varyans: 4,691)	
Yalnızlık	,586
Karanlık	,585
Toprak	,382
Öbür dünya	-,336
Faktör 6: Yaşam döngüsü (Özdeğer=1,299; Varyans: 4,514)	
Korku	,612
Son	-,460
Başlangıç	-,308
Ağlamak	,300
Faktör 7: Sona gelme (Özdeğer=1,223; Varyans: 4,404)	
Çaresiz	,628
Mutsuz	,517
Sonsuzluk	-,339
Faktör 8: Öbür dünyaya geçiş (Özdeğer=1,217; Varyans: 4,323)	
Ailem	-,572
Allah	,499
Azrail	,401
Kurtuluş	-,325

Çizelge 2.6. Yaşamın anlamına ilişkin 30 kelimenin faktörlere dağılımı

Yaşamın Anlamı Faktör ve Kelimeleri	Faktör Yüğü
Faktör 1: İyi olma (Özdeğer=1,935; Varyans: 5,697)	
Huzur	,690
Mutluluk	,585
Sağlık	,570
Faktör 2: Sosyal Ağ (Özdeğer=1,787; Varyans: 5,639)	
Aile	,771
Arkadaş	,723
Okul	,325
Nefes	-,282
Faktör 3: Duygular (Özdeğer=1,569; Varyans: 4,892)	
Üzüntü	,754
Sevinç	,693
Faktör 4: İhtiyaçlar (Özdeğer=1,353; Varyans: 4,835)	
Para	,589
Yemek	,578
İş	,442
Su	,371
Faktör 5: Duygusal Bağ (Özdeğer=1,311; Varyans: 4,721)	
Aşk	,646
Sevgi	,553
Dostluk	,456
Sevdiklerim	-,298
Faktör 6: Yaşama yönelik algılar (Özdeğer=1,254; Varyans: 4,485)	
Zorluk	-,681
Güzel	-,638
Faktör 7: İleri dönük beklentiler (Özdeğer=1,236; Varyans: 4,233)	
Gelecek	,501
Umut	,465
Özgürlük	,381
Futbol	-,348
Sevgilim	-,317
Başarı	,298
Faktör 8: Yaşama bağlayan etkenler (Özdeğer=1,160; Varyans: 4,183)	
Doğa	-,526
Güzellik	-,526
Hayat	-,467
Eğlence	,335
Annem	,260

2.2.5. Gözden Geçirilmiş İntihar Davranışları Anketi

Eskin tarafından Türkçe'ye çevrilen anket bireyin intihar düşünceleri ve girişimleri ile ilgili fikirlerini değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır. Ankette bireylerin düşünce ve girişimlerine yönelik derecelendirecekleri olarak 4 soru bulunmaktadır (Osman ve ark, 2001). Bu çalışmada Gözden Geçirilmiş İntihar Davranışları Anketinin yalnızca, katılımcıların gelecekteki intihar olasılıklarına ilişkin değerlendirmelerini ifade eden son soru ele alınmıştır.

“Sizce, günün birinde intihar girişiminde bulunma ihtimaliniz nedir?”

2.3. İşlem Yolu

Araştırmanın evrenini Aydın ili Nazilli ilçesinde Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı liselerde ve Adnan Menderes Üniversitesinin Fen-Edebiyat Fakültesinin çeşitli bölümlerinde öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmaktadır. Uygulama yapılabilmesi için öncelikle Adnan Menderes Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır. Sonrasında ise Aydın Valiliği ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden ve Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanlığı'ndan gerekli izinler alınmıştır.

Araştırmanın örneklemini oluşturan liselerde yalnızca 9., 10, ve 11. Sınıfta okuyan öğrenciler dahil edilmiş, 12. Sınıfta okuyan öğrenciler sene sonunda üniversite sınavına girecek olmaları nedeniyle stresli olabilecekleri düşünülerek araştırmaya dahil edilmemiştir.

Uygulama öncesinde öğrencilere araştırma hakkında bilgi verilmiş, amacı ve içeriğinde söz edilmiş, Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu dağıtılmış ve hem çalışmayla ilgili bilgi alabilmeleri hem de olası olumsuz etkilenme durumlarında başvurabilmeleri için araştırmacının iletişim bilgileri (telefon numarası ve e-posta adresi) paylaşılmıştır. Araştırmaya katılmanın gönüllülük esasına dayandığı hatırlatılarak gönüllü olan öğrencilere ölçeklerin içinde bulunduğu kitapçık ve cevap kağıdı dağıtılmıştır. Bilgilerin gizliliğini sağlayabilmek için soru kitapçığına ve cevap kağıdına isim, soy isim, telefon numarası ya da e posta adresi yazmamaları hatırlatılmıştır.

Katılımcılara genel bilgi formu, İntihar Davranışı Formu, Eskin İntihara ve İntihar Eden Kişiye Karşı Tutumlar Ölçeği ile İntiharın Anlamı Formu ve Gözden Geçirilmiş İntihar Davranışları Anketinin içinde bulunduğu kitapçık ve cevaplarını işaretlemeleri için oluşturulan cevap kağıdı önceden alınan izinler doğrultusunda ders saatlerinde lise ve

üniversite öğrencilerine bizzat elden verilerek sınıf ortamında uygulanmıştır. Katılımcıların ölçekleri cevaplandırmaları 20 – 30 dakika sürmüştür. Toplam 800 veri toplanmış ancak uygun şekilde doldurulmayan 35 veri iptal edilmiştir.

2.4. Veri Analizi

Çalışmaya katılan intihar düşüncesi ve girişimi olan ve olmayan katılımcılar arasında eğitim düzeyi (lise-üniversite) açısından fark olup olmadığı ki-kare analiziyle test edilmiştir.

İntihar davranışı oranlarına bakıldığında intihar girişimi oranının düşük (%8,1) olması nedeniyle karşılaştırmalarda intihar girişimi ve intihar düşüncesi olan katılımcılar, “intihar davranışı olan katılımcılar” olarak analiz edilmiştir.

Katılımcıların intihar, ölüm ve yaşam kavramlarına yükledikleri anlamların zihinlerinde nasıl bir düzende yer aldığını analiz etmek amacıyla öncelikle her bir kavram için yapılan faktör analizi sonucunda belirlenen faktörlerde yer alan kelimelerin katılımcıların akıllarına gelme sırasını ifade eden sıra sayılarının ortalamaları hesaplanmıştır. Sıra ortalamalarının hesaplanmasında ilgili kavrama en yakın olacağı düşünülen faktörde yer alan bazı kelimelerin bazı katılımcılar tarafından kullanılmadığı görülmüştür. Kullanılmayan kelimelerin faktör sıra ortalamalarına yapacağı yanıltıcı etkiden kaçınmak amacıyla akla gelen kelimelerin sıra sayıları tersine çevrilmiş, ilk sırada kullanılan kelime için 7; son sırada kullanılan kelime için 1 değeri kullanılmıştır. Buna göre hesaplanan sıra ortalamalarından daha düşük sayısal değer alan faktör intihar, ölüm ya da yaşam kavramına daha uzak; daha yüksek değer alan faktör ise daha yakın bir anlamı ifade etmektedir.

Katılımcıların intihara, ölüme ve yaşama yükledikleri anlamların intihar davranışı (var-yok) kategorilerindeki ve eğitim düzeyi (lise-üniversite) kategorilerindeki farklılık “Bağımsız Gruplar İçin t-testi” analizi ile test edilmiştir. Burada gruplar arasında 8 intiharın anlamı, 8 ölümün anlamı ve 8 yaşamın anlamı faktörü puanı açısından ayrı ayrı karşılaştırma yapmak gerektiğinden, şişmiş Tip 1 hata olasılığından kaçınmak için Bonferroni düzeltmesi yapma yoluna gidilmiş ve intiharın, ölümün ve yaşamın anlamı için yapılan karşılaştırmalarda $\alpha=0,05/8=0,006$ olarak belirlenmiştir.

Katılımcıların intihara ve intihar eden kişiye karşı tutumlarının intihar davranışı (var-yok) kategorilerindeki farklılık “Bağımsız Gruplar İçin t-testi” analiziyle test

edilmiştir. Burada gruplar arasında 6 intihara karşı tutumlar faktörü ve 4 intihar eden kişiye karşı tutumlar faktörü puanı açısından ayrı ayrı karşılaştırma yapmak gerektiğinden, şişmiş Tip 1 hata olasılığından kaçınmak için Bonferroni düzeltmesi yapma yoluna gidilmiş ve intihara karşı tutumlar için yapılan karşılaştırmalarda $\alpha=0,05/6=0,008$; intihar eden kişiye karşı tutumlar için yapılan karşılaştırmalarda $\alpha=0,05/4=0,012$ olarak belirlenmiştir.

İntiharın anlamı faktörleri ile intihara karşı tutumlar ve intihar eden kişiye karşı tutumlar faktörleri arasındaki ilişkinin test edilmesi için ise “Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı” analizi uygulanmıştır.

Katılımcıların intihara, ölüme ve yaşama yükledikleri anlam faktörlerine intihara karşı tutumları ile kendi intihar olasılıklarına yönelik şimdiki değerlendirmeleri arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla intihara karşı tutumlar ölçeği alt boyutları ve intiharın, ölümün ve yaşamın anlamı faktörleri ile gözden geçirilmiş intihar davranışları anketinin son sorusu ile elde edilen intihar olasılığına yönelik değerlendirme puan ortalamaları arasındaki ilişki “Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı” analizi ile test edilmiştir.

Araştırmanın tüm istatistiksel analizleri “Statistical Package for Social Science” (SPSS 17,0) paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

3.BULGULAR

3.1. İntihar Davranışı Oranları

Çalışmaya katılan lise ve üniversite öğrencilerinin intihar düşüncesi ve girişimine göre dağılımı Çizelge 3.1’de verilmiştir.

Çizelge 3.1. İntihar davranışlarına ilişkin bilgilerin dağılımı

İntihar Davranışı	Lise		Üniversite	
	n	%	n	%
İntihar Düşüncesi				
Yaşam boyu intihar düşüncesi	126	32,6	113	29,9
Son 12 aydaki intihar düşüncesi	71	18,3	39	10,3
Şu anki intihar düşüncesi	17	4,4	14	3,7
İntihar Girişimi				
Yaşam boyu intihar girişi	29	7,5	30	7,9
Son 12 ayda intihar girişi	10	2,6	8	2,1

Eğitim düzeyi ile intihar düşüncesinin olup olmaması ve intihar girişiminde bulunup bulunmama arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla “ki-kare” analizi uygulanmıştır.

Çizelge 3.2.İntihar düşüncesi ve girişimi olanlarla olmayanların eğitim düzeyleri açısından karşılaştırılması

	Olan		Olmayan		Test İstatistiği	p=	Φ
	n	%	n	%			
İntihar Düşüncesi							
Lise	133	34,4	254	65,6	$\chi^2_{(1)}=,861$	,357	,354
Üniversite	118	31,2	260	68,8			
İntihar Girişimi							
Lise	30	7,8	354	92,2	$\chi^2_{(1)}=,109$	,792	,742
Üniversite	32	8,5	346	91,5			

p<.05

İntihar düşüncesi olan, olmayan ve intihar girişiminde bulunan, bulunmayan katılımcıların eğitim düzeyi kategorilerine göre yüzde sıklık dağılımları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (bkz. Çizelge 3.2).

3.2. İntiharın, Ölümün ve Yaşamın Anlamı

3.2.1. İntiharın Anlamı

İntihar davranışı ile intiharın anlamı arasında ilişki olup olmadığını yani intihar davranışı olan ve olmayanların intiharın anlamı faktör puan ortalamalarında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla “Bağımsız Gruplar için t-test” analizi uygulanmıştır. Yapılan analizin sonuçları Çizelge 3.3’te gösterilmiştir.

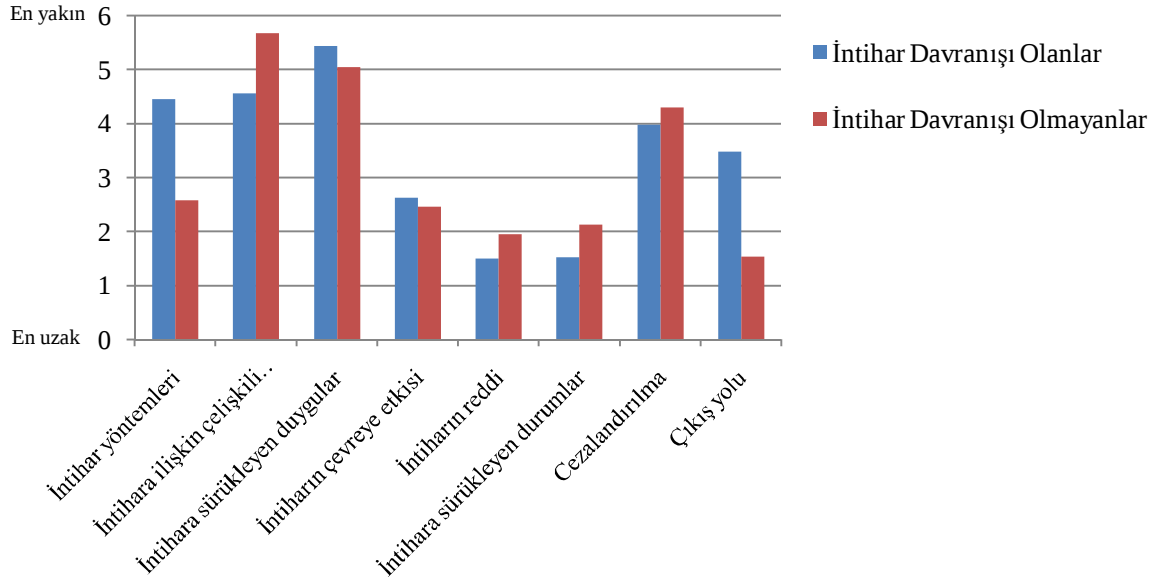
Çizelge 3.3. İntihar davranışına göre intiharın anlamı faktörleri t-testi bulguları

İntiharın Anlamı	Olan		Olmayan		t	df	p=
	Ort.	SS	Ort.	SS			
İntihar Yöntemleri	,446	1,02	,259	,832	2,689	760	,007
İntihara ilişkin çelişkili duygular	,456	,563	,568	,615	-2,426	760	,015
İntihara sürükleyen duygular	,544	1,17	,505	1,03	,469	760	,639
İntiharın çevreye etkisi	,263	,657	,247	,628	,324	760	,746
İntiharın reddi	,151	,503	,196	,558	-1,083	760	,279
İntihara sürükleyen durumlar	,153	,523	,213	,667	-1,241	760	,215
Cezalandırılma	,399	1,10	,430	1,18	-,349	760	,727
Çıkış yolu	,349	,922	,154	,531	3,687	760	,000*

Bonferroni düzeltmesi sonrası her bir karşılaştırma düzeyi için anlamlılık düzeyi $\alpha=0,05/8=0,006$ olarak kabul edilmiştir.

Katılımcıların intihar davranışı olup olmamasına göre intiharın anlamı faktörlerini incelemek amacıyla yapılan t-test analizi sonuçlarına göre intihar davranışı olan katılımcıların “çıkış yolu” puan ortalamalarının intihar davranışı olmayanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur (Bknz. Çizelge 3.3).

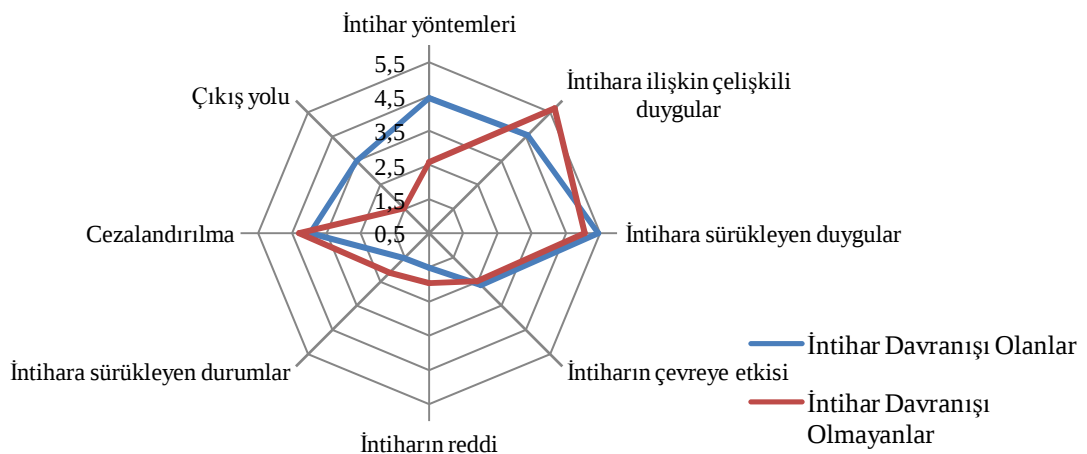
İntiharın anlamı faktörlerinin intihar davranışı olan ve olmayan bireylerin zihinlerinde nasıl bir düzende yer aldığını belirleyebilmek adına iki grupta her faktörün bireyin aklına gelme sırasını ifade eden sıra sayısı ortalamaları sayısal olarak karşılaştırılmıştır. Bahsedilen karşılaştırma Şekil 1’de gösterilmiştir. Buna göre ortalama puanı düşükçe ilgili faktör bireyin aklına daha sonra gelmekte ve zihninde intihara daha uzak bir anlamı ifade etmektedir. Tam tersine ortalama puanı yükseldikçe ilgili faktör bireyin aklına daha önce gelmekte ve zihninde intihara daha yakın bir anlamı ifade etmektedir.

Şekil 3.1. İntihar davranışı olan ve olmayanların intiharın anlamı faktörleri puan ortalamaları

Şekil 1’de görüldüğü gibi intihar davranışı olan bireylerin akıllarına “çıkış yolu” ve “intihar yöntemleri” faktörlerinin daha önce geldiği ve zihinsel temsillerinde daha önde yer aldığı; intihar davranışı olmayan bireylerin akıllarına ise “intihara sürükleyen duygular” ve “cezalandırılma” faktörlerinin daha önce geldiği ve zihinsel temsillerinde daha önde yer aldığı görülmüştür.

8 faktörün oluşturduğu eksenler üzerinde intihar davranışı olan ve olmayan katılımcıların intihara ilişkin zihinsel temsillerinin oluşturduğu yapı Şekil 2’de görselleştirilmiştir.

Şekil 3.2. İntihar davranışı olan ve olmayanların intiharın anlamına ilişkin zihinsel temsilleri

Eğitim düzeyi ile intiharın anlamı arasında ilişki olup olmadığını yani lise ve üniversite öğrencilerinin intiharın anlamı faktörleri puan ortalamalarında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla “Bağımsız Gruplar için t-test” analizi uygulanmıştır. Yapılan analizin sonuçları Çizelge 3.4’te gösterilmiştir.

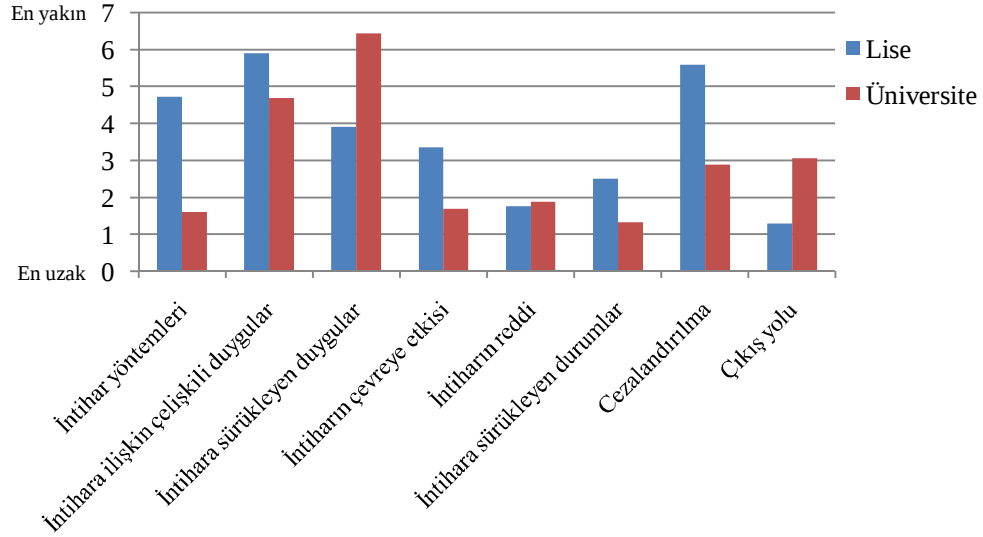
Çizelge 3.4. Eğitim düzeyine göre intiharın anlamı faktörleri t-testi bulguları

İntiharın Anlamı	Lise		Üni		t	df	p=
	Ort.	SS	Ort.	SS			
İntihar Yöntemleri	,473	1,05	,162	,675	4,840	763	,000*
İntihara ilişkin çelişkili duygular	,590	,615	,470	,578	2,787	763	,005*
İntihara sürükleyen duygular	,392	,936	,645	1,20	-3,248	763	,001*
İntiharın çevreye etkisi	,337	,729	,169	,517	3,678	763	,000*
İntiharın reddi	,177	,535	,189	,550	-,326	763	,744
İntihara sürükleyen durumlar	,252	,698	,133	,529	,2,655	763	,008
Cezalandırılma	,559	1,30	,289	,979	3,231	763	,001*
Çıkış yolu	,130	,477	,306	,843	-3,544	763	,000*

Bonferroni düzeltmesi sonrası her bir karşılaştırma düzeyi için anlamlılık düzeyi $\alpha=0,05/8=0,006$ olarak kabul edilmiştir.

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre intiharın anlamı faktörlerini incelemek amacıyla yapılan t-test analizi sonuçlarına göre lise öğrencisi olan katılımcıların “intihar yöntemleri”, “intihara ilişkin çelişkili duygular”, “intiharın çevreye etkisi” ve “cezalandırılma” puan ortalamalarının üniversite öğrencisi olanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu; üniversite öğrencisi olan katılımcıların ise “intihara sürükleyen duygular” ve “çıkış yolu” puan ortalamalarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür (Bknz. Çizelge 3.4).

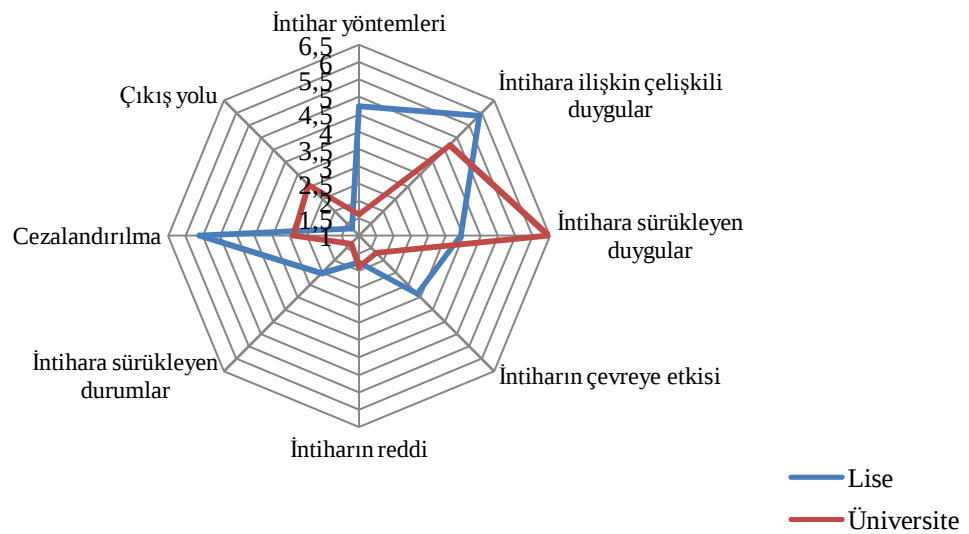
İntiharın anlamı faktörlerinin lise ve üniversite öğrencilerinin zihinlerinde nasıl bir düzende yer aldığını belirleyebilmek adına iki grupta her faktörün bireyin aklına gelme sırasını ifade eden sıra sayısı ortalamaları sayısal olarak karşılaştırılmıştır. Bahsedilen karşılaştırma Şekil 3’te gösterilmiştir. Buna göre ortalama puanı düştükçe ilgili faktör bireyin aklına daha sonra gelmekte ve zihninde intihara daha uzak bir anlamı ifade etmektedir. Tam tersine ortalama puanı yükseldikçe ilgili faktör bireyin aklına daha önce gelmekte ve zihninde intihara daha yakın bir anlamı ifade etmektedir.

Şekil 3.3.Lise ve üniversite öğrencilerinin intiharın anlamı faktörleri puan ortalamaları

Şekil 3'te görüldüğü gibi lise öğrencilerinin akıllarına “intihara ilişkin çelişkili duygular”, “intihar yöntemleri”, cezalandırılma” ve “intiharı çevreye etkisi” faktörlerinin daha önce geldiği buna göre zihinsel temsillerinde daha önde yer aldığı; üniversite öğrencilerinin akıllarına ise “intihara sürükleyen duygular” ve “çıkış yolu” faktörlerinin daha önce geldiği buna göre zihinsel temsillerinde daha önde yer aldığı görülmüştür.

8 faktörün oluşturduğu eksenler üzerinde lise ve üniversite öğrencisi katılımcıların intihara ilişkin zihinsel temsillerinin oluşturduğu yapı Şekil 4'te görselleştirilmiştir.

Şekil 3.4. Lise ve üniversite öğrencilerinin intiharın anlamına ilişkin zihinsel temsilleri

3.2.2. Ölümün Anlamı

İntihar davranışı ile ölümün anlamı arasında ilişki olup olmadığını yani intihar davranışı olan ve olmayanların ölümün anlamı faktör puan ortalamalarında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla “Bağımsız Gruplar için t-test” analizi uygulanmıştır. Yapılan analizin sonuçları Çizelge 3.’te gösterilmiştir.

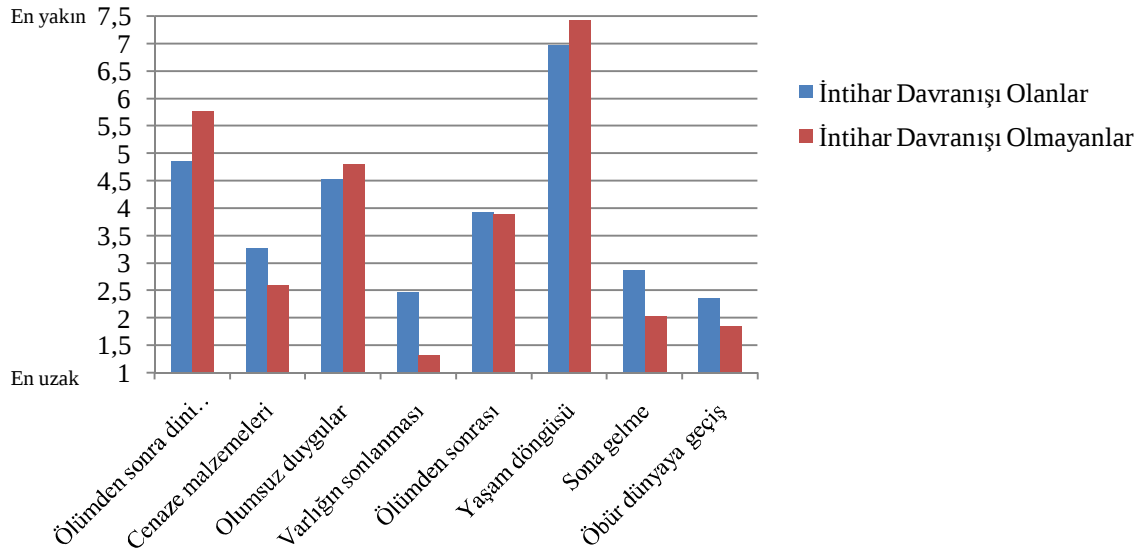
Çizelge 3.5. İntihar davranışına göre ölümün anlamı faktörleri t-testi bulguları

Ölümün Anlamı	Olan		Olmayan		t	df	p=
	Ort.	SS	Ort.	SS			
Ölümden sonra dini inanç	,485	1,01	,576	1,13	-1,064	760	,288
Cenaze malzemeleri	,326	,752	,260	,733	1,157	760	,248
Olumsuz duygular	,453	,799	,480	,803	-,428	760	,669
Varlığın sonlanması	,245	,918	,132	,656	1,936	760	,053
Ölümden sonrası	,393	,701	,388	,748	,083	760	,934
Yaşam döngüsü	,696	,902	,741	,871	-,660	760	,510
Sona gelme	,286	,695	,204	,579	1,722	760	,086
Öbür dünyaya geçiş	,235	,568	,184	,513	1,247	760	,213

Bonferroni düzeltmesi sonrası her bir karşılaştırma düzeyi için anlamlılık düzeyi $\alpha=0,05/8=0,006$ olarak kabul edilmiştir.

Katılımcıların intihar davranışı olup olmamasına göre ölümün anlamı faktörlerini incelemek amacıyla yapılan t-test analizi sonuçlarına göre intihar davranışı olan ve olmayan katılımcıların hiç bir alt faktörde istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (Bknz. Çizelge 3.5).

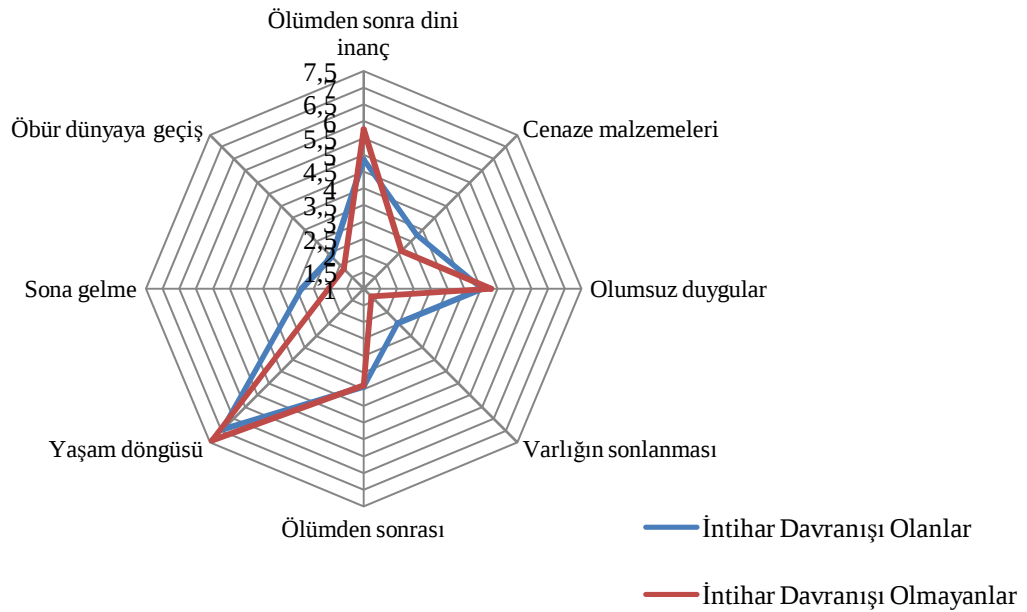
İntihar davranışının olup olmamasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermeyen ölümün anlamı faktörlerinin yine intihar davranışı olan ve olmayan bireylerin zihinlerinde nasıl bir düzende yer aldığını belirleyebilmek adına iki grupta her faktörün bireyin aklına gelme sırasını ifade eden sıra sayısı ortalamaları sayısal olarak karşılaştırılmıştır. Bahsedilen karşılaştırma Şekil 5’te gösterilmiştir.

Şekil 3.5. İntihar davranışı olan ve olmayanların ölümün anlamı faktörleri puan ortalamaları

Şekil 5’te görüldüğü gibi intihar davranışı olan bireylerin akıllarına “varlığın sonlanması” faktörünün daha önce geldiği buna göre zihinsel temsillerinde daha önde olduğu; intihar davranışı olmayan bireylerin ise akıllarına “öbür dünyaya geçiş” faktörünün daha önce geldiği ve buna göre zihinsel temsillerinde daha önde olduğu görülmüştür.

8 faktörün oluşturduğu eksenler üzerinde intihar davranışı olan ve olmayan katılımcıların ölüme ilişkin zihinsel temsillerinin oluşturduğu yapı Şekil 6’da görselleştirilmiştir.

Şekil 3.6. İntihar davranışı olan ve olmayanların ölüme ilişkin zihinsel temsilleri

Eğitim düzeyi ile ölümün anlamı arasında ilişki olup olmadığını yani lise ve üniversite öğrencilerinin ölümün anlamı faktörleri puan ortalamalarında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla “Bağımsız Gruplar için t-test” analizi uygulanmıştır. Yapılan analizin sonuçları Çizelge 3.6’da gösterilmiştir.

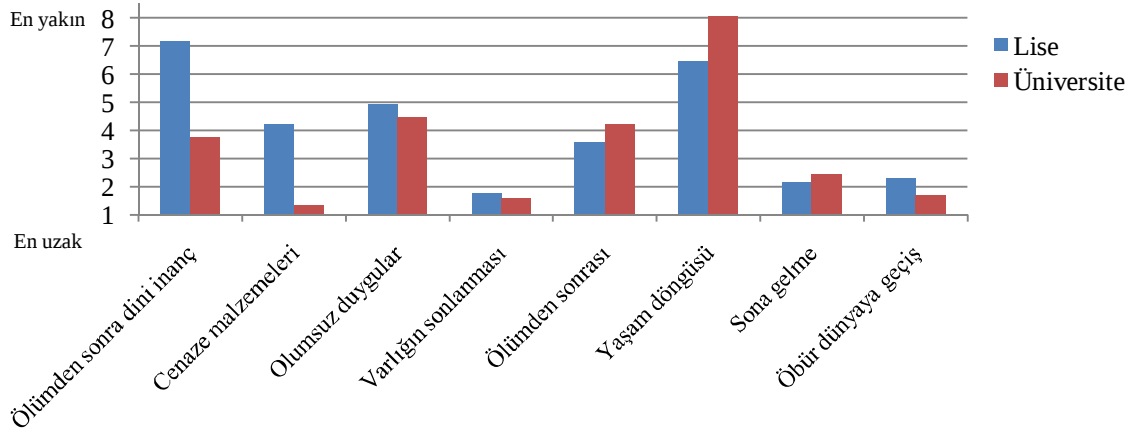
Çizelge 3.6. Eğitim düzeyine göre ölümün anlamı faktörleri t-testi bulguları

Ölümün Anlamı	Lise		Üni		t	df	p=
	Ort.	SS	Ort.	SS			
Ölümden sonra dini inanç	,717	1,21	,376	,963	4,303	763	,000*
Cenaze malzemeleri	,424	,896	,136	,491	5,495	763	,000*
Olumsuz duygular	,493	,778	,448	,822	,775	763	,439
Varlığın sonlanması	,179	,739	,157	,764	,408	763	,684
Ölümden sonrası	,358	,719	,423	,745	-1,235	763	,217
Yaşam döngüsü	,646	,833	,807	,920	-2,535	763	,011
Sona gelme	,215	,581	,246	,657	-,704	763	,482
Öbür dünyaya geçiş	,230	,568	,170	,489	-1,546	763	,122

Bonferroni düzeltmesi sonrası her bir karşılaştırma düzeyi için anlamlılık düzeyi $\alpha=0,05/8=0,006$ olarak kabul edilmiştir.

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre ölümün anlamı faktörlerini incelemek amacıyla yapılan t-test analizi sonuçlarına göre lise öğrencisi olan katılımcıların “ölümden sonra dini inanç” ve “cenaze malzemeleri” faktörleri puan ortalamalarının üniversite öğrencisi olanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür (Bknz. Çizelge 3.6).

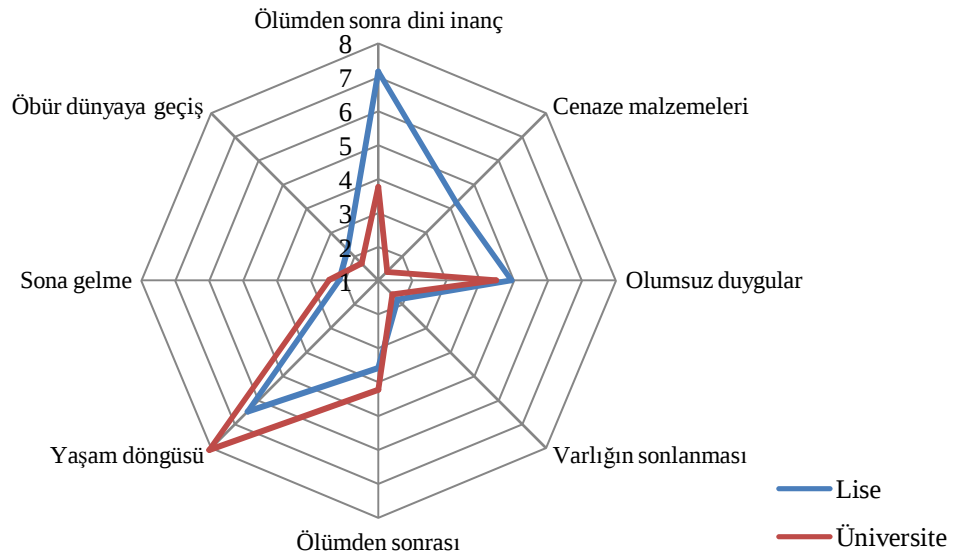
Ölümün anlamı faktörlerinin lise ve üniversite öğrencilerinin zihinlerinde nasıl bir düzende yer aldığını belirleyebilmek adına iki grupta her faktörün bireyin aklına gelme sırasını ifade eden sıra sayısı ortalamaları sayısal olarak karşılaştırılmıştır. Bahsedilen karşılaştırma Şekil 7’de gösterilmiştir. Buna göre ortalama puanı düştükçe ilgili faktör bireyin aklına daha sonra gelmekte ve zihninde ölüme daha uzak bir anlamı ifade etmektedir. Tam tersine ortalama puanı yükseldikçe ilgili faktör bireyin aklına daha önce gelmekte ve zihninde ölüme daha yakın bir anlamı ifade etmektedir.

Şekil 3.7. Lise ve üniversite öğrencilerinin ölümün anlamı faktörleri puan ortalamaları

Şekil 7’de görüldüğü gibi lise öğrencilerinin akıllarına “ölümünden sonra dini inanç”, “cenaze malzemeleri” faktörlerinin daha önce geldiği ve buna göre zihinsel temsillerinde daha önde olduğu; üniversite öğrencilerinin akıllarına ise “yaşam döngüsü” ve “ölümünden sonrası” faktörlerinin daha önce geldiği ve buna göre zihinsel temsillerinde daha önde olduğu bulunmuştur.

8 faktörün oluşturduğu eksenler üzerinde lise ve üniversite öğrencisi katılımcıların ölüme ilişkin zihinsel temsillerinin oluşturduğu yapı Şekil 8’de görselleştirilmiştir.

Şekil 3.8. Lise ve üniversite öğrencilerinin ölüme ilişkin zihinsel temsilleri

3.2.3. Yaşamın Anlamı

İntihar davranışı ile yaşamın anlamı arasında ilişki olup olmadığını yani intihar davranışı olan ve olmayanların yaşamın anlamı faktör puan ortalamalarında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla “Bağımsız Gruplar için t-test” analizi uygulanmıştır. Yapılan analizin sonuçları Çizelge 3.7’de gösterilmiştir.

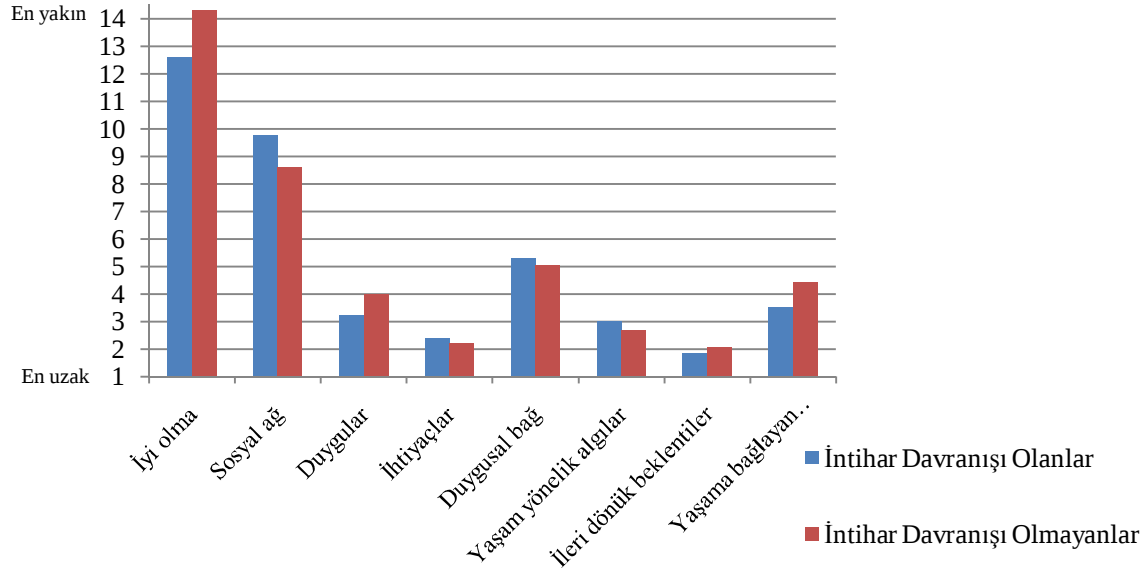
Çizelge 3.7. İntihar davranışına göre yaşamın anlamı faktörleri t-testi bulguları

Yaşamın Anlamı	Olan		Olmayan		t	df	p=
	Ort.	SS	Ort.	SS			
İyi olma	1,26	1,47	1,43	1,49	-1,479	760	,141
Sosyal Ağ	,978	1,11	,861	1,10	1,381	760	,168
Duygular	,321	1,00	,399	1,07	-,961	760	,337
İhtiyaçlar	,239	,538	,222	,582	-,370	760	,711
Duygusal Bağ	,530	,829	,504	,785	,409	760	,683
Yaşama yönelik algılar	,303	1,07	,268	,951	,459	760	,646
İleri dönük beklentiler	,186	,417	,205	,422	-,572	760	,568
Yaşama bağlayan etkenler	,351	,615	,444	,703	-1,796	760	,073

Bonferroni düzeltilmesi sonrası her bir karşılaştırma düzeyi için anlamlılık düzeyi $\alpha=0,05/8=0,006$ olarak kabul edilmiştir.

Katılımcıların intihar davranışı olup olmamasına göre yaşamın anlamı faktörlerini incelemek amacıyla yapılan t-test analizi sonuçlarına göre intihar davranışı olan ve olmayan katılımcıların hiç bir alt faktörde istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur (Bknz. Çizelge 3.7).

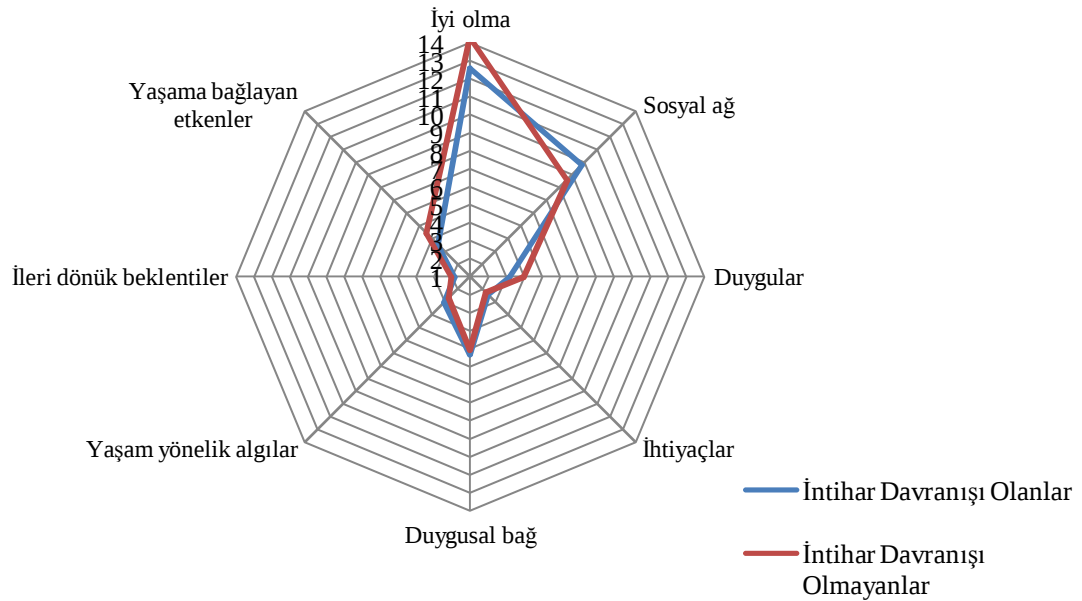
İntihar davranışının olup olmamasına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermeyen yaşamın anlamı faktörlerinin yine intihar davranışı olan ve olmayan bireylerin zihinlerinde nasıl bir düzende yer aldığını belirleyebilmek adına iki grupta her faktörün bireyin aklına gelme sırasını ifade eden sıra sayısı ortalamaları sayısal olarak karşılaştırılmıştır. Bahsedilen karşılaştırma Şekil 9’da gösterilmiştir.

Şekil 3.9. İntihar davranışı olan ve olmayanların yaşamın anlamı faktörleri puan

Şekil 9’da görüldüğü gibi intihar davranışı olan ve olmayan bireylerin yaşama ilişkin belirlenen faktörlerin akıllarına gelme sırasının farklı olmadığı görülmüştür.

8 faktörün oluşturduğu eksenler üzerinde intihar davranışı olan ve olmayan katılımcıların yaşama ilişkin zihinsel temsillerinin oluşturduğu yapı Şekil 10’da görselleştirilmiştir.

Şekil 3.10. İntihar davranışı olan ve olmayanları yaşama ilişkin zihinsel temsilleri

Eğitim düzeyi ile yaşamın anlamı arasında ilişki olup olmadığını yani lise ve üniversite öğrencilerinin yaşamın anlamı faktörleri puan ortalamalarında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla “Bağımsız Gruplar için t-test” analizi uygulanmıştır. Yapılan analizin sonuçları Çizelge 3.8’de gösterilmiştir.

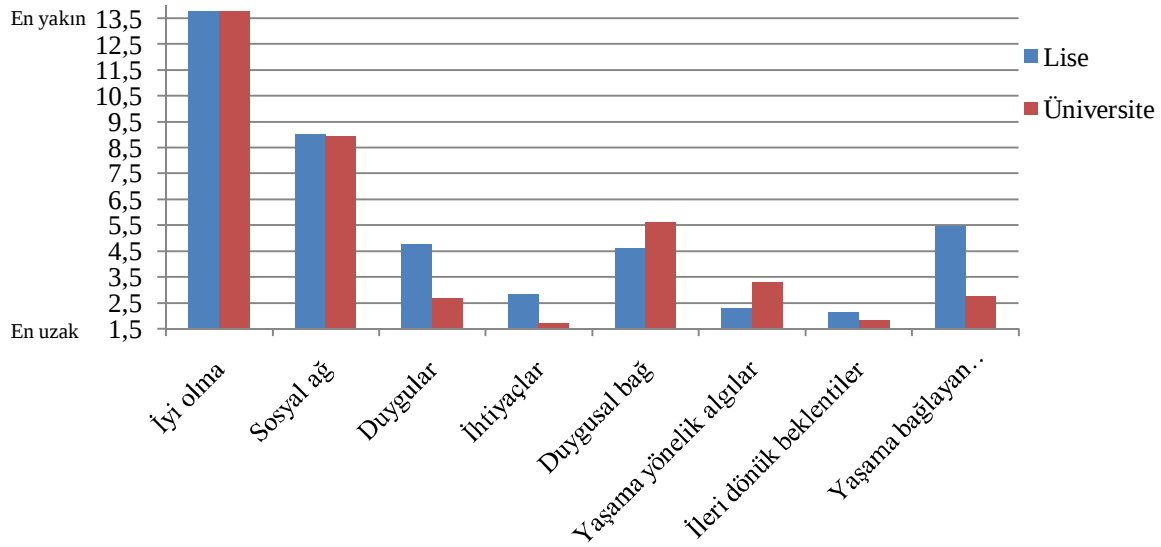
Çizelge 3.8. Eğitim düzeyine göre yaşamın anlamı faktörleri t-testi bulguları

Yaşamın Anlamı	Lise		Üni		t	df	p=
	Ort.	SS	Ort.	SS			
İyi olma	1,38	1,48	1,38	1,50	0,53	763	,957
Sosyal Ağ	,903	1,09	,896	1,11	,087	763	,931
Duygular	,474	1,20	,268	,855	2,711	763	,007
İhtiyaçlar	,283	,644	,171	,469	2,749	763	,006
Duygusal Bağ	,461	,750	,562	,842	-1,751	763	,080
Yaşama yönelik algılar	,228	,859	,329	1,10	-1,407	763	,160
İleri dönük beklentiler	,215	,417	,182	,422	-1,066	763	,287
Yaşama bağlayan etkenler	,547	,753	,277	,557	5,623	763	,000*

Bonferroni düzeltilmesi sonrası her bir karşılaştırma düzeyi için anlamlılık düzeyi $\alpha=0,05/8=0,006$ olarak kabul edilmiştir.

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre yaşamın anlamı faktörlerini incelemek amacıyla yapılan t-test analizi sonuçlarına göre lise öğrencisi olan katılımcıların “yaşama bağlayan etkenler” puan ortalamalarının üniversite öğrencisi olanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür (Bknz. Çizelge 3.8)

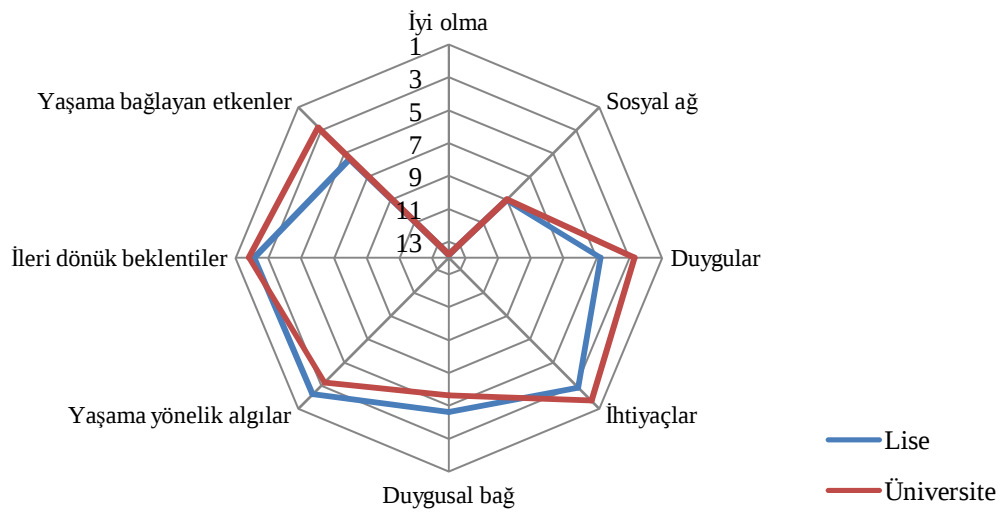
Yaşamın anlamı faktörlerinin lise ve üniversite öğrencilerinin zihinlerinde nasıl bir düzende yer aldığını belirleyebilmek adına iki grupta her faktörün bireyin aklına gelme sırasını ifade eden sıra sayısı ortalamaları sayısal olarak karşılaştırılmıştır. Bahsedilen karşılaştırma Şekil 11’de gösterilmiştir. Buna göre ortalama puanı düştükçe ilgili faktör bireyin aklına daha sonra gelmekte ve zihninde yaşama daha uzak bir anlamı ifade etmektedir. Tam tersine ortalama puanı yükseldikçe ilgili faktör bireyin aklına daha önce gelmekte ve zihninde yaşama daha yakın bir anlamı ifade etmektedir.

Şekil 3.11. Lise ve üniversite öğrencilerinin yaşamın anlamı faktörleri puan ortalamaları

Şekil 11’de görüldüğü gibi lise öğrencilerinin akıllarına “yaşama bağlayan etkenler” ve “duygular” faktörlerinin daha önce geldiği buna göre zihinsel temsillerinde daha önde olduğu; üniversite öğrencilerinin akıllarına ise “duygusal bağ” ve “yaşama dönük algılar” faktörlerinin daha önce geldiği buna göre zihinsel temsillerinde daha önde olduğu görülmüştür.

8 faktörün oluşturduğu eksenler üzerinde lise ve üniversite öğrencisi katılımcıların yaşama ilişkin zihinsel temsillerinin oluşturduğu yapı Şekil 12’de görselleştirilmiştir.

Şekil 3.12. Lise ve üniversite öğrencilerinin yaşama ilişkin zihinsel temsilleri

3.3. İntihar Tutumları

İntihar davranışı ile intihara ve intihar eden kişiye karşı tutumlar arasında ilişki olup olmadığını yani intihar davranışı olan ve olmayanların intihara ve intihar eden kişiye karşı tutumlar puan ortalamalarında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla “Bağımsız Gruplar için t-test” analizi uygulanmıştır. Yapılan analizin sonuçları Çizelge 3.9 ve 3.10’da gösterilmiştir.

Çizelge 3.9.İntihar davranışına göre intihara karşı tutumlar ölçeği faktörleri t-testi bulguları

İntihar Davranışı							
İntihara Karşı Tutumlar	Olan		Olmayan		t	df	p=
	Ort.	SS	Ort.	SS			
İntiharın kabul edilebilirliği	2,05	,795	1,57	,654	8,880	760	,000*
Ölümden sonra cezalandırılma	3,53	1,155	3,65	1,049	-1,511	760	,131
İntiharın ruhsal bir hastalığa işaret etmesi	2,33	1,097	2,99	1,149	-7,582	760	,000*
İntihara sebep olan sorunlarla ilgili olarak iletişime geçme	3,31	,977	3,81	,908	-6,980	760	,000*
İntihar davranışını saklama	2,74	1,112	2,67	1,061	,798	760	,425
İntihar hakkında açıkça tartışma ve intiharın konuşulması	2,88	1,015	2,81	1,040	,861	760	,390

Bonferroni düzeltmesi sonrası her bir karşılaştırma düzeyi için anlamlılık düzeyi $\alpha=0,05/6=0,008$ olarak kabul edilmiştir.

Katılımcıların intihar davranışı olup olmamasına göre intihara karşı tutumlar alt boyutlarını incelemek amacıyla yapılan t-test analizi sonuçlarına göre intihar davranışı olan katılımcıların “intiharın kabul edilebilirliği” puan ortalamalarının intihar davranışı olmayanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür (Bknz. Çizelge 3.9).

İntihar davranışı olmayanların “intiharın ruhsal bir hastalığa işaret etmesi” puan ortalamalarının, intihar davranışı olanların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur (Bknz. Çizelge 3.9).

İntihar davranışı olmayanların “intihara sebep olan sorunlarla ilgili olarak iletişime geçme” puan ortalamalarının, intihar davranışı olanların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur (Bknz. Çizelge 3.9).

Katılımcıların intihar davranışı olup olmamasına göre intihar eden kişiye karşı tutumlar alt boyutlarını incelemek amacıyla yapılan t-test analizi sonuçlarına göre intihar davranışı olmayanların “intihar eden kişiyi ikna etme” ve “sosyal red” alt boyutları puan

ortalamalarının intihar davranışı olanların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür (Bknz. Çizelge 3.10).

Çizelge 3.10. İntihar davranışına göre intihar eden kişiye karşı tutumlar ölçeği faktörleri t-testi bulguları

İntihar Davranışı							
İntihar Eden Kişiye Karşı Tutumlar	Olan		Olmayan		t	df	p=
	Ort.	SS	Ort.	SS			
Sosyal kabul	4,12	,907	4,14	,834	-,356	760	,722
İkna etme	4,19	,849	4,37	,781	-2,961	760	,003*
Sosyal red	2,33	,901	2,57	,896	-3,495	760	,001*
Duygusal tepki	3,52	1,011	3,70	,906	-2,574	760	0,10

Bonferroni düzeltilmesi sonrası her bir karşılaştırma düzeyi için anlamlılık düzeyi $\alpha=0,05/4=0,012$ olarak kabul edilmiştir.

Eğitim düzeyi ile intihara ve intihar eden kişiye karşı tutumlar arasında ilişki olup olmadığını yani lise ve üniversite öğrencilerinin intihara ve intihar eden kişiye karşı tutumlar puan ortalamalarında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla “Bağımsız Gruplar için t-test” analizi uygulanmıştır. Yapılan analizin sonuçları Çizelge 3.11 ve 3.12’de gösterilmiştir.

Çizelge 3.11. Eğitim düzeyine göre intihara karşı tutumlar ölçeği faktörleri t-testi bulguları

Bonferroni düzeltilmesi sonrası her bir karşılaştırma düzeyi için anlamlılık düzeyi $\alpha=0,05/6=0,008$ olarak kabul edilmiştir.

İntihara Karşı Tutumlar	Lise		Üniversite		t	df	p=
	Ort.	SS	Ort.	SS			
İntiharın kabul edilebilirliği	1,711	,746	1,750	,729	-,716	763	,474
Ölümden sonra cezalandırılma	3,881	,965	3,351	1,136	6,961	763	,000*
İntiharın ruhsal bir hastalığa işaret etmesi	2,943	1,198	2,607	1,119	3,997	763	,000*
İntihara sebep olan sorunlarla ilgili olarak iletişime geçme	3,562	,965	3,735	,944	-2,510	763	,012
İntihar davranışını saklama	2,763	1,053	2,643	1,099	1,546	763	,122
İntihar hakkında açıkça tartışma ve intiharın konuşulması	2,730	1,060	2,954	,990	-3,023	763	,003*

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre intihara karşı tutumlar alt boyutlarını incelemek amacıyla yapılan t-test analizi sonuçlarına göre lise öğrencisi olan katılımcıların “ölümden sonra cezalandırılma” puan ortalamalarının üniversite öğrencisi olanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür (Bknz. Çizelge 3.11).

Lise öğrencisi olan katılımcıların “intiharın ruhsal bir hastalığa işaret etmesi” puan ortalamalarının üniversite öğrencisi olanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür (Bknz. Çizelge 3.11).

Üniversite öğrencisi olan katılımcıların “intihar hakkında açıkça tartışma ve intiharın konuşulması” puan ortalamalarının lise öğrencisi olanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür (Bknz. Çizelge 3.11).

Çizelge 3.12. Eğitim düzeyine göre intihar eden kişiye karşı tutumlar ölçeği faktörleri t-testi bulguları

İntihar Eden Kişiye Karşı Tutumlar	Lise		Üniversite		t	df	p=
	Ort.	SS	Ort.	SS			
Sosyal kabul	4,157	,853	4,124	,862	,528	763	,597
İkna etme	4,375	,781	4,256	,829	2,050	763	,041
Sosyal red	2,685	,937	2,310	,826	5,867	763	,000*
Duygusal tepki	3,690	,944	3,601	,944	1,306	763	,192

Bonferroni düzeltmesi sonrası her bir karşılaştırma düzeyi için anlamlılık düzeyi $\alpha=0,05/4=0,012$ olarak kabul edilmiştir.

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre intihara eden kişiye karşı tutumlar alt boyutlarını incelemek amacıyla yapılan t-test analizi sonuçlarına göre lise öğrencisi olan katılımcıların “sosyal red” puan ortalamalarının üniversite öğrencisi olanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür (Bknz. Çizelge 3.12).

3.4.İntiharın Anlamı ve İntihar Tutumları

3.4.1. İntiharın Anlamı ve İntihara Karşı Tutumlar

İntiharın anlamı faktörleri ile intihara karşı tutumlar alt boyutlarının birbirleriyle olan ilişkisini incelemek için intiharın anlamı faktör puan ortalamaları ve intihara karşı tutumlar alt boyutları puan ortalamaları “Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı” yöntemi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Çizelge 3.13’te gösterilmiştir.

Çizelge 3.13.İntihara karşı tutumlar ile intiharın anlamı faktörleri arasındaki ilişkiye yönelik bulgular

	İntihar Yöntemleri	İntihara ilişkin çelişkili duygular	İntihara sürükleyen duygular	İntiharın çevreye etkisi	İntiharın reddi	İntihara sürükleyen durumlar	Cezalandırılma	Çıkış yolu
İntiharın kabul edilebilirliği	,030	-,052	,049	,007	-,037	-,052	-,074*	,066
Ölümden sonra cezalandırılma	,070	,063	-,066	,016	,028	,007	,124**	-,42
İntiharın ruhsal bir hastalığa işaret etmesi	-,030	,142**	-,036	,003	-,033	,002	,062	-,068
İntihara sebep olan sorunlarla ilgili iletişime geçme	-,021	,02	-,013	,002	,043	-,009	,026	-,059
İntihar davranışını saklama	,067	,053	-,061	-,028	-,062	-,017	,074*	-,026
İntihar hakkında açıkça tartışma ve intiharın konuşulması	-,016	-,008	,038	,041	-,015	-,072*	-,073*	,011

*p<.05 **p<.01

İntiharın anlamı faktörlerinden “intihara ilişkin çelişkili duygular” faktörü ile intihara karşı tutumlar alt boyutlarından “intiharın ruhsal bir hastalığa işaret etmesi” alt boyutu arasında düşük düzeyde ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Bknz. Çizelge 3. 13).

İntiharın anlamı faktörlerinden “intihara sürükleyen durumlar” faktörü ile intihara karşı tutumlar alt boyutlarından “intihar hakkında açıkça konuşma ve intiharın konuşulması” alt boyutu arasında düşük düzeyde ve negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Bknz. Çizelge 3. 13).

İntiharın anlamı faktörlerinden “cezalandırılma” faktörü ile intihara karşı tutumlar alt boyutlarından “ölümden sonra cezalandırılma” ve “intihar davranışını saklama” alt boyutları arasında düşük düzeyde ve pozitif yönde; “intiharın kabul edilebilirliği” ve “intihar hakkında açıkça tartışma ve intiharın konuşulması” alt boyutu arasında düşük düzeyde ve negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Bknz. Çizelge 3. 13).

3.4.2.İntiharın Anlamı ve İntihar Eden Kişiyeye Karşı Tutumlar

İntiharın anlamı faktörleri ile intihar eden kişiyeye karşı tutumlar alt boyutlarının birbirleriyle olan ilişkisini incelemek için katılımcıların intiharın anlamı faktör puan ortalamaları ve intihar eden kişiyeye karşı tutumlar alt boyutları puan ortalamaları “Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı” yöntemi ile analiz edilmiş ve sonuçlar Çizelge 3.14’te gösterilmiştir.

Çizelge 3.14.İntihar eden kişiye karşı tutumlar ile intiharın anlamı faktörleri arasındaki ilişkiye yönelik bulgular

	İntihar Yöntemleri	İntihara ilişkin çelişkili duygular	İntihara sürükleyen duygular	İntiharın çevreye etkisi	İntiharın reddi	İntihara sürükleyen durumlar	Cezalandırılma	Çıkış yolu
Sosyal Kabul	-,020	-,012	,000	,031	,045	,029	-,015	-,037
İkna etme	,013	,009	-,002	,056	,050	,013	,031	-,047
Sosyal Red	,058	,035	-,055	,018	,008	,069	,034	-,068
Duygusal Tepki	,027	,028	-,023	,018	,021	,005	,078*	-,010

*p<.05 **p<.01

İntiharın anlamı faktörlerinden “cezalandırılma” faktörü ile intihar eden kişiye karşı tutumlar alt boyutlarından “duygusal tepki” arasında düşük düzeyde ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Bknz. Çizelge 3. 14).

3.5. İntihar Olasılığı

3.5.1. İntiharın Anlamı ve İntihar Olasılığı

Gözden geçirilmiş intihar davranışları anketinin bireylerin intihar olasılıklarına yönelik şimdiki değerlendirmelerini ifade eden 4.maddesine ait puanlar ile intiharın anlamı faktörleri puan ortalamaları “Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı” uygulanarak birbirleriyle karşılaştırılmış ve sonuçlar Çizelge 3.15’te gösterilmiştir.

Çizelge 3.15. İntihar olasılığı ile intiharın anlamı arasındaki ilişkiye yönelik bulgular

	İntihar Yöntemleri	İntihara ilişkin çelişkili duygular	İntihara sürükleyen duygular	İntiharın çevreye etkisi	İntiharın reddi	İntihara sürükleyen durumlar	Cezalandırılma	Çıkış yolu
İntihar olasılığı	,064	-,077*	-,041	,043	-,035	-,063	-,082*	,096*

*p<.05 **p<.01

Yapılan analiz sonucunda intihar olasılığı ile intiharın anlamı faktörlerinden “intihara ilişkin çelişkili duygular” ve “cezalandırılma arasında düşük düzeyde negatif yönde; “çıkış yolu” ile arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Bknz Çizelge 3.15).

3.5.2. Ölümün Anlamı ve İntihar Olasılığı

Gözden geçirilmiş intihar davranışları anketinin bireylerin intihar olasılıklarına yönelik şimdiki değerlendirmelerini ifade eden 4.maddesine ait puanlar ile ölümün anlamı faktörleri puan ortalamaları “Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı” uygulanarak birbirleriyle karşılaştırılmış ve sonuçlar Çizelge 3.16’da gösterilmiştir.

Çizelge 3.16. İntihar olasılığı ile ölümün anlamı arasındaki ilişkiye yönelik bulgular

	Ölümünden sonra dini inanç	Cenaze malzemeleri	Olumsuz duygular	Varlığın sonlanması	Ölümünden sonrası	Yaşam döngüsü	Sona gelme	Öbür dünyaya geçiş
İntihar olasılığı	-,042	-,066	,025	,011	-,037	-,066	,093*	,071*

*p<.05 **p<.01

Yapılan analiz sonucunda intihar olasılığı ile ölümün faktörlerinden “sona gelme” ve “öbür dünyaya geçiş” arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Bknz Çizelge 3.16).

3.5.3. Yaşamın Anlamı ve İntihar Olasılığı

Gözden geçirilmiş intihar davranışları anketinin bireylerin intihar olasılıklarına yönelik şimdiki değerlendirmelerini ifade eden 4.maddesine ait puanlar ile yaşamın anlamı faktörleri puan ortalamaları “Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı” uygulanarak birbirleriyle karşılaştırılmış ve sonuçlar Çizelge 3.17’de gösterilmiştir.

Çizelge 3.17. İntihar olasılığı ile yaşamın anlamı arasındaki ilişkiye yönelik bulgular

	İyi olma	Sosyal ağ	Duygular	İhtiyaçlar	Duygusal bağ	Yaşama yönelik algılar	İleri dönük beklentiler	Yaşama bağlayan etkenler
İntihar olasılığı	-,123**	-,024	-,029	,004	,020	,066	-,035	-,071*

*p<.05 **<.01

Yapılan analiz sonucunda intihar olasılığı ile yaşamın anlamı faktörlerinden “iyi olma” ve “yaşama bağlayan etkenler” arasında düşük düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (Bknz Çizelge 3.17).

3.5.4. İntihara Karşı Tutumlar ve İntihar Olasılığı

Gözden geçirilmiş intihar davranışları anketinin bireylerin intihar olasılıklarına yönelik şimdiki değerlendirmelerini ifade eden 4.maddesine ait puanlar ile intihara karşı tutumlar ölçeği alt boyutları puan ortalamaları “Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon

Katsayısı” uygulanarak birbirleriyle karşılaştırılmış ve sonuçlar Çizelge 3.18’de gösterilmiştir.

Çizelge 3.18. İntihar olasılığı ile intihara karşı tutumlar arasındaki ilişkiye yönelik bulgular

	İntiharın kabul edilebilirliği	Ölümden sonra cezalandırılma	İntiharın ruhsal bir hastalığa işaret etmesi	İntihara sebeup olan sorunlarla ilgili iletişime geçme	İntihar davranışını saklama	İntihar hakkında açıkça tartışma ve intiharın konuşulması
İntihar olasılığı	,417**	-,103**	-,260**	-,220**	-,032	,012

**p<.01

İntihar olasılığı ile “intiharın kabul edilebilirliği” alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İntihar olasılığı ile “ölümden sonra cezalandırılma”, “intiharın ruhsal bir hastalığa işaret etmesi” ve “intihara sebep olan sorunlarla ilgili iletişime geçme” alt boyutları arasında düşük düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. İntihar olasılığı ile “intihar davranışını saklama” ve “intihar hakkında açıkça tartışma ve intiharın konuşulması” arasında ise anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür (Bknz Çizelge 3.18).

4.TARTIŞMA

Elde edilen bulgular alanyazın ışığında;intihar davranışı oranları;intiharın, ölümün ve yaşamın anlamı; intihar tutumları; intiharın anlamı ile intihar tutumlarının ilişkisi; intiharın, ölümün ve yaşamın anlamının intihar olasılığı ile ilişkisi ve intihara karşı tutumlar ile intihar olasılığının ilişkisi olmak üzere 6 başlık altında tartışılacaktır.

4.1.İntihar Davranışı Oranları

Çalışmaya katılan üniversite öğrencilerinin % 29,9'unun yaşamlarında en az bir defa; % 10,3'ünün son 12 ayda kendilerini öldürmeyi düşündükleri ve % 3,7'sinin ise araştırmanın yapıldığı sırada intihar düşüncesi olduğu saptanmıştır. Yine üniversite öğrencilerinin % 7,9'unun yaşamlarında en az bir defa; % 2,1'inin ise son 12 ay içerisinde kendini öldürme girişimindebulunduğu görülmüştür. Çalışmanın bu bulguları ile paralel olarak,Eskin ve arkadaşlarının (2005) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada da, öğrencilerin %41,3'ünün yaşamlarında en az bir defa ve % 14,3'ünün ise son on iki ay içerisinde kendilerini öldürmeyi düşündükleri ayrıca % 6,8'inin yaşamlarında en az bir defa ve % 1,3'ünün ise son on iki ay içerisinde intihar girişiminde bulunduğusaptanmıştır.

Çalışmaya katılanlise öğrencilerinin % 32,6'sının yaşamlarında en az bir defa; % 18,3'ünün son 12 ayda kendilerini öldürmeyi düşündükleri ve % 4,4'ünün ise araştırmanın yapıldığı sırada intihar düşüncesi olduğu saptanmıştır. Yine lise öğrencilerinin % 7,5'inin yaşamlarında en az bir defa; % 2,6'sının ise son 12 ay içerisinde kendini öldürme girişimindebulunduğu görülmüştür. Eskin (1999)'in İsveçli ve Türk lise öğrencilerini karşılaştırdığı kültürlerarası çalışmasında da benzer olarak Türk lise öğrencilerinin % 25,7'sinin son on iki ay içerisinde kendilerini öldürmeyi düşündükleri ayrıca % 4,6'sının son on iki ay içerisinde intihar girişiminde bulunduğusaptanmıştır.

Türkiye'deyavaş özel intihar hızları incelendiğinde 75 ve üstü yaş grubundan sonra intihar hızının en yüksek olduğu yaş gruplarının 15-19 ve 20-24 yaş grupları olduğu görülmektedir (TÜİK 2013). Devrimci-Özgüven ve Sayıl (2003) tarafından yapılan bir çalışmada da en yüksek intihar oranlarının 15-19 ve 20-24 yaş gruplarında olduğu belirtilmiştir. Çalışmamızda da bu yaş gruplarında yer alan ve yaş ortalaması 18,7 olarak saptanan lise ve üniversite öğrencilerinin intihar düşüncesi ve girişimi olup olmaması açısından farklılaşmadıkları görülmüştür.

4.2.İntiharın, Ölümün ve Yaşamın Anlamının Tartışılması

İntihar davranışı olan ve olmayanların intiharın anlamı faktör puan ortalamalarında farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda, intihar davranışı olan katılımcıların “çıkış yolu” faktörü puan ortalamalarının intihar davranışı olmayanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Buna göre intihar davranışı olan katılımcılar intiharı, intihar davranışı olmayanlara kıyasla daha fazla çıkış yolu olarak anlamaktadırlar. Yine iki grubun zihinsel temsillerinde intihara ilişkin belirlenen anlam faktörlerinin düzeni karşılaştırıldığında da “çıkış yolu” faktörünün intihar davranışı olan katılımcıların daha önce aklına geldiği ve zihinsel temsillerinde daha önde yer aldığı bulunmuştur. Bu bulgu ile paralel olarak, Batıgün-Durak ve Şahin (2003) intihar açısından risk grubunda olduğu düşünülen, problem çözme becerilerini düşük olarak algılayan ve daha dürtüsel davranışlar sergileyen 14-24 yaş grubunun yani, gençlerin stresli bir durum ya da olay karşısında, bir çözüm yolu olarak intiharı, diğer yaş gruplarına kıyasla daha sıklıkla ilk seçenek olarak akıllarına getirdiklerini göstermişlerdir.İntihar, bireylerin çözümsüz olarak algıladığı bir durum karşısında kendini öldürmeyi bir çözüm olarak görmesi sonucu başvurduğu bir davranıştır (Eskin 2012). Bu davranışı gösteren bireylerin ise sorun çözme becerilerinin düşük olduğuna işaret eden pek çok çalışma bulunmaktadır (Dixon ve ark 1994; Pollock ve Williams 1998; Eskin ve ark 2006). Bu açıdan değerlendirildiğinde çalışmamızda elde edilen bulguya göre intihar davranışı olan bireylerin zihinsel temsillerinde “kaçış”, “kurtuluş” gibi yetersiz sorun çözme becerilerine işaret eden anlamların yer aldığı “çıkış yolu” faktörünün intihar kavramına daha yakın bir anlam olması alanyazınla uyumlu bir sonuç olmuştur.

İntihar davranışı olan ve olmayan katılımcıların, intiharın anlamı faktör puan ortalamalarında “intihar yöntemleri” faktöründe anlamlı bir farklılık bulunmamış fakat intihar davranışı olan katılımcıların akıllarına daha önce geldiği yani zihinsel temsillerinde daha önde yer aldığı saptanmıştır. Daha önce intihar girişiminde bulunmuş ya da intihar düşüncesi bulunan bireylerin, intihar yöntemleri ile zihinsel olarak ya da fiziksel olarak tanışık oldukları düşünüldüğünde bu bulgu beklenen bir durum olmuştur.

Yapılan analiz sonucunda intihar davranışı olan ve olmayanların, intiharın anlamı faktör puan ortalamalarında “çıkış yolu” faktörü dışında diğer faktörlerde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmazken iki grubun zihinsel temsillerinde intihara ilişkin belirlenen bu faktörlerinin düzeni karşılaştırıldığında “cezalandırılma” ve “intihara

sürükleyen duygular” faktörlerinin intihar davranışı olmayan katılımcıların daha önce aklına geldiği ve zihinsel temsillerinde daha önde yer aldığı bulunmuştur. Çalışmanın yapıldığı kültürel yapıda intiharın cezalandırılacak bir davranış olduğu açıkça belirtilen bir inanç sistemi olan İslam dininin hakim olduğu bilinmektedir. Buna göre intihara umutsuzluk, çaresizlik gibi “intihara sürükleyen duygular” şeklinde anlamlar yükleyen, intihar davranışı olmayan bireylerin aynı zamanda kültürün etkisi ile intiharı cezalandırılacak bir davranış olarak anlamlandırmalarının koruyucu bir faktör olduğu düşünülmüştür.

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre intiharın anlamı faktörlerini incelemek amacıyla yapılan analiz sonucunda, lise öğrencisi olan katılımcıların “intihar yöntemleri”, “intihara ilişkin çelişkili duygular”, “intiharın çevreye etkisi” ve “cezalandırılma” puan ortalamalarının; üniversite öğrencisi olan katılımcıların ise “intihara sürükleyen duygular” ve “çıkış yolu” puan ortalamalarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu faktörlerin iki grubun zihinsel temsillerinde oluşturduğu düzen karşılaştırıldığında da lise öğrencisi olan bireylerin zihinsel temsillerinde “intihara ilişkin çelişkili duygular”, “intihar yöntemleri”, “cezalandırılma” ve “intiharın çevreye etkisi” faktörlerinin; üniversite öğrencisi olan bireylerin zihinsel temsillerinde ise “intihara sürükleyen duygular” ve “çıkış yolu” faktörlerinin intihara daha yakın anlamlar olduğu görülmüştür. Lise öğrencilerinde nasıl intihar edileceği, intihar edilirse nelerle karşılaşılacağı odak noktası iken üniversite öğrencilerinde intiharı ortaya çıkarabilecek şartlar ve intiharın bir çıkış yolu olabileceği odak noktası olarak görülmektedir. Lise ve üniversite öğrencileri arasındaki bu farklılıkların lise öğrencilerinin bilişsel değerlendirmelerinde toplumumuzda intihara ilişkin yaygın dinsel ve toplumsal değerlerin daha fazla etkisi altında kalarak geleneksel olma eğilimlerinin yatıyor olabileceği düşünülmüştür. Nitekim çalışmamızda lise ve üniversite öğrencilerinin intihara karşı tutumları karşılaştırıldığında lise öğrencilerinin tutumlarının üniversite öğrencilerine kıyasla anlamlı olarak daha fazla cezalandırılma şeklinde olduğu görülmüştür.

Katılımcıların intihar davranışı olup olmamasına göre ölümün anlamı faktörlerini incelemek amacıyla yapılan analiz sonucunda, intihar davranışı olan ve olmayan katılımcıların, ölümün anlamı faktörlerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ancak bu faktörlerin iki grubun zihinsel temsillerinde oluşturduğu düzen karşılaştırıldığında, intihar davranışı olan bireylerin zihinsel temsillerinde “varlığın sonlanması” faktörünün; intihar davranışı olmayan bireylerin zihinsel temsillerinde ise

“öbür dünyaya geçiş” faktörünün ölüme daha yakın bir anlam olduğu görölmüştür. Shneidmann (1986)’ın kuramına göre, intiharlarda dayanılmaz ruhsal acılar yaşayan ve çözüm arayışı içinde olan bireylerin bilinçliliklerini sonlandırma yönünde ortak bir hedefleri olduğundan söz edilmektedir (Odağ 1995). Kuramın bakış açısından değerlendirildiğinde,ölümü bir son olmaktan ziyade başka bir dünyaya geçiş olarak gören intihar davranışı olmayan bireylerin aksine, varlığın sonlanması olarak gören intihar davranışı olan bireyler için ölümün, aradıkları çözüm yolu ile ulaşmayı planladıkları, yani bilinçliliklerinin sonlanacağıbir hedef olduğu düşünölmüştür.

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre ölümün anlamı faktörlerini incelemek amacıyla yapılan analiz sonucunda,lise öğrencisi olan katılımcıların “ölümden sonra dini inanç” ve “cenaze malzemeleri”, puan ortalamalarının üniversite öğrencisi olanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görölmüştür. Bu faktörlerin iki grubun zihinsel temsillerinde oluşturduğu düzen karşılaştırıldığında,lise öğrencisi olan bireylerin zihinsel temsillerinde “ölümden sonra dini inanç”, “cenaze malzemeleri” faktörlerinin; üniversite öğrencisi olan bireylerin zihinsel temsillerinde ise “yaşam döngüsü” ve “ölümden sonrası”faktörlerinin ölüme daha yakın anlamlar olduğu görölmüştür.Soyut düşüncenin gelişmesiyle birlikte ergenler ölüm kavramıyla farklı şekilde ilgilenmeye başlamaktadırlar (Bjorklund 2000). Bu dönem ile birlikte sembolik olarak düşünebilme, metaforlar oluşturabilme ve kendi düşüncelerini analiz edebilme yetileri gelişen ergenler, ölüm kavramının belirsizliğini algılayarak dinsel ve felsefi yorumlar yapmaya başlamakta ve ölüm giderek daha soyut bir hal almaktadır (Sezer ve Saya 2009). Yetişkinlerde ise ölüm sosyal, kültürel geleneklerin, inançların, kişisel ve duygusal konuların bir bileşkesi olarak karmaşık ve çok değişken bir yapı halini almakta ve temelde biyolojik, kaçılmaz bir olay olarak görölmektedir (Sezer ve Saya 2009). Çalışmamızda elde edilen bulguların aktarılan bilgilerle örtüştüğü; ergenlik döneminde olan lise öğrencisi katılımcıların da ölüm kavramını daha dinsel yorumlarla değerlendirdikleri, ölüme “yaşam döngüsü” şeklinde anlamlar yükleyen üniversite öğrencilerinin ise ölümü, yaşamın bir parçası olarak değerlendirdikleri düşünölmüştür.

Yapılan analiz sonucunda, katılımcıların intihar davranışı olup olmamasına göre yaşamın anlamı faktörlerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanamamıştır. Bunun yanı sıra iki grubun zihinsel temsillerinde yaşamın anlamı faktörlerinin sıralanışlarının da aynı olduğu görölmüştür.Bu noktada iki grubunda aynı anlamı verdiği yaşamdan intihar davranışı olan bireylerin neden vazgeçtikleri sorusu akla gelmektedir.

Bu soruya verilebilecek cevaplardan biri, iki grubun yaşam doyumlarının birbirinden farklı olabileceğidir. Koivumma-Honkanen ve arkadaşları (2001) “kişisel amaçlar ve ulaşılan hedefler arasındaki uygunluğun yargısal değerlendirmesi” olarak tanımladıkları yaşam doyumu ile intihar riski arasında yüksek bir ilişki olduğunu saptamışlardır. Strauss ve Quinn (1997)’nin benzer yaşam olayları sonucu insanların içinde uyanan bir nesne ya da olayın yorumlanması olarak ifade ettikleri kültürel anlamın, “yaşam” kavramı içinde geçerli olduğu düşünüldüğünde; tek tek bireylerin yaşama verdikleri anlamlarda toplumun ve kültürün ne denli etkili olabileceği görülmektedir. Bilişsel bir kuram olması nedeniyle intiharı birey düzeyinde ele alan ve sosyokültürel değişkenleri dışta bıraktığı gerekçesi ile de eleştirilen (Eskin 2012) kaçış kuramının (Baumeister 1990), belki de yaşamın anlamı noktasında, sosyal ve kültürel değerlerle bağlantısının kurulabileceği düşünülmüştür. Bu düşüncenin temelinde ise kaçış kuramının, intihar davranışının gelişimindeki birinci aşamasında, kişinin çevresindeki diğer kişilerin koyduğu standartlarla -ki burada sosyal ve kültürel değerler akla gelmektedir-kendisinin şu anki standartların uyuşmamasına yapılan vurgu yatmaktadır. Tüm bu bilgiler bir arada düşünüldüğünde; toplumsal ve kültürel etkilerle, intihar davranışı olan ve olmayan her iki grubun da yaşama aynı anlamları verdiği ancak ulaşılmak istenen hedefler ya da standartlar olarak değerlendirilebilecek bu yaşamın anlamına intihar davranışı olan bireylerin ulaşamadıkları yönünde değerlendirmelerde bulunmuş olabilecekleri, yani yaşama aynı anlamı vermelerine rağmen yaşam doyumlarının daha düşük olabileceği düşünülmüştür.

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre yaşamın anlamı faktörlerini incelemek amacıyla yapılan analiz sonucunda, lise öğrencisi olan katılımcıların “yaşama bağlayan etkenler” faktörüpuan ortalamasının üniversite öğrencisi olanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu faktörlerin iki grubun zihinsel temsillerinde oluşturduğu düzen karşılaştırıldığında, lise öğrencisi olan bireylerin zihinsel temsillerinde “yaşama bağlayan etkenler” ve “duygular” faktörlerinin; üniversite öğrencisi olan bireylerin zihinsel temsillerinde ise “duygusal bağ” ve “yaşama dönük algılar” faktörlerinin yaşama daha yakın anlamlar olduğu görülmüştür. Yaşamın anlamı konusundaki sorgulama bir yetişkin sorgulaması gibi dursa da bu sorgulamanın en net gözlemlendiği yaş dönemlerinden biri ergenlik dönemidir (Sezer 2012). Bu dönemde bir kimlik duygusu geliştirmeye çalışan ergen (Dereboy 1993) dışsal değerlere göre davranmaktan ziyade içsel değerlere göre davranmaya başlar (Eskin 2012). Bu açıdan bakıldığında, ergenlik döneminde olan lise öğrencilerinin yaşamı daha fazla, kendi

değerlendirmelerine göre “duygular” ve “yaşama bağlayan etkenler” olarak anlamlandırmaları, gelişimsel ödevlerinin bir parçası olarak görülebilir. Üniversite öğrencilerinin ise Erikson (1963)’un yakınlık kurma şeklinde ifade ettiği gelişimsel görevi ile başbaşa olduğu genç yetişkinlik döneminde olduğu düşünüldüğünde, bu bireyler için “duygusal bağ”ve yaşama dönük algılar” faktörlerinin yaşama daha yakın anlamlar olmasının, bu dönemin gelişimsel görevi ile uyumlu olduğu düşünülmüştür.

4.3.İntihar Tutumlarının Tartışılması

Çalışmanın bu bölümünde intihar davranışının intihar tutumları üzerindeki etkisinin ve lise ve üniversite öğrencilerindeki intihar tutum farklılıklarının yorumlaması yapılacaktır. Değerlendirmenin daha anlaşılır olması açısından ilk önce intihara karşı tutumlara daha sonra ise intihar eden kişiye karşı tutumlara değinilecektir.

4.3.1.İntihara Karşı Tutumlar

İntihar davranışı olan katılımcıların “intiharın kabul edilebilirliği” ile ilgili puanlarının intihar davranışı olmayan katılımcıların puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, intihar davranışı olan katılımcıların olmayanlara göre intiharı daha kabul edilebilir bir davranış olarak gördüklerini ortaya koymaktadır. Bu bulgu ile paralellik gösteren bir çalışmada; intiharın kabul edilebilirliği ile intihar planı yapma arasında bir ilişki olduğu, kendi yaşamına son vermekte bir sorun olmadığını düşünenlerin böyle düşünmeyenlere göre çok daha fazla intihar düşüncesi olduğu bulunmuştur (Joe ve ark 2007). İntihar hızlarının daha yüksek olduğu ülkelerde intiharın daha kabul edilebilir bir davranış olduğunu gösteren kültürlerarası çalışmaların da çalışmamızın bu bulgusunu desteklediği düşünülmüştür (Eskin 1995; Stack ve Kposowa 2008). Çalışmamızın içinde, “intiharın kabul edilebilirliği” ile bireylerin gelecekteki intihar olasılıklarına ilişkin değerlendirmeleri arasındaki ilişkinin değerlendirildiği analiz sonucunda elde edilen, intiharı kabul edilebilir bir davranış olarak gördükçe intihar olasılığının da daha yüksek olarak değerlendirildiği yönündeki bulgunun da intihar davranışı olanların, intiharı daha kabul edilebilir gördüklerini desteklediği düşünülmüştür.

İntihar davranışı olan ve olmayan katılımcıların “ölümden sonra cezalandırılma” ile ilgili puanlarının istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılık göstermediği; buna göre intihar davranışı olan ve olmayan katılımcıların intihar ettikleri için ölümden sonra cezalandırılacaklarına ilişkin farklı görüşlerde olmadıkları görülmüştür. Alanyazın

incelendiğinde, intiharla ilgili tutumları belirleyen en önemli kurumun din olduğuna ilişkin görüşler bulunmaktadır (Eskin 2012). İntiharın kabul edilebilirlik düzeyinin çok daha düşük olduğu İslam dininde (Stack ve Kposowa2011) kendini öldüren kimselerin öldükten sonra cezalandırılacağı açıkça anlatılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında çalışmamızda da intihar davranışı olan ve olmayan her iki grupta da ölümden sonra cezalandırılacağına ilişkin görüşlerin aynı olmasında ülkemizdeki hakim dini inancın etkisi olduğu düşünülmüştür. Eskin (1995)'in Türk ve İsveçli lise öğrencilerini karşılaştırdığı kültürlerarası çalışmada elde ettiği, Türk gençlerin öldükten sonra bir hayatın varlığına ve kendini öldürenlerin öldükten sonra bu hayatta cezalandırılacaklarına inandıkları, yönündeki bulgu da çalışmamızdaki bulgu ile paralellik göstermektedir.

İntihar davranışı olmayan katılımcıların “intiharın ruhsal bir hastalığa işaret etmesi” ile ilgili puanlarının, intihar davranışı olan katılımcıların puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, intihar davranışı olmayan katılımcıların, olanlara göre intiharı, daha yüksek oranda ruhsal bir hastalık olarak gördüklerini göstermektedir. Eskin (1999)'in kültürlerarası yürüttüğü çalışmasında da bu bulgu ile paralel olarak, intihar eğilimi olan gençlerin kendini öldürme düşüncesi olan arkadaşlarını, intihar eğilimi olmayanlara göre daha az oranda psikiyatrik hasta olarak değerlendirdikleri bulunmuştur. Bu noktada, bireylerin yardım aramaya karşı tutumları akla gelmektedir. Yardım arama tutumunun damgalanma düşüncesi ve kültürden etkilendiği belirtilmektedir (Arslantaş ve ark 2011). Damgalanma düşüncesi yardım arama davranışını geciktirmekte ve psikolojik sorunların artmasına sebep olmaktadır (Corrigan ve Watson 2006). Bu açıdan bakıldığında da intihar düşüncesi ya da girişimi olan bireylerin, damgalanma düşüncesi ile içinde bulundukları psikolojik sıkıntıları için yardım arama davranışı sergilemeyecekleri düşünülebilir. Eskin (2003) bir başka çalışmasında intihar düşüncelerini başkalarına söylemeyen, anlatmayan gençlerin daha fazla intihar düşüncesi olduğunu saptamıştır.

İntihar davranışı olmayan katılımcıların “intihara sebep olan sorunlarla ilgili iletişime geçme” puanlarının, intihar davranışı olan katılımcıların puanlarından anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, intihar davranışı olmayan katılımcıların olanlara kıyasla daha yüksek düzeyde, intihara sebep olan sorunlarla ilgili iletişime geçilmesi gerektiğini düşündüklerini göstermektedir. Eskin (2003)'in çalışmasında Türk lise öğrencilerinin İsveçli öğrencilere kıyasla intihar düşüncelerini bir başkasına daha fazla söyledikleri bulunmuştur. Çalışmada ayrıca intihar düşüncelerini bir başkasına söylememenin nedeni olarak ya yardım edebilecek ya da çevrelerinde söyleyebilecek yakın

bir kimsenin olmadığına inandıkları görülmüştür. Özellikle Türk öğrencilerin ise ailelerinin yargılamasından korktukları için intihar düşüncelerini açmadıkları görülmüştür. Alanyazın incelendiğinde intihar ile umutsuzluk arasında güçlü bir ilişki olduğu yönünde bulgulara rastlanmaktadır (Weissman 1974; Dibaz ve Seber 1993; Ceyhun ve Ceyhun 2003). Çalışmamızda elde edilen bulgu bu bağlamda ele alındığında, intihar davranışları olan katılımcıların içinde bulundukları umutsuzluk ile birlikte, intihar davranışına sebep olan sorunlarla ilgili, çözümsüz olduğunu düşünerek ya da yardım edebilecek kimsenin olmadığına ve yargılanacaklarına inandıklarından iletişime geçmeyi tercih etmedikleri sonucuna varılabilir. Çocuk psikiyatrik hastalarla yapılan bir çalışmada, intihar düşüncesi olan çocukların intiharı, yaşam zorluklarıyla baş etmede kullanabilecekleri bir baş etme stratejisi olarak görme düzeylerinin daha fazla olduğu bulunmuştur (Asarnow ve ark; akt. Eskin 2012). Buna göre intihar davranışı olan bireylerin intihara sebep olan sorunlarla intiharı kullanarak kendilerinin başa çıkabilecekleri yönünde olumsuz bir bilişleri olduğu ve iletişime geçmedikleri düşünülebilir.

İntihar davranışı olan ve olmayan katılımcıların “intihar davranışını saklama” ile ilgili puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği; buna göre, intihar davranışı olan ve olmayan katılımcıların intihar davranışını saklama konusunda birbirinden farklı eğilimler göstermediği bulunmuştur. Alanyazındaki yeri ve önemi üzerinde daha önce durulan din kavramının burada da etkili olduğu düşünülmüştür. Dini eğitimin intihara yönelik tutumlar üzerindeki etkisini araştırdığı çalışmasında Eskin (2004) İmam Hatip liselerinde ve düz liselerde eğitim görmekte olan öğrencileri karşılaştırmış ve dini eğitim gören öğrencilerin intihar girişimlerini daha çok sakladıklarını, düz lisede eğitim gören öğrencilerin ise intihar tutumlarının daha kabullenici olduğunu bulmuştur. Bizim çalışmamızda ise dini eğitime aynı mesafede olan okullarda uygulama yapılmış olmasının, intihar davranışını saklamada dini eğitimin yarattığı bu farklılığı ortadan kaldırdığı düşünülmüştür.

İntihar davranışı olan ve olmayan katılımcıların “intihar hakkında açıkça tartışma ve intiharın konuşulması” ile ilgili puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği; buna göre intihar davranışı olan ve olmayan katılımcıların, gazetelerde intihar haberlerinin açıkça yazılması ya da arkadaşlar arasında açıkça tartışılması konularında birbirinden farklı eğilimlerde olmadığı ortaya koyulmuştur. Toplumsal olarak bir tabu olarak görülen intihar olaylarının medyada görülmesinin, intihar davranışlarını arttıracak yönünde bir görüş bulunmaktadır (Eskin 2012). Yine Eskin (2012)’nin intihar

hakkında doğru bilinen yanlışlar olarak ifade ettiği, kararlı bir kişiyi hiçbir şeyin intihardan vazgeçiremeyeceği ya da intihar konusunu konuşmanın kişiyi intihara yönlетеceği şeklindeki toplumsal ön yargıların, intiharın konuşulması ya da medyada aktarılmasına karşı olumsuz bir tutumu oluşturduğu düşünülmüştür. Ancak istatistiksel olarak bakıldığında aralarında anlamlı farklılık bulunmayan iki grubun da (intihar davranışı olan ve olmayan) intiharın konuşulması ya da tartışılması faktör puan ortalamasının diğer faktörlerin puan ortalamasından daha düşük olduğu görülmektedir. İntihar tutumlarının kültürlerarası karşılaştırmasının yapıldığı bir çalışmada da bizim çalışmamızla paralel olarak Türk gençlerin İsveçli gençlere göre intiharın açıkça tartışılması konusunda daha düşük düzeyde bir eğilim gösterdikleri bulunmuştur (Eskin 1995).

Lise ve üniversite öğrencilerinin intihara karşı tutumları karşılaştırıldığında, lise öğrencilerinin üniversite öğrencilerine göre intiharın ölümden sonra cezalandırılacağına daha fazla inandıkları ve intiharın ruhsal bir hastalığa işaret ettiğini daha fazla düşündükleri, üniversite öğrencilerinin ise intihar hakkında konuşma ve tartışmaya, lise öğrencilerine kıyasla daha fazla eğilim gösterdikleri saptanmıştır. İntiharda yaşam ile ilgili kişisel ve toplumsal varsayımlara vurgu yapan Eskin (2012) bireyin özerk ve akılcı kararlar verebilen bir ajan olduğu inancının bireyin kendisi ile ilgili kararlar alabileceği varsayımını doğurduğunu ve bu varsayımın da intihara olumlu bir bakış geliştirebileceğini belirtmektedir. Aksine bireyin özerk ve akılcı davranamayacağı inancının da intihara olumlu tutum gelişmesini güçleştireceğini belirtmektedir. Bu bakış açısında çalışmamızın bulgusu değerlendirildiğinde intihara karşı üniversite öğrencilerine kıyasla daha olumsuz tutumlar gösterdiği saptanan lise öğrencilerinin de Türk kültüründe özerk ve akılcı kararlar alabilen bireyler olarak görülmediklerini düşündürmüştür. Pek çoğu ailesinden uzakta yaşayan ve lise öğrencilerine kıyasla kendileri ile ilgili pek çok kararı kendileri vermeye başlayan üniversite öğrencilerinin daha özerk davranan bireyler olarak görüldüğü düşünülebilir.

4.3.2.İntihar Eden Kişiyе Karşı Tutumlar

Yapılan çalışmada intihar davranışı (düşünce ya da girişim) olup olmamasının intihar eden kişiyе karşı tutumlar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu bölümde intihar eden kişiyе karşı tutumlar tek tek ele alınacaktır.

İntihar davranışı olan ve olmayan katılımcıların “sosyal kabul” ve “duygusal tepki” puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği; buna göre, intihar

davranışı olan ve olmayan katılımcıların intihar eden kişiye karşı olan sosyal kabul ve duygusal tepki düzeylerinin farklı olmadığı ortaya koyulmuştur. Çalışmamızın bu bulgusuyla paralel olarak Eskin (1995) İsveç'teki ve Türkiye'deki gençlerin intihara karşı tutumlarını karşılaştırmak amacıyla yaptığı çalışmasında Türk ergenlerin yakın bir arkadaşlarının intiharı söz konusu olduğunda İsveç'teki ergenlerden çok daha fazla sorumluluk aldıklarını ve duygusal olarak daha çok katılım gösterdiklerini bulmuştur. Buna göre kültürel olarak Türk toplumunda intihar davranışında bulunan bireylere karşı genel olarak daha fazla kabul edici bir tutum olduğu, bu kültürel etkinin hem intihar davranışı olanlarda hem de olmayanlarda geçerli olduğu düşünülmüştür.

İntihar davranışı olmayan katılımcıların “ikna etme” ile ilgili puanlarının, intihar davranışı olan katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, intihar davranışı olmayanların intihar eden kişiyi intiharın olumsuz bir davranış olduğuna ikna etme konusunda daha yüksek düzeyde bir eğilimleri olduğunu ortaya koymaktadır. Batıgün-Durak ve Şahin (2003) çalışmalarında kendini yetersiz olarak algılayan, daha dürtüsel davranışlar sergileyen ve daha öfkeli görünen ergenlerin intihar davranışları için risk grubunda olduklarını ve bu bireylerin karşılaştıkları sorunlarda intiharı daha sıklıkla bir çözüm yolu olarak akıllarına getirdiklerini bulmuşlardır. Bu bağlamda çalışmamızın bulgusu değerlendirildiğinde de intihar davranışı olan katılımcıların intiharı bir çözüm yolu olarak gördükleri düşünüldüğünde intihar davranışı olmayanlara kıyasla, karşılaştıkları kişiyi intiharın olumsuz olduğuna ikna etme çabasına daha az gireceği sonucuna varılabilir.

İntihar davranışı olmayan katılımcıların “sosyal red” puanlarının, intihar davranışı olan katılımcıların puanından anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, intihar davranışı olmayan katılımcıların, intihar eden kişiye karşı, intihar davranışı olan katılımcılardan daha fazla oranda reddedici bir tavır aldıklarını göstermektedir. Kendini öldürmeyi düşünen ya da bunun için girişimde bulunan bireylere verilecek olan tepkilerin, tepkiyi verecek olan kişinin intihar davranışları ile tanışıklığından etkilendiği ifade edilmektedir (Eskin 2012). Çalışmamızda da intihar girişimi ya da düşüncesi olan bireylerin, intihar eden birine böyle bir düşünce ya da girişimi hiç olmamış birinden daha az reddedici davrandıkları ya da başka bir deyişle, intihar davranışı olmayanların daha reddedici davrandıkları bulunmuştur. Öte yandan kendini öldürmekten bahseden ve tehditte bulunan kişilerin intihar etmeyecekleri şeklindeki toplumsal önyargı sonucu intihar davranışı ile tanışmamış olan katılımcıların bunu bir manipülasyon olarak

değerlendirmesinin sosyal kabulü ve yardım etmeyi engelleyen bir faktör olduğu düşünülmüştür.

Lise öğrencisi olan katılımcıların “sosyal red” puan ortalamalarının, üniversite öğrencisi olanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu, lise öğrencilerinin intihar eden kişiye karşı, üniversite öğrencisi olan katılımcılardan daha fazla oranda reddedi bir tavır aldıklarını göstermektedir. Bu tutum farkının, iki grubun intihara verdiği anlamlar ve intihar davranışına karşı tutumları ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Nitekim çalışmamızda lise öğrencilerinin, üniversite öğrencilerine kıyasla intihara daha fazla “cezalandırılma”, “intiharın çevreye etkisi” şeklinde anlamlar yükledikleri ve intihara karşı olan tutumlarının da intiharın ruhsal bir hastalığa işaret ettiği şeklinde olduğu bulunmuştur. Tutumlara ilişkin Heider’in Denge Kuramı (1946, 1958; akt Kağıtçıbaşı 2004) çerçevesinde bu bulguları ele aldığımızda; tutum objesi olan intiharla arasında daha olumsuz bir ilişki olan lise öğrencisi bireylerin kurama göre denge durumunu koruyabilmek için intihar eden kişiye karşı da olumsuz bir tutum sergiledikleri düşünülmüştür.

4.4. İntiharın Anlamı ile İntihar Tutumlarının İlişkisinin Tartışılması

Çalışmanın bu bölümünde yapılan korelasyon analizlerinde anlamlı düzeyde olduğu saptanan ilişkiler tartışılmıştır. Yine değerlendirmenin daha anlaşılır olması açısından ilk önce intiharın anlamı ile intihar eden kişiye karşı tutumların birbiri ile olan ilişkisine daha sonra ise intiharın anlamının intihara karşı tutumlarla olan ilişkisine değinilecektir.

4.4.1. İntiharın Anlamı ile İntihara Karşı Tutumların İlişkisinin Tartışılması

İntihara karşı tutumlar ile intiharın anlamı faktörleri arasındaki ilişkiye yönelik yapılan korelasyon analizi sonucunda;

İntiharın anlamı faktörlerinden “cezalandırılma” ile intihara karşı tutumlar alt boyutlarından “ölümden sonra cezalandırılma” arasında düşük düzeyde pozitif yönde; “intiharın kabul edilebilirliği” ile arasında düşük düzeyde ve negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre, bireylerin intihara yükledikleri anlamlar “cehennem” ve “günah” gibi cezalandırılma şeklinde olduğunda, intihar davranışının ölümden sonra cezalandırılacağına daha fazla inandıkları ve daha fazla kabul edilemez bir davranış olarak düşündükleri görülmektedir. Toplumsal değer ve yargıların intihar davranışları üzerindeki etkisine değinen Eskin (2012) bu etkinin önemli bir yolunun intihar tutumları üzerinden

olduğunu, intihara karşı tutumların ise intiharın kültürel anlamı tarafından belirlendiğini ileri sürmektedir. İntiharın farklı kültürel gruplar tarafından farklı algılandığı, kültürün intiharın şeklini, anlamını ve sıklığını etkilediği belirtilmektedir (Farberow 1975). Eskin (2012)'in de belirttiği gibi kültürün intihara olan önemli etkilerinden biri din yoluyla gerçekleşmektedir. Dört büyük dini inanca dair yüksek dinsel değerlere sahip olan milletlere mensup olan bireylerde intiharın kabul edilebilirlik düzeylerinin çok daha düşük olduğu ve bu ilişkinin özellikle İslam dininde en belirgin düzeyde olduğu bulunmuştur (Stack ve Kposowa 2011). Buradan hareketle çalışmamızın bulgusu da dikkate alındığında, intiharın kesin bir dille yasaklandığı ve ölümden sonra bu davranışların cezalandırılacağı açıkça belirtilen dini kültürlerle mensup bireylerin intihara ilişkin zihinsel temsilleri “cezalandırılma” şeklinde oldukça intihara, cezalandırılacak ve kabul edilemez şekilde tutum sergiledikleri düşünülmüştür.

İntiharın anlamı faktörlerinde “cezalandırılma” ile intihara karşı tutumlar alt boyutlarından “intihar hakkında açıkça tartışma ve intiharın konuşulması” arasında düşük düzeyde ve negatif yönde; “intihar davranışını saklama” arasında ise düşük düzeyde ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Buna göre bireylerin intihara yükledikleri anlamlar “cehennem”, “günah” gibi cezalandırılma şeklinde olduğunda, intihar hakkında daha az tartışma ve konuşma eğiliminde oldukları ortaya koyulmuştur. Ölüm, insanların kaygı ve korku duydukları, öldükten sonra nelerle karşılaşacaklarına ilişkin merak ettikleri bir konudur (Hökelekli 1991). Bahsi geçen bu duygular ise bireylerin içinde yaşadıkları toplumun kültürel değerleri ve dini inançlarından önemli ölçüde etkilenmektedir. Çalışmamızın bulgusuna göre de intihara, cezalandırılma şeklinde anlam yükleyen bireylerin, yaşadıkları ölüm kaygısı nedeniyle intihar hakkında daha az konuşma ve tartışma eğiliminde olabilecekleri düşünülmüştür. Diğer bir deyişle intihar düşüncesinin verdiği kaygıdan kaçınma yönünde bir eğilim gösterdikleri düşünülmüştür. Alanyazındaki yeri ve önemi üzerinde daha önce durulan din kavramının intiharın “cezalandırılma” anlamı ile “intihar davranışını saklama” tutumu arasında da etkili olduğu düşünülmüştür. Dini eğitimin intihara yönelik tutumlar üzerindeki etkisini araştırdığı çalışmada Eskin (2004), İmam Hatip liselerinde ve düz liselerde eğitim görmekte olan öğrencileri karşılaştırmış ve dini eğitim gören öğrencilerin intihar girişimlerini daha çok sakladıklarını bulmuştur. Bu noktada intihara “cezalandırılma” anlamını yükleyen bireylerin intihar davranışını saklama eğilimlerinde, çevrelerinden alacakları olumsuz tepkilerin yani

toplumun intihar davranışı olan bireylere karşı takındığı olumsuz tutum beklentisinin etkisinin olabileceği düşünülmüştür.

İntiharın anlamı faktörlerinden “intihara ilişkin çelişkili duygular” ile intihara karşı tutumlar alt boyutlarından “intiharın ruhsal bir hastalığa işaret etmesi” arasında düşük düzeyde ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Buna göre bireylerin intihara yükledikleri anlamlar “intihara ilişkin çelişkili duygular” şeklinde olduğunda intiharın, daha fazla düzeyde ruhsal bir hastalığa işaret ettiği şeklinde düşündükleri görülmektedir. Shneidmann (1986) intiharı, dayanılmaz acıları, ağır sorunları olan şaşırılmış, bozulmuş ve gücü azalmış benliğin çözüm arayıcı bir eylemi olarak tanımlamıştır (Odağ 1995). Shneidmann ayrıca çözüm arayışı, dayanılmaz ruh acısı, ikirciklilik ve çaresizlik gibi intiharlardaki ortak bazı noktalar tanımlamıştır. Buradan hareketle çalışmamızda elde edilen bulgu değerlendirildiğinde, intihar davranışında bulunan bireylerin dayanılmaz ruhsal acı içinde olduklarında ve buna bir çözüm arayışına girdiklerinde intihara yükledikleri anlamlar çelişkili duygular şeklindeyken ikircikli bir bilişsel durum doğmaktadır. İntihar davranışı olan bireylerin, bir taraftan içinde bulunduğu ruhsal acıya çözüm gibi gördükleri diğer taraftan yükledikleri anlamlar çelişkili duygular olduğu durumlarda, intiharın bir ruhsal hastalığa işaret ettiği şeklinde tutum geliştirdikleridüşünülmüştür.

İntiharın anlamı faktörlerinden “intihara sürükleyen durumlar“ faktörü ile intihara karşı tutumlar alt boyutlarından “intihar hakkında açıkça konuşma ve intiharın konuşulması” alt boyutu arasında düşük düzeyde ve negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre bireylerin intihara yükledikleri anlamlar, “intihara sürükleyen durumlar” şeklinde oldukça, intihar hakkında daha az konuşma ve tartışma eğiliminde oldukları görülmektedir. Bireylerin çözümsüz olarak algıladığı bir durum karşısında kendini öldürmeyi bir çözüm olarak görmesi sonucu başvurduğu bir davranış ve belki de bir yardım çağrısı olarak değerlendirilebilecek intiharın açık açık konuşulmamasının onun bir tabu olarak algılandığına işaret edilmektedir (Eskin 2012). Bu bilgi ışığında intiharı “intihara sürükleyen durumlar” olarak anlamlandıran ve intiharı konuşmanın, içinde bulunulan sıkıntılara çözüm olarak, intiharı çağırabileceği ön yargısını taşıyan bireylerin, intiharı açıkça konuşmak ve tartışmaktan uzak durduğu düşünülebilir.

4.4.2.İntiharın Anlamı ile İntihar Eden Kişiyeye Karşı Tutumların İlişkinin Tartışılması

İntihar eden kişiyeye karşı tutumlar ile intiharın anlamı faktörleri arasındaki ilişkiye yönelik yapılan analiz sonucunda, bireylerin intihar eden kişiyeye verecekleri tepki ile intihara yükledikleri anlamın ilişkili olduğu görülmektedir. Buna göre bireylerin intihara yükledikleri anlam “cezalandırılma” şeklinde oldukça, intihar davranışı olan bireylere de daha fazla duygusal tepki verme eğiliminde olmaktadır. Karşılaştığı durumlara kendi anlam dünyasından bakan ve buna göre tepkiler veren insanoğlunun burada da kendi anlam dünyasında yapılmaması gereken, yasaklanmış, toplumsal ve dinsel kurallara aykırı olarak değerlendirdiği intihar davranışlarını gösteren bireylere eleştiren, kızan şekilde duygusal tepkiler verdiği düşünülmüştür.

4.5. İntiharın, Ölümün ve Yaşamın Anlamı ile İntihar Olasılığının İlişkinin Tartışılması

Bireylerin intihara yükledikleri anlamlar ile gelecekteki intihar olasılıklarına yönelik değerlendirmeleri arasındaki ilişkiye dair yapılan analiz sonucunda; bireylerin intiharı “intihara ilişkin çelişkili duygular” ve “cezalandırılma” şeklinde anlamlandırdıkça gelecekteki intihar olasılıklarını daha düşük; “çıkış yolu” olarak anlamlandırdıkça ise intihar olasılıklarını daha yüksek olarak değerlendirdikleri ortaya koyulmuştur. Eskin (2012)’nin de belirttiği gibi kültürün intihara olan önemli etkilerinden biri din yoluyla gerçekleşmektedir. Dört büyük dini inanca dair yüksek dinsel değerlere sahip olan milletlere mensup olan bireylerde intiharın kabul edilebilirlik düzeylerinin çok daha düşük olduğunu ve bu ilişkinin özellikle İslam dininde en belirgin düzeyde olduğu bulunmuştur (Stack ve Kposowa 2011). Buradan hareketle çalışmamızın bulgusu da dikkate alındığında, intiharın kesin bir dille yasaklandığı ve ölümden sonra bu davranışların cezalandırılacağı açıkça belirtilen dini kültürlere mensup bireylerin intihara ilişkin zihinsel temsillerinde intiharın cezalandırılacak bir davranış olarak yer alması bu bireylerin intihar olasılıklarını da daha düşük olarak değerlendirmelerinde rol oynuyor olabilir. Diğer taraftan Shneidmann ikircikliliğin ve bir çözüm arayışının intiharlarda ortak özellikler olduğunu ancak bu iki özelliğin tek başına intihar davranışını ortaya çıkarmayacağını başka özelliklerin de bir arada olması gerektiğini belirtmektedir. Buna göre intihara “intihara ilişkin çelişkili duygular” şeklinde anlam yükleyenlerin Shneidmann’ın ikirciklilik ve çözüm arayışı dışında diğer ortak özellikleri karşılamadıkları düşünüldüğünde intihar

olasılıklarını düşük olarak değerlendirdikleri söylenebilir. Eskin ve arkadaşları (2006) tarafından ayaktan tedavi edilen psikiyatri hastaları ile yürütülen çalışmada yetersiz sorun çözme düzeyleri hem intiharı düşünme hem de intihar girişimlerinin bir yordayıcısı olarak bulunmuştur. Lise öğrencileri ile yapılan başka bir çalışmada da benzer olarak yetersiz sorun çözme becerilerinin hem intihar düşüncesi hem de girişimleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Eskin ve ark 2007). Bu açıdan değerlendirildiğinde çalışmamızda elde edilen bulguya göre bireylerin intihara “kaçış”, “kurtuluş” gibi yetersiz sorun çözme becerilerine işaret eden “çıkış yolu” şeklinde anlamlar yükledikçe intihar olasılıklarını da daha yüksek olarak değerlendirmeleri beklenen bir sonuç olmuştur.

Bireylerin ölüme yükledikleri anlamlar ile gelecekteki intihar olasılıklarına yönelik değerlendirmeleri arasındaki ilişkiye dair yapılan analiz sonucunda; bireylerin ölümü “sona gelme” ve “öbür dünyaya geçme” şeklinde anlamlandırdıkça gelecekteki intihar olasılıklarını daha yüksek olarak değerlendirdikleri ortaya koyulmuştur. Psikodinamik kurama göre gerçek ya da hayali bir sevgi nesnesinin kaybı ile birlikte bireyin kaybedilen nesneye karşı olan kin ve nefret duyguları kendi benliğine yönelmekte ve kendine zarar verici davranışları ortaya çıkarmaktadır (Odağ 1995). Kuram çerçevesinde değerlendirildiğinde; “sona gelme” faktörünün içinde yer alan kelimelere bakıldığında “çaresiz”, “mutsuz” gibi olumsuz yargıların yer aldığı görülmektedir, intihar olasılığını daha yüksek olarak değerlendiren bireylerin de bu olumsuz anlamları yükledikleri ölümle kendilerini cezalandırmayı düşündükleri akla gelmektedir. Kaçış kuramı (Baumeister 1990) açısından bakıldığında da olumsuzluklarla karşılaştığında kendini çaresiz, umutsuz, suçlu ve güçsüz hisseden bireylerin motivasyonu bu durumdan hemen kurtulmak yönündedir. Bu noktada bireyin ölüme yüklediği anlam “öbür dünyaya geçme” şeklinde olduğunda da bu olumsuzluklardan kurtulmak için intiharı akıllarına getirdikleri söylenebilir. Shneidmann’ın intihar kuramına göre de intiharlarda dayanılmaz ruh acıları ve bilinçliliği sonlandırma ortak özellikler olarak yer almaktadır (Leenaars 2010). Buna göre ölüme “sona gelme” ya da “öbür dünyaya geçiş” anlamlarının bilinçliliği sonlandırmaya hizmet ettiği düşünülebilir.

Bireylerin yaşama yükledikleri anlamlar ile gelecekteki intihar olasılıklarına yönelik değerlendirmeleri arasındaki ilişkiye dair yapılan analiz sonucunda; bireylerin yaşamı “yaşama bağlayan etkenler” ve “iyi olma” şeklinde anlamlandırdıkça gelecekteki intihar olasılıklarını daha düşük olarak değerlendirdikleri ortaya koyulmuştur. Çalışmamızın bu bulgusu ile paralel olarak; intihar davranışında bulunan bireylerin, intihar

davranışında bulunmayan bireylere göre yaşamı sürdürmeye dair inançlara daha az önem verdiklerini ve intihar ile yaşamı sürdürme nedenleri arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Durak-Batıgün 2005; Ellis ve Lamis 2007). Yine yaşamdaki anlam, duygusal stres ve intihar düşüncelerinin incelendiği yakın zamanda yapılan bir çalışmada yaşamın anlamının daha düşük düzeyde duygusal stres ve intihar riski ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Bryan ve ark 2013). Bu bilgilere göre kendini yaşama bağlayan etkenleri yaşamın anlamı olarak gören bireylerin yaşam doyumlarının da yüksek olduğu söylenebilir. İyi olma ile yaşamı anlamlı bulma arasında bir ilişki olduğuna işaret eden çalışmalar bulunmaktadır (Skrabski ve ark 2005). Buradan hareketle çalışmamızın bulgusuna bakacak olursak yaşamı “iyi olma” şeklinde anlamlandıran bireylerin yaşamlarını da anlamlı buldukları ve intihar olasılıklarını daha düşük olarak değerlendirdikleri düşünülebilir. Bu bakış açısını destekler nitelikte anlamlı yaşamın depresyon ve umutsuzluk ile negatif yönde ilişki gösterdiğine işaret eden çalışmalar da bulunmaktadır (Mascaro ve Rosen 2006).

4.6. İntihara Karşı Tutumlar ile İntihar Olasılığının İlişkisinin Tartışılması

Çalışmamızın diğer araştırma sorusu olan, bireylerin intihara karşı tutumları ile gelecekteki intihar olasılıklarına yönelik değerlendirmeleri arasındaki ilişkiye dair yapılan analiz sonuçları bu bölümde tartışılmıştır.

Çalışmanın sonucunda bireylerin intiharı kabul edilebilir bir davranış olarak gördükçe gelecekte intihar davranışında bulunma olasılıklarını da daha yüksek olarak değerlendirdikleri ortaya koyulmuştur. Çalışmamızın bu bulgusunun ülkelerin intihar hızları ile intihara yönelik onaylayıcı tutumları arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmaların bulguları ile paralellik gösterdiği düşünülmüştür. Stack ve Kposowa (2008) 31 ülkeye ait verileri kullanarak yaptıkları araştırmada intihar hızlarının daha yüksek olduğu ülkelerde yaşayan bireylerin intihara karşı daha onaylayıcı bir tutuma sahip olduklarını saptamışlar ve sonuç olarak araştırmacılar belirli bir ülke için intiharın kabul edilebilirlik düzeyinin o ülkenin intihar hızı ile ilişkili olduğu sonucuna varmışlardır. Eskin (1995)’in Türkiye ve İsveç’te ergenlerle yaptığı çalışmasında da intihar hızının daha yüksek olduğu İsveç’teki ergenlerin intiharla ilgili tutumlarının daha onaylayıcı olduğunu saptamıştır. İntihar davranışlarının dini inançların güçlü olduğu toplumlarda daha seyrek olduğu bilinmektedir (Clarke ve ark 2003; Eskin 2012). Bu farklılıkta da yine intiharın kabul edilebilirlik düzeyinin etkili olması çalışmamızın bulgusunu destekler niteliktedir.

Bireylerin ölümden sonra cezalandırılacaklarına olan inançları, intiharın ruhsal bir hastalığa işaret ettiği ve intihara sebep olan sorunlarla ilgili iletişime geçilmesi gerektiğine dair düşünceleri arttıkça gelecekte intihar davranışında bulunma olasılıklarını daha düşük olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Çalışmanın daha önceki bölümlerinde de üzerinde durulduğu gibi intiharla ilgili tutumları belirleyen en önemli kurumun din olduğuna ilişkin görüşler bulunmaktadır (Eskin 2012). Çalışmamızın intihara karşı tutumlara ilişkin diğer analiz sonuçlarında da intihar davranışı olan ve olmayan her iki grupta da intiharın ölümden sonra cezalandırılacağına inandıklarına ilişkin bir eğilim olduğu saptanmıştır. Eskin (1995)'in Türk ve İsveçli lise öğrencilerinin karşılaştırdığı kültürlerarası çalışmada da Türk gençlerin öldükten sonra bir hayatın varlığına ve kendini öldürenlerin öldükten sonra bu hayatta cezalandırılacaklarına daha fazla inandıkları bulunmuştur. Davranışçı açıdan bakıldığında da bireylerin, sonucunda ceza ile karşılaşacağını düşündüğü bir davranışı gerçekleştirme olasılığının düşük olacağı beklenmektedir. Bu bağlamda intihara ölümden sonra cezalandırılma şeklinde bir tutum geliştiren bireylerin intihar olasılıklarını daha düşük olarak belirtmeleri de beklenen bir bulgu olmuştur. Alanyazın incelendiğinde intihar davranışında bulunan kişilerin önemli bir kısmının psikolojik problemler yaşadığı, bu problemlerin yarattığı mutsuzluğun bireyleri intihara götürdüğü bilinmektedir (Eskin 2000; Yiğit ve ark 2010; Overholser 2012). Çalışmamızın bulgusuna göre de intiharı ruhsal bir hastalık ve buna sebep olan sorunlarla ilgili iletişime geçilmesi gereken bir durum olarak görmenin, bireyi içinde bulunduğu durumu, çıkış yolunun olmadığı bir çıkmaz gibi görerek yaşamına son vermektense yardım arama davranışını harekete geçirebilecek bir tutum olduğu düşünülmüştür. Türk ve İsveçli lise öğrencilerinin intihar düşüncelerini başkalarına anlatıp anlatmadıklarının karşılaştırmalı olarak araştırıldığı bir çalışmada intihar etmeyi düşünen Türk gençlerinin yüzde 59,6'sı bunu birilerine anlattıklarını belirtirken İsveçli öğrencilerin yüzde 38,8'i intihar düşüncelerinden başka birine bahsettiğini belirtmiştir (Eskin 2003).

5. SONUÇ

Araştırmada elde edilen bulguların niceliksel olarak fazla olması sebebiyle bir arada değerlendirilebilmesine olanak sağlamak amacıyla sonuç bölümünde, elde edilen bulguların bir arada bulunduğu çizelgelere yer verilmiştir.

Çizelge 5.1. İntihar davranışına ve eğitim düzeyine göre intiharın, ölümün ve yaşamın anlamı faktörlerine ilişkin t-test bulguları ve zihinsel temsildeki sıra farklılıkları

	Faktör puan ortalamaları		Zihinsel Temsil		Faktör puan ortalamaları		Zihinsel Temsil	
	Lise	Üni	Lise	Üni	İnt. Var	İnt. Yok	İnt. Var	İnt. Yok
İntiharın Anlamı								
İntihar Yöntemleri	↑	↓	↑	↓	x	x	↑	↓
İntihara ilişkin çelişkili duygular	↑	↓	↑	↓	x	x	x	x
İntihara sürükleyen duygular	↓	↑	↓	↑	x	x	↑	↓
İntiharın çevreye etkisi	↑	↓	↑	↓	x	x	x	x
İntiharın reddi	x	x	x	x	x	x	x	x
İntihara sürükleyen durumlar	x	x	x	x	x	x	x	x
Cezalandırılma	↑	↓	↑	↓	x	x	↓	↑
Çıkış yolu	↓	↑	↑	↓	↑	↓	↑	↓
Ölümün Anlamı								
Ölüm sonra dini inanç	↑	↓	↑	↓	x	x	x	x
Cenaze malzemeleri	↑	↓	↑	↓	x	x	x	x
Olumsuz duygular	x	x	x	x	x	x	x	x
Varlığın sonlanması	x	x	x	x	x	x	↓	↑
Ölümden sonrası	x	x	↓	↓	x	x	x	x
Yaşam döngüsü	x	x	↓	↓	x	x	x	x
Sona gelme	x	x	x	x	x	x	x	x
Öbür dünyaya geçiş	x	x	x	x	x	x	↑	↓
Yaşamın Anlamı								
İyi olma	x	x	x	x	x	x	x	x
Sosyal ağ	x	x	x	x	x	x	x	x
Duygular	↑	↓	x	x	x	x	x	x
İhtiyaçlar	x	x	x	x	x	x	x	x
Duygusal bağ	x	x	↓	↑	x	x	x	x
Yaşama dönük algılar	x	x	↓	↑	x	x	x	x
İleri dönük beklentiler	x	x	x	x	x	x	x	x
Yaşama bağlayan etkenler	↑	↓	↑	↓	x	x	x	x
↑:Puan ortalaması anlamlı düzeyde daha yüksek ya da zihinsel temsilde ilgili kavrama daha yakın ↓:Puan ortalaması anlamlı düzeyde daha düşük ya da zihinsel temsilde ilgili kavrama daha uzak x: Anlamlı farklılık yok ya da zihinsel temsilde farklılık yok								

Araştırmanın sonucunda, intihar davranışı olan ve olmayan katılımcılar ile lise ve üniversite öğrencileri arasında intihara ilişkin belirlenen anlam faktörlerinde farklılıklar olduğu ve zihinsel temsillerinde bu faktörlerin farklı sıralandığı saptanmıştır. İntihar davranışı olan ve olmayan bireylerin ölümün ve yaşamın anlamı faktörlerinde ise anlamlı olarak farklılık göstermediği; yaşamın anlamı faktörlerinin zihinsel temsillerindeki sıralamasının da aynı olduğu ancak ölüme ilişkin belirlenen anlam faktörlerinin iki grubun zihinsel temsillerinde farklı sıralandığı saptanmıştır. Diğer taraftan lise ve üniversite öğrencileri arasında ise ölümün ve yaşamın anlamı faktörlerinde anlamlı farklılıklar olduğu ve iki grubun zihinsel temsillerinde, bu faktörlerin sıralamasının da farklılık gösterdiği görülmüştür (Çizelge 5.1).

Çizelge 5.2. İntihar davranışına ve eğitim düzeyine göre intihara ve intihar eden kişiye karşı tutumlar alt faktörlerinin t-test bulguları

	Lise	Üniversite	İnt. var	İnt. yok
İntihara Karşı Tutumlar				
İntiharın kabul edilebilirliği	x	x	↑	↓
Ölümden sonra cezalandırılma	↑	↓	x	x
İntiharın ruhsal bir hastalığa işaret etmesi	↑	↓	↓	↑
İntihara sebep olan sorunlarla ilgili iletişime geçme	x	x	↓	↑
İntihar davranışını saklama	x	x	x	x
İntihar hakkında açıkça tartışma ve intiharın konuşulması	↓	↑	x	x
İntihar Eden Kişiye Karşı Tutumlar				
Sosyal kabul	x	x	x	x
İkna etme	x	x	↓	↑
Sosyal red	↑	↓	↓	↑
Duygusal tepki	x	x	x	x
↑:Puan ortalaması anlamlı düzeyde daha yüksek ↓:Puan ortalaması anlamlı düzeyde daha düşük x: Anlamlı farklılık yok				

Araştırma bulguları, intihar davranışı olan ve olmayan bireyler ile lise ve üniversite öğrencilerinin intihara ve intihar eden kişiye karşı tutumlarının da birbirinden farklı olduğunu göstermiştir. Buna göre intihar davranışı olmayan katılımcıların olanlara göre; lise öğrencilerinin ise üniversite öğrencilerine göre intihara daha olumsuz bir tutumları

olduğu; intihar eden kişiye karşı ise yine intihar davranışı olmayanların ve lise öğrencilerinin daha fazla reddedici bir tutum sergiledikleri görülmüştür (Çizelge 5.2).

Çizelge 5.3. İntiharın anlamı faktörleri ile intihara ve intihar eden kişiye karşı tutumlar faktörleri arasındaki ilişkiye yönelik bulgular

	İntihar Yöntemleri	İntihara ilişkin çelişkili duygular	İntihara sürükleyen duygular	İntiharın çevreye etkisi	İntiharın reddi	İntihara sürükleyen durumlar	Cezalandırılma	Çıkış yolu
İntihara Karşı Tutumlar								
İntiharın kabul edilebilirliği	x	x	x	x	x	x	-	x
Ölümden sonra cezalandırılma	x	x	x	x	x	x	+	x
İntiharın ruhsal bir hastalığa işaret etmesi	x	+	x	x	x	x	x	x
İntihara sebep olan sorunlarla ilgili iletişime geçme	x	x	x	x	x	x	x	x
İntihar davranışını saklama	x	x	x	x	x	x	+	x
İntihar hakkında açıkça tartışma ve intiharın konuşulması	x	x	x	x	x	-	-	x
İntihar Eden Kişiye Karşı Tutumlar								
Sosyal kabul	x	x	x	x	x	x	x	x
İkna etme	x	x	x	x	x	x	x	x
Sosyal red	x	x	x	x	x	x	x	x
Duygusal tepki	x	x	x	x	x	x	+	x
+: Pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki, -: Negatif yönde anlamlı düzeyde ilişki, x: Anlamlı ilişki yok								

Bireylerin, intiharı cezalandırılacak bir davranış olarak anlamlandırdıkça, intihara karşı tutumlarının da daha olumsuz olduğu ve intihar eden kişiye duygusal tepkiler verme eğiliminde oldukları görülmüştür (Çizelge 5.3)

Çizelge 5.4. İntihar olasılığı ile intiharın, ölümün, yaşamın anlamı faktörleri ve intihara karşı tutumlar arasındaki ilişkiye yönelik bulgular

İntiharın Anlamı	İntihar Yöntemleri	İntihara ilişkin çelişkili duygular	İntihara sürükleyen duygular	İntiharın çevreye etkisi	İntiharın reddi	İntihara sürükleyen durumlar	Cezalandırılma	Çıkış yolu
İntihar olasılığı	x	-	x	x	x	x	-	+
Ölümün Anlamı	Ölüm sonrası dini inanç	Cenaze malzemeleri	Olumsuz duygular	Varlığın sonlanması	Ölümden sonrası	Yaşam döngüsü	Sona gelme	Öbür dünyaya geçiş
İntihar olasılığı	x	x	x	x	x	x	+	+
Yaşamın Anlamı	İyi olma	Sosyal ağ	Duygular	İhtiyaçlar	Duygusal bağ	Yaşama yönelik algılar	İleri dönük beklentiler	Yaşama bağlayan etkenler
İntihar olasılığı	-	x	x	x	x	x	x	-
İntihara Karşı Tutumlar	İntiharın kabul edilebilirliği	Ölümden sonra cezalandırılma	İntiharın ruhsal bir hastalığa işaret etmesi	İntihara sebep olan sorunlarla ilgili iletişime geçme	İntihar davranışını saklama	İntihar hakkında açıkça tartışma ve intiharın konuşulması		
İntihar olasılığı	+	-	-	-	x	x		

+: Pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişki, - : Negatif yönde anlamlı düzeyde ilişki, x: Anlamlı ilişki yok

Son olarak bireylerin, intihara karşı tutumları, intiharı kabul edilebilir bir davranış olarak görme şeklinde oldukça; intiharı “çıkış yolu” ve ölümü “sona gelme”, “öbür dünyaya geçme” şeklinde anlamlandırdıkça gelecekte intihar davranışında bulunma olasılıklarını daha yüksek olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Öte yandan intihara karşı tutumları, ölümden sonra cezalandırılacakları ve intihara sebep olan sorunlarla ilgili iletişime geçilmesi gerektiği şeklinde oldukça; intiharı “cezalandırılma”, “çelişkili duygular” ve yaşamı “iyi olma”, “yaşama bağlayan nedenler” olarak anlamlandırdıkça,

gelecekte intihar davranışında bulunma olasılıklarını da daha düşük olarak değerlendirdikleri ortaya koyulmuştur (Çizelge 5.4).

Ancak çalışmanın çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle sınıf ortamında yapılan uygulamada katılımcıların, özellikle akıllarına gelen kelimeler konusunda birbirlerinden etkilenmiş olabilecekleri düşünülmektedir. Yine katılımcılar içinden intihar girişimi ya da düşüncesi olanların, verdikleri yanıtların, uygulama sırasında akranları tarafından görülerek yargılanma yönündeki endişeleri çalışmaya olumsuz yönde bir etkiye bulunmuş olabilir. Öte yandan genç nüfusun tamamının üniversiteye hatta liseye devam etmediği göz önünde bulundurulduğunda, elde edilen bulguların genel popülasyona genellenebilirliği sınırlanmaktadır. Çalışmanın sınırlılıklarına örneklem açısından bakıldığında, öncelikle aynı kültür içinde yer alan alt kültürler arasında dahi farklılıkları olduğu tartışılan (Douglas 1967, Lester 1997) intiharın anlamının araştırıldığı bu çalışmada, Türkiye'nin farklı kesimlerinden gelen üniversite öğrencileri bulunmasına rağmen örneklemin istatistiksel olarak da yarısını Ege Bölgesinde yetişmiş olan lise öğrencileri oluşturmaktadır.

Sıralanan sınırlılıklara rağmen, intiharın anlamına yönelik ülkemizde yapılan herhangi bir çalışmanın olmadığı düşünüldüğünde, bu çalışmanın gelecek çalışmalar ve intihar davranışını anlayabilmek için bir kapıyı daha aralayacağı düşünülmektedir. Çalışmanın sonuçlarından yola çıkarak da sonraki çalışmalar ve klinik uygulamalar için bazı öneriler geliştirilmiştir.

Öncelikle mevcut araştırma ülkemizdeki genç nüfustaki intihar kaynaklı ölümlerin ciddiyeti de göz önünde bulundurularak normal örnekleme; lise ve üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Özellikle intihar girişimi ile sağlık kuruluşlarına başvuran klinik örneklemdaki intiharın anlamlarının inceleneyeceği bir araştırma geliştirilebilir.

İntihar davranışını gösteren bireylerin sorun çözme becerilerinin düşük olduğuna işaret eden pek çok çalışma bulunmaktadır (Dixon ve ark 1994; Pollock ve Williams 1998; Eskin ve ark 2006). Bu çalışmada da kaçış, kurtuluş gibi yetersiz sorun çözme becerilerini düşündüren anlamların intihar davranışı olan bireylerin intihara ilişkin zihinsel temsillerinde önemli bir yeri olduğu ve intihara bu anlamları veren bireylerin gelecekte de intihar olasılıklarını daha yüksek olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Buna göre hem intiharı önleme programlarında hem de intihar davranışları olan bireylerle yürütülen tedavi

programlarında bireylerin intihara yükledikleri anlamların ele alınmasının önemli olduğu düşünölmektedir.

İntihar davranışlarının aynı zamanda kişinin ailesine ve yakınlarına, yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunun mesajını verdiği düşünöldüğünde, intiharın, intihar davranışında bulunmuş ergenlerin yakınları için ne gibi anlamları olduğuna yönelik yapılacak bir araştırma klinik uygulamalara ve intihar olgularındaki aile çalışmalarına oldukça değerli katkılar sağlayacak sonuçlar verebilir

ÖZET

Yeğenoğlu İ. İntiharın anlamı, intihar ve intihara karşı tutumlar

İntihara, ölüme ve yaşama yüklenen anlamların ve intihar tutumlarının intihar davranışında bulunan ve bulunmayanlardakive lise ve üniversite öğrencilerindeki farklılıklarının, intihara yüklenen anlamların intihar tutumları ile olan ilişkisinin araştırılması bu tezin amacıdır. Bu bağlamda Aydın ili Nazilli ilçesinde bulunan liselerde okuyan 387 lise öğrencisi ve Adnan Menderes Üniversitesinde çeşitli bölümlerde okuyan 378 üniversite öğrencisi katılımcı olarak yer almıştır. Katılımcılara İntihar Davranışı Soru Formu, Eskin İntihara ve İntihar Eden Kişiyeye Karşı Tutumlar Ölçeği, Eskin İntiharın, Ölümün ve Yaşamın Anlamı Formu, Gözden Geçirilmiş İntihar Davranışları Anketi ve demografik özellikleri içeren bilgi formu uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda, intiharın ölümün ve yaşamın anlamlarının, intihar davranışı olan ve olmayan bireylerde ve lise ve üniversite öğrencilerinde birbirinden farklı zihinsel temsillerinin olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda intihar davranışı olan ve olmayan bireylerin ve lise ve üniversite öğrencilerinin intihara ve intihar eden kişiyeye karşı tutumlarının da birbirinden farklı olduğu bulunmuştur. Diğer taraftan intiharın anlamının intihara ve intihar eden kişiyeye karşı tutumlarla ilişkili olduğu gösterilmiştir. Son olarak, intihara yönelik tutumlarının ve intihara, ölüme, yaşama yükledikleri anlamların gelecekte intihar etme olasılıklarına yönelik değerlendirmeleri ile de ilişkili olduğu saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: İntihar, ölüm, yaşam, intihara karşı tutumlar, intihar davranışı

SUMMARY

Yeğenoğlu İ. Meaning of suicide, suicide and attitudes toward suicide

The goals of this study are to investigate the meaning of suicide, death, life; the differences of the meanings and attitudes towards suicide and suicidal person between individuals who have suicidal behavior and who don't have it and between high school and university students; the relationship between the meaning of suicide and attitudes towards suicide and suicidal person. In the line of these goals; a total of 378 university students from Aydın city who are studying in different departments of Adnan Menderes University and 387 high school students from Aydın-Nazilli have participated in this study. Participants were applied Suicidal Behavior Questions and Eskin's Suicide and Attitudes Toward Suicidal Person Scale, Eskin's Form of Meaning of Suicide, Death and Life, Revised-Suicidal Behaviour Questionnaire and general information form which includes demographic features. As a result of the analysis; differences of mental representations concerning the meanings of suicide, death and life have been found between the individuals who have suicidal behaviour and who don't have it and between the individuals who are high school and university students. At the same time it is also observed that the attitudes towards suicide and suicidal person are different between the individuals who have suicidal behaviour and who don't have it and between the individuals who are high school and university students. On the other hand, the meanings of suicide have been found correlated with attitudes towards suicide and suicidal person. Lastly, attitudes toward suicide and the meaning of suicide, death and life have been correlated with individual's evaluation of committing suicide in the future.

Key Words: Suicide, death, life, attitudes toward suicide, suicidal behavior

KAYNAKÇA

- Ak M, Özmenler KN ve Bozkurt A. Depresyon hastalarında belirti şiddeti ve umutsuzluğun intihar davranışı üzerindeki etkisi. *Kriz Dergisi* 2006; 14(3):1-8.
- Alptekin K, Duyan V, Demirel S. Adıyaman’da intihar girişimleri. *Anatolian Journal of Psychiatry* 2006; 7: 150-156.
- Arslantaş H, Dereboy İF, Aştı N, Pektekin Ç. Yetişkinlerde profesyonel psikolojik yardım arama tutumu ve bunu etkileyen faktörler. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi* 2011; 12(1): 17-23.
- Atay İM, Gündoğar D. İntihar davranışında risk faktörleri: Bir gözden geçirme. *Kriz Dergisi*. 2004; 12(3): 39-52.
- Baechler J. A strategic theory. *Suicide And Life-Threatening Behaviour*. 1980; 10: 70–99.
- Balcı YG, Albek E. Suicide in the province of Eskişehir, Turkey: the approach of forensic medicine. *Turkish Journal of Medicine Science*. 2003; 33:43–47.
- Baldessarini, RJ, Hennen, J. Genetics of suicide: An overview. *Harvard Review of Psychiatry*. 2004; 12: 1-13.
- Banki C M, Arato M, Papp Z ve Kurcz, M. Biochemical markers in suicidal patients. Investigations with cerebrospinal fluid amine metabolites and neuroendocrine tests. *Journal of Affective Disorders*. 1984; 6(3-4): 341-350.
- Batıgün AD. Gençler ve intihar: Diğer yaş gruplarıyla farklılaşan özellikler. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Ankara, Türkiye. 2002.
- Batıgün AD, Şahin NH. Öfke, dürtüsellik ve problem çözme becerilerindeki yetersizlik gençlik intiharlarının habercisi olabilir mi?. *Türk Psikoloji Dergisi* 2003; 18: 37-39.
- Batıgün AD. İntihar olasılığı: Yaşamı sürdürme nedenleri, umutsuzluk ve yalnızlık açısından bir inceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2005; 16(1):29-39.
- Batıgün AD. İntihar olasılığı ve cinsiyet: iletişim becerileri, yaşamı sürdürme nedenleri, yalnızlık ve umutsuzluk açısından bir inceleme. *Türk Psikoloji Dergisi*. 2008; 23(62):65-75.

- Baumeister RF. Suicide as escape from self. *Psychological Review*. 1990; 97(1): 90–113.
- Beautrais A L. Women and suicidal behavior. *Crisis* 2006; 27(4): 153-156.
- Beck AT, Weissman A, Lester D, Trexler L. The measurement of pessimism. The hopelessness scale. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*. 1974; 42: 861-865.
- Beck AT, Kovacs M, Weissman A. Hopelessness and suicidal behavior: An overview. *The Journal of The American Medical Association*. 1975; 243: 1146-1149.
- Bertolote JM, Fleischmann A, De Leo D, Wasserman D. Psychiatric diagnoses and suicide: revisiting the evidence. *Crisis*. 2004; 25:147–155.
- Bjorklund DF. *Children thinking: Developmental function and individual differences*. Belmont, C.A: Wadsworth Press. 2000.
- Brent DA, Kolko DJ, Wartella ME, Boylan MB, Moritz G, Baugher M, Zelenak JP. Adolescent psychiatric inpatients risk of suicide attempt at 6 month follow up. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 1993;32:95-105.
- Bryan C J, Elder W B, McNaughton-Cassill M C, Osman A C, Hernandez A M, Allison S D. Meaning in life, emotional distress, suicidal ideation, and life functioning in an active duty military sample. *Journal of Positive Psychology* 2013; 8(5): 444-452.
- Ceyhun AG, Ceyhun B. Lise ve üniversite öğrencilerinde intihar olasılığının değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi* 2003; 6: 217-224.
- Cicirelli VG. Personal meanings of death in relation to fear of death. *Death Studies* 1998; 22(8): 713-733.
- Cicirelli VG. Personal meanings of death in older adults and young adults in relation to their fears of death. *Death Studies* 2001; 25(8): 663-683.
- Clarke CS, Bannon FJ, Denihan A. Suicide and religiosity-Masaryk' theory revisited. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* 2003; 38(9): 502-506.
- Colucci E. The cultural facet of suicidal behaviour: Its importance and neglect. *Australian Journal for the Advancement of Mental Health* 2006; 5(3): 1-13.
- Colucci E. *Suicide and Culture*. Cambridge: Hogrefe Publishing. 2013.

Corrigan PW, Watson AC. The paradox of self-stigma and mental illness. Science and Practice 2002; 9(1): 35-53.

Çetintulum-Huyut B. Dini yönelim, intihar ve intihara karşı tutumlar. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık bilimleri Enstitüsü, Aydın, Türkiye. 2013.

De Leo D. Struggling against suicide: The need for an integrative approach. Crisis 2002; 23: 23-31.

Demirkol M. İntihar olasılığı: Kişilik özellikleri, kontrol odağı ve ölüm algısı açısından bir değerlendirme. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye. 2013.

Demir N. Birey, Toplum, Bilim: Sosyoloji Temel Kavramlar: Turhan Kitabevi Yayınları. 2004.

Demirel Özsoy S, Eşel E. İntihar (Özkıym). Anadolu Psikiyatri Dergisi. 2003; 4: 175-185.

Dereboy Fİ. Kimlik Bocalaması: Anlamak Tanımak, Ele Almak. Malatya: Özmet Ofset. 1993.

Deveci A. Taşkın E. O. Erbay-Dündar P. Demet MM. Kaya E. Özmen E. ve Din G. Manisa ili kent merkezinde intihar düşüncesi ve girişimi yaygınlığı. Türk Psikiyatri Dergisi. 2005; 16(3):170-178.

Devrimci-Özgüven H. Sayıl I. (2003) Suicide attempts in Turkey: results of the WHOEURO multicentre study on suicidal behaviour. Canadian Journal of Psychiatry, 48: 324–329.

Dilbaz N, Seber G. Umutusuzluk kavramı: depresyon ve intiharda önemi. Kriz Dergisi. 1993; 1(3): 134-138.

Dilbaz N, Şengül C B, Çetin M K, Şengül C, Okay T, Yurtkulu F ve Duman T. Genel bir hastanede intihar girişimlerinin değerlendirilmesi. Kriz Dergisi 2006; 13(2): 1-10.

Dilsiz A, Dilsiz F. İntihar girişimlerinde belirtilen nedenler. Kriz Dergisi 1993; 1(3): 124-128.

Dixon WA, Heppner PP, Rudd MD. Problem-solving appraisal, hopelessness, and suicide ideation: Evidence for a mediational model. *Journal of Counseling Psychology* 1994;41(1):91-98.

Durkheim E. İntihar: Toplumbilimsel İnceleme (Fransızca orijinali 1897; Çeviren Ö. Ozankaya). Ankara: Türk Tarih Kurumu. 1986.

Dyer JA, Kreitman N. Hopelessness, depression and suicidal intent in parasuicide. *The British Journal of Psychiatry*. 1984; 144: 127-33.

Eckersley R, Dear K. Cultural correlates of youth suicide. *Social Science and Medicine* 2002; 55(11): 1891-1904.

Ekici G, Savaş HA ve Çıtak S. İntihar riskini arttıran psikososyal etmenler (Sosyal güvence yokluğu, göç ve diğer stresörler). *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2001; 2(4):204-212.

Ellis JB, Lamis DA. Adaptive characteristics and suicidal behaviour: A gender comparison of young adults. *Death Studies* 2007; 31(9):845-854.

Engström G, Alling C, Blennow K, Regnell G ve Traskman-Bendz L. Reduced cerebrospinal HVA concentrations and HVA/ 5-HIAA ratios in suicide attempters: Monoamine metabolites in 120 suicide attempters and 47 controls. *European Neuropsychopharmacology*. 1999; 9(5): 399-405.

Erkuş GH. İntihar girişiminde bulunan kişilerde zorlu yaşam olayları ve başa çıkma tutumlarının sağlıklı kişilerle karşılaştırılması. Tıpta Uzmanlık Tezi, Bakırköy Prof Dr Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul, Türkiye. 2011.

Eskin M. Adolescent's attitudes toward suicide and a suicidal peer: a comparison between Swedish and Turkish high school students. *Scandinavian Journal of Psychology* 1995; 36: 201-207.

Eskin M. Gender and cultural differences in the 12 month prevalence of suicidal thoughts and attempts in Swedish and Turkish adolescent. *Journal of Gender, Culture and Health* 1999; 4(3): 187-200.

Eskin M. Ergen ruh sağlığı sorunları ve intihar davranışıyla ilişkileri. *Klinik Psikiyatri* 2000; 3:228-234.

Eskin M. Ergenlikte yalnızlık, başetme yöntemleri ve yalnızlığın intihar davranışı ile ilişkisi. Klinik Psikiyatri 2001; 4: 5-11.

Eskin M. A cross-cultural investigation of the communication of the suicidal intent in Swedish and Turkish adolescents. Scandinavian Journal of Psychology 2003; 44: 1-6.

Eskin M. The effects of religious versus secular education on suicide ideation and suicidal attitudes in adolescents in Turkey. Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology 2004; 39: 536-542.

Eskin, M, Kaynak-Demir, H, Demir, S. Same-sex sexual orientation, childhood sexual abuse, and suicidal behavior in university students in Turkey. Archives of Sexual Behavior 2005;34(2):185-195.

Eskin M, Akoğlu A, Uygur B. Ayaktan Tedavi Edilen Psikiyatri Hastalarında Travmatik Yaşam Olayları ve Sorun Çözme Becerileri: İntihar Davranışıyla İlişkisi. Türk Psikiyatri Dergisi 2006;17(4):266-275.

Eskin M, Ertekin K, Dereboy Ç, Demirkıran F. Risk factors for and protective factors against adolescent suicidal behaviour in Turkey. Crisis 2007; 28(3):131-139.

Eskin M. İntiharda bilişsel davranışçı sağıaltım yaklaşımları. Kriz Dergisi 2007; 15(2): 15-35.

Eskin M. İntihar. Ankara: Hekimler Yayın Birliği Basım Yayın. 2012.

Eskin M. The effects of individualistic-collectivistic value orientations on non-fatal suicidal behavior and attitudes in Turkish adolescents and young adults. Scandinavian Journal of Psychology, 2013; 54: 493–501.

Feldman DB, Snyder CR. Hope and the meaningful life: Theoretical and empirical associations between goal-directed thinking and life meaning. Journal of Social and Clinical Psychology 2005;24(3): 401-421.

Frankl V E. Duyulmayan Anlam Çılgılığı-Psikoterapi ve Hümanizm (Orjinali 1978; Çeviren S. Budak). Ankara: Öteki Yayınevi. 1996.

Göregenli M. Kültürümüz açısından bireycilik-toplulukçuluk eğilimleri: Bir başlangıç çalışması. Türk Psikoloji Dergisi 1995; 10(35): 1-14.

Güleç G, Aksaray G. İntihar girişiminde bulunan gençlerin sosyodemografik sosyokültürel ve aile özelliklerinin araştırılması. Yeni Sempozyum Dergisi 2006;44(3):141-150.

Harlow L L, Newcomb M D, Bentler P M. Depression, selfderogation, substance use, and suicide ideation: Lack of purpose in life as a mediational factor. Journal of Clinical Psychology 1986; 42: 5–21.

Hjelmeland H, Knizek B. Why we need qualitative research in suicidology. Suicide and Life-Threatening Behaviour 2010; 40: 74-80.

Hjelmeland H, Knizek B. What kind of research do we need in suicidology today? International Handbook of Suicide Prevention: Research, Policy and Practice. O’conner RC, Platt S, Gordon J (Ed). Wiley Blackwell Publishing 2011; 591-608.

Hjelmeland H. Cultural research in suicidology: Challenges and opportunities. Suicidology Online 2010; 1: 34-52.

Hofstede G. Culture’s consequences: International differences in work related values. Beverly Hills, CA. 1980.

Hökelekli H. Ölüm ve ölüm ötesi psikolojisi. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 1991; 3(3): 11-165.

İmamoğlu OE, Karakitapoğlu-Aygün Z. Self-construals and values in different cultural and socioeconomic contexts. Genetic, Social and General Psychology Monographs 2004; 130(4): 277-306.

Joe S, Romer D, Jamieson PE. Suicide acceptability is related to suicide planning in U.S. adolescents and young adults. Suicide and Life-Threatening Behaviour 2007; 37(2): 165-178.

Kağıtçıbaşı Ç. The autonomous-relational self: A new Synthesis. European Psychologist 1996; 1(3): 180-186.

Kağıtçıbaşı Ç. Yeni İnsan ve İnsanlar. İstanbul. Evrim Yayınevi. 2004.

Kağıtçıbaşı Ç. Autonomy and relatedness in cultural context implications for self and family. Journal of Cross-Cultural Psychology 2005; 36(4): 403-422.

Kleptaras G, Psarra E. Meaning in life, psychological well-being and depressive symptomatology: A comparative study. *Journal of Psychology* 2012; 3(4): 337-345.

Kodaka M, Inagaki M, Postuvan V, Yamada M. Exploration of factors associated with social worker attitudes toward suicide. *International Journal of Social Psychiatry* 2012; 59(5): 452-459.

Koivumma-Honkanen H, Honkanen R, Viinamaki H, Heikkila K, Kaprio J, Koskenvuo M. Life satisfaction and suicide: A 20-year follow-up study. *American Journal of Psychiatry* 2001; 158: 433-439.

Leenaanrs, AA. Edwin S. Shneidmann on suicide. *Suicidology Online*. 2010; 1: 5-18.

Lester D. *Suicide and Culture*. Cambridge: Hogrefe Publishing. 2013.

Levi F. La Vecchia C. Lucchini F. Negri E. Saxena S. Maulik PK. Saraceno B. Trends in mortality from suicide, 1965–99. *Acta Psychiatr Scan*. 2003; 108:341–349.

Mann JJ, Brent DA, Arango V. The neurobiology and genetics of suicide and attempted suicide: a focus on the serotonergic system. *Neuropsychopharmacology*. 2001; 24: 467-477.

Mann JJ, Malone KM. Cerebrospinal fluid amines and higher-lethality suicide attempts in depressed inpatients. *Biological Psychiatry*. 1997; 41 (2): 162-171.

Markus HR, Kitayama S. Culture and the self: Implications for cognition, emotion and motivation. *Psychological Review* 1991; 98: 224-252.

Mascaro N, Rosen D H. The role of existential meaning as a buffer against stress. *Journal of Humanistic Psychology* 2006; 46(2):168-190.

Matsumoto D. Culture and self: An empirical assessment of Markus and Kitayama's theory of independent and interdependent self-construal. *Asian Journal of Social Psychology* 1999; 2(3): 289-310.

Meder M, Gültekin M. Türkiye'nin büyük kentlerinde 1999-2009 yılları arasındaki intihar eğilimleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2102, 11:139-151.

Moscicki EK. North American perspectives epidemiology of suicide. *International Psychogeriatrics* 1995; 7(2): 137-148.

- Mosocco M, Pompili P, Vichi M, Vanacore N, Lester D, Tatarelli R. Suicide and marital status in Italy. *Psychiatr Q* 2008; 79:275-285.
- Nordstrom, P, Samuelsson, M, Asberg, M, Traskman-Bendz, L, Aberg-Wistedt, A, Nordin, C ve Bertilsson, L. CSF 5-HIAA predictssuicide risk afterattemptedsuicide. *Suicideand Life-ThreateningBehavior*. 1994-; 24(1): 1-9.
- Odağ C. İntihar: Tanım-Kuram-Sağaltım. İzmir: İzmir Psikiyatri Derneği Yayınları, 1995.
- Osman A, Bagge CL, Gutierrez PM, Konick LC, Kopper BA, Barrios FX. The suicidal behaviors questionnaire-revised (SBQ-R): Validation with clinical and nonclinical samples. *Psychological Assessment* 2001; 8(4): 443-454.
- Overholser JC, Braden A, Dieter L. Understanding suicide risk: identification of high-risk groups during high-risk times. *Journal of Clinical Psychology* 2012; 68: 334-348.
- Öncü B, Zadavec T, Zavasnik A, Grad O, Sayıl I. Psikiyatri uzmanlarının intihara yönelik tutumları. *Kriz Dergisi* 2005; 13(3): 1-8.
- Öncü B. İntihar davranışına yönelik tutumlar. *Türkiye Klinikleri Dergisi* 2008; 1(3): 23-27.
- Özalp E. İntihar davranışının genetiği. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2008; 20(1): 85-93.
- Özgüven HD, Soykan Ç ve Haran S. İntihar girişimlerinde sorun alanları ve tetikleyiciler. *Kriz Dergisi* 2003; 11(1): 13-24.
- Özsoy SD, Eşel E. İntihar (özkıym). *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 2003; 4:175-185.
- Öztop DB, Özdemir Ç, Ünalın D, Akgül H, Şahin N. İntihar girişiminde bulunan 6-16 yaş grubuna ait 2002-2006 yılları başvuru kayıtlarının değerlendirilmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi* 2009; 4(11): 160-173.
- Paracıkoğlu V, Sayıl I ve Özgüven HD. Ankara'da intihar girişimleri üzerine bir izleme çalışması: Dünya Sağlık Örgütü-Avrupa çok merkezli intihar davranışı izlem çalışması sonuçları. *Kriz Dergisi* 2004; 12(2): 1-17.
- Phillips M R. Li X. ve Zhang Y. Suicide rates in China, 1995-99. *The Lancet* 2002; 359(9309): 835-840.

Pollock LR, Williams JMG. Problem Solving in Suicide Attempters. *Psychological Medicine* 2004;34(1):163-167.

Reynolds F M T, Berman A L. An emprical typology of suicide. *Archives of Suicide Research* 1995; 1: 97-109.

Roy A, Karoum F, Pollack S. Marked reduction in indexes of dopaminemetabolismamongpatientswithdepressionwhoattemptsuicide. *Arch Gen Psychiatry*. 1992; 49(6): 447-50.

Roy A, Segal NL, Sarchiapone M. Attempted suicide among living co-twins of twin suicide victims. *The American Journal of Psychiatry*. 1995; 152: 1075-1076.

Rudmin FW, Ferrada-Noli M, Skolbekken J. Questions of culture, age and gender in the epidemiology of suicide. *Scandinavian Journal of Psychology* 2003; 44: 373-381.

Samuelsson M, Asberg M, Gustavsson JP. Attitudes of psychiatric nursing personnel towards patients who have attempted suicide. *Acta Psychiatrica Scandinavica* 1997; 95: 222-230.

Sayıl I. İntiharı konu alan yayınlar üzerine bir çalışma. *Kriz Dergisi*. 1992; 1: 38–41.

Sayıl I. Oral A. Güney S. Ayhan N. Ayhan Ö. Devrimcil H. Ankara’da intihar girişimleri üzerine bir çalışma, *Kriz Dergisi*. 1993; 1(2): 56–61.

Sezer S, Saya P. Gelişimsel açıdan ölüm kavramı. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi* 2009; 13: 151-165.

Sezer S. Yaşamın anlamı konusuna kuramsal ve psikometrik çalışmalar açısından bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 2012; 45(1): 209-227.

Skrabski A, Kopp M, Rozsa S, Rethelyi J, Rahe R. Life meaning: An important correlate of health in the Hungarian population. *International Journal of Behavioral Medicine* 2005; 12(2):78-85.

Skruibis P, Gailiene D, Hjelmeland H, Fartacek R, Fekete S, Knizek BL, Osvath P, Renberg ES, Rohrer RR. Attitudes towards suicide among regional politicians in Lithuania, Austria, Hungary, Norway and Sweden. *Suicidology Online* 2010; 1: 79-87.

Slaughter V, Griffiths M. Death understanding and fear of death in young children. *Clinical Child Psychology and Psychiatry* 2007; 12(4): 525-535.

Smith JC, Mercy JA and Conn JM. Marital status and the risk of suicide. *American Journal of Public Health* 1988; 78:78-80.

Stack S, Kposowa AJ. The association of suicide rates with individual-level suicide attitudes: A cross-national analysis. *Social Science Quarterly* 2008; 89(1): 39-59.

Stack S, Kposowa AJ. Religion and suicide acceptability: A cross-national analysis. *Journal For The Scintific Study of Religion* 2011; 50(2): 289-306.

Statham DJ, Heath AC, Madden PA, Bucholz KK, Bierut L, Dinwiddie SH, Slutske WS, Dunne MP, Martin NG. Suicidal behavior: an epidemiological and genetic study. *Psychol Med.* 1998; 28(4): 839-55.

Stewart SM, Kennard BD, Lee PWH, Mayes T, Hughes C, Emslie G. Hopelessness and suicidal ideation among adolescents in two cultures. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry.* 2005; 46(4): 364-372.

Sudupe-Alberdi J, Pita-Fernandez S, Gomez-Pardinaz S, Gil-de-Bernabe F, Garcia-Fernandez J, Martinez-Sande G. Lantes-Louzao SS and Pértega-Díaz S. Suicide attempts and related factors in patients admitted to a general hospital: A ten-year crosssectional study 1997-2007. *BMC Psychiatry* 2011; 11(1): 51-60.

Şahin NH, Batıgün AD. Lise ve üniversite öğrencilerinde intihar riskini belirlemeye yönelik bir modelin sınanması. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2009; 20(1): 28-36.

Taktak Ş. Üzün İ. Başcıoğlu İ. İstanbul'da tamamlanmış intihar olgularının psikolojik otopsisini. *Anadolu Psikiyatri Dergisi.* 2012; 13(2):117-124.

Tanhan F, Arı F. Üniversite öğrencilerinin ölüme verdikleri anlam ve öğrenim gördükleri program açısından ölüm kaygısı düzeyleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2006; 3(2): 34-43.

Toros F, Gamsız-Bilgin M, Şaşmaz T, Buğdaycı R, Çamdeviren H. Suicide attempts and risk factors among children and adolescents. *Yonsei Medical Journal* 2004; 45(3): 367-374.

Triandis HC. The psychological measurement of cultural syndromes. *American Psychologist* 1996; 5(1): 407-415.

Trinadis HC. Major cultural syndroms and emotion. In Kitayama S, Markus H. (Ed), *Emotion and culture*. Washington DC: American Psychological Association 1994; 285-306.

TÜİK, İntihar İstatistikleri. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası 2011.

TÜİK, İntihar İstatistikleri. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası 2013.

Van Heringen, K. The neurobiology of suicide and suicidality. *Canadian Journal of Psychiatry*. 2003; 48(5): 292-299.

Van Orden KA, Witte TK, Cukrowicz KC, Braithwaite SR, Edward AS, Thomas EJ. The interpersonal theory of suicide. *Psychological Review* 2010; 117(2): 575–600.

Wallin U, Runeson B. Attitudes towards suicide and suicidal patients among medical students. *European Psychiatry* 2003; 18(7):329-333.

Wasserman D, Cheng Q, Jiang GX. Global suicide rates among young people aged 15-19. *World Psychiatry* 2005; 4(2):114-120.

Weismann MM. The epidemiology of suicide attempts. *Arch Gen Psychiatry*. 1974; 30(6): 737-746.

Yiğit Ö, Söyüncü S ve Berk Y. Kimler intihar girişiminde bulunuyor? Bir acil servisin deneyimleri. *Yeni Sempozyum Dergisi* 2010; 48(2): 122-128.

Zhang J, McKown R E, Hussey J R, Thompson S J. ve Woods J R. Gender differences in risk factors for attempted suicide among young adults: Findings from the third national health and nutrition examination survey. *Annals of Epidemiology* 2005; 15: 167-174.

EKLER

Ek 1: Bilgilendirilmiş Onam Formu

ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
PSİKİYATRİ ANABİLİM DALI

İntiharın Anlamı, İntihar ve İntihara Yönelik Tutumlar

Çalışması

Bilgilendirilmiş Onam ve Yanıt Formu

Değerli Katılımcımız,

Bu çalışma bireyler için intiharın anlamı ile intihar davranışları, intihar tutumları ve intihara karşı tutumlar arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla yürütülmektedir.

Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmanın verileri toplu olarak değerlendirilecek, sorulara verdiğiniz yanıtlar tamamen gizli tutulacak, kişi ya da kurumlarla paylaşılmayacaktır. Sizden kimliğinizi belli edecek ad, soyad, e-posta adresi, telefon numarası ve adres bilgisi kesinlikle istenmemektedir.

Yüksek lisans kapsamında yapılacak olan bu tez çalışmasına kendi isteğinizle katılmanız, bu alanda yapılan bilimsel çalışmaların geliştirilebilmesi için önemli bir etkiye sahiptir. Bu araştırma ile ilgili sormak istediğiniz tüm soruları uygulamayı yürüten Psk. İhsan Yeğenoğlu'na uygulama sırasında veya sonrasında elektronik posta ya da telefon yoluyla sorabilirsiniz. (e-mail: ihسانيhsan@gmail.com)

Tel: 0 531 561 09 99)

*Bu değerli katkınız için
teşekkür ediyoruz.*

*Prof. Dr. Mehmet Eskin
ADÜ Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi
Proje Yürütücüsü*

*Psk. İhsan YEĞENOĞLU
Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Öğrencisi*

Aydın-2013

Ek 2: Genel Bilgiler Formu

GENEL BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz: **A)** Kadın **B)** Erkek
2. Yaşınız:.....
3. Sınıfınız:.....
4. Kaç kardeşsiniz:.....
5. Anne babanızın: **A)** Her ikisi de sağ **B)** Anne sağ **C)** Baba sağ
6. Anne babanızın medeni durumu:
A) Evli **B)** Boşanmış **C)** Dul **D)** Evli ama ayrı yaşıyor
E) Birlikte yaşıyor ama resmi nikahlı değil
7. Babanızın yaşı kaçtır?.....
8. Annenizin yaşı kaçtır?.....
9. Babanızın en son mezun olduğu okulu belirtiniz
A) Okur-yazar değil **B)** Okur-yazar **C)** İlkokul **D)** Ortaokul **E)** Lise **F)** 2 Yıllık Yüksekokul **G)** 4 Yıllık Yüksekokul **H)** Üniversite **İ)** Yüksek Lisans **J)** Doktora
10. Annenizin en son mezun olduğu okulu belirtiniz
A) Okur-yazar değil **B)** Okur-yazar **C)** İlkokul **D)** Ortaokul **E)** Lise **F)** 2 Yıllık Yüksekokul **G)** 4 Yıllık Yüksekokul **H)** Üniversite **İ)** Yüksek Lisans **J)** Doktora
12. Ailenizin aylık gelir miktarı ne kadar?
A) 500TL ve altı **B)** 501-1000TL arası **C)** 1001-1500TL arası **D)** 1501-2000TL arası
E) 2001-2500TL arası **F)** 2501-3000TL arası **G)** 3000TL ve üstü

Ek 3: Yanıt Formu

(1. Bölüm)

Genel Bilgiler

1. A() B()
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. A() B() C()
7. A() B() C() D() E()
8. _____
9. _____
10. A() B() C() D() E()
F() G() H() I() G()
11. A() B() C() D() E()
F() G() H() I() G()
12. A() B() C() D() E() F() G()

2. Bölüm	
İzbe	
1	(H) (E)
2	(H) (E)
3	(H) (E)
4	(H) (E)
5	(H) (E)

Form No:

3. Bölüm	
İKT	
Tamamen katılmıyorum	1
Katılmıyorum	2
Kararsızım	3
Katılıyorum	4
Tamamen katılıyorum	5
1	① ② ③ ④ ⑤
2	② ③ ④ ⑤ ⑥
3	③ ④ ⑤ ⑥ ⑦
4	④ ⑤ ⑥ ⑦ ⑧
5	⑤ ⑥ ⑦ ⑧ ⑨
6	⑥ ⑦ ⑧ ⑨ ⑩
7	⑦ ⑧ ⑨ ⑩ ⑪
8	⑧ ⑨ ⑩ ⑪ ⑫
9	⑨ ⑩ ⑪ ⑫ ⑬
10	⑩ ⑪ ⑫ ⑬ ⑭
11	⑪ ⑫ ⑬ ⑭ ⑮
12	⑫ ⑬ ⑭ ⑮ ⑯
13	⑬ ⑭ ⑮ ⑯ ⑰
14	⑭ ⑮ ⑯ ⑰ ⑱
15	⑮ ⑯ ⑰ ⑱ ⑲
16	⑯ ⑰ ⑱ ⑲ ⑳
17	⑰ ⑱ ⑲ ⑳ ㉑
18	⑱ ⑲ ⑳ ㉑ ㉒
19	⑲ ⑳ ㉑ ㉒ ㉓
20	⑳ ㉑ ㉒ ㉓ ㉔
21	㉑ ㉒ ㉓ ㉔ ㉕
22	㉒ ㉓ ㉔ ㉕ ㉖
23	㉓ ㉔ ㉕ ㉖ ㉗
24	㉔ ㉕ ㉖ ㉗ ㉘

4. Bölüm	
ZEKİT	
Tamamen katılmıyorum	1
Katılmıyorum	2
Kararsızım	3
Katılıyorum	4
Tamamen katılıyorum	5
1	① ② ③ ④ ⑤
2	② ③ ④ ⑤ ⑥
3	③ ④ ⑤ ⑥ ⑦
4	④ ⑤ ⑥ ⑦ ⑧
5	⑤ ⑥ ⑦ ⑧ ⑨
6	⑥ ⑦ ⑧ ⑨ ⑩
7	⑦ ⑧ ⑨ ⑩ ⑪
8	⑧ ⑨ ⑩ ⑪ ⑫
9	⑨ ⑩ ⑪ ⑫ ⑬
10	⑩ ⑪ ⑫ ⑬ ⑭
11	⑪ ⑫ ⑬ ⑭ ⑮
12	⑫ ⑬ ⑭ ⑮ ⑯
13	⑬ ⑭ ⑮ ⑯ ⑰
14	⑭ ⑮ ⑯ ⑰ ⑱
15	⑮ ⑯ ⑰ ⑱ ⑲
16	⑯ ⑰ ⑱ ⑲ ⑳
17	⑰ ⑱ ⑲ ⑳ ㉑
18	⑱ ⑲ ⑳ ㉑ ㉒
19	⑲ ⑳ ㉑ ㉒ ㉓
20	⑳ ㉑ ㉒ ㉓ ㉔

5. Bölüm	
GEİDA	
1	A() B() C() D() E() F()
2	A() B() C() D() E()
3	A() B() C() D() E()
4	A() B() C() D() E() F() G()

6. Bölüm		
İAÖ		
Yayın devince aklına gelen nöbetçiler	Okum devince aklına gelen nöbetçiler	İmtihan devince aklına gelen nöbetçiler
1.....	1.....	1.....
2.....	2.....	2.....
3.....	3.....	3.....
4.....	4.....	4.....
5.....	5.....	5.....
6.....	6.....	6.....
7.....	7.....	7.....

Ek 4: Adnan Menderes Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu İzin Belgesi

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ
GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU

Sayı : 56989545/050.04-103
Konu : Çalışmanız hk.

11/4/2014
AYDIN

Sayın, Prof.Dr. Mehmet ESKİN
Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD

Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nun 10.04.2014 tarihinde yapılan olağan toplantısında çalışmanızla ilgili alınan 5 nolu karar aşağıda sunulmuştur.

Bilgilerinize sunarım.

Prof.Dr. Nefi KAYLIOĞLU
Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar
Etik Kurulu Başkanı

KARAR 10

Protokol No : 20.2/181
Sorumlu Yürütücü : Prof.Dr. Mehmet ESKİN
Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD

Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nca 27.12.2012 tarihinde kurum izninin alınması ve izin belgesinin dosyaya konulması şartıyla onay verilen; Tıp Fakültesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof.Dr. Mehmet ESKİN'in "İntiharın anlamı, intihar ve intihara yönelik tutumlar" konulu klinik araştırmasının 07.04.2014 tarihli gelen dilekçesi ekinde kurum izin belgesinin alınmış olduğu görüldüğünden şartların yerine getirildiğine nybirliğiyle kabul edilmiştir.

Yine sorumlu araştırmacıya; Form 2'nin 11.1.'in son bölümünde taahhüt edilen çalışma bittikten sonra nihai raporun, [Sonuç Raporu (web'te), BGOF (Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu-gönüllüler tarafından bizzat kendilerinin kendi adı-soyadını yazması ve imzalamasının sağlanması ile adreslerinin eksiksiz olarak formlara yazılmasına dikkat edilmelidir) ve ORF (Olgu Rapor Formu/Anket)] lerin gönderilmesi gerektiğinin hatırlatılmasına ve sorumlu yürütücülerinin bu hususa özen göstermesi gerektiğinin bir kez daha vurgulanmasına oy birliğiyle karar verilmiştir.

Adres: Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlık Merkez Kampüsü – Kepez Mevki AYDIN
Tel: 256- 225 31 66
Faks : 256-212 31 69
Web: <http://www.site.adu.edu.tr/etikkurulu/goek/>
e-posta: goetik@adu.edu.tr

Ek 5: İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Belgesi

T.C.
AYDIN VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı :86174507-605 /
Konu: Araştırma İzni

31.01.2013 03655

VALİLİK MAKAMINA
AYDIN

İlgi: Adnan Menderes Üniversitesi Rektörlüğü'nün 09.01.2013 tarihli ve 176 sayılı yazısı.

Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü Psikiyatri Anabilim Dalı Klinik Psikolojisi Yüksek Lisans Programı Öğrencisi İhsan YEĞENOĞLU tarafından, "İntiharın Anlamı, İntihar ve İntihara Yönelik Tutumlar" konulu tez çalışması için İlimiz lise öğrencilerine anket uygulama isteği, ilgi yazı ile bildirilmiştir.

Yüksek Lisans Programı Öğrencisi İhsan YEĞENOĞLU'nun araştırma önerisinde belirtilen tarihlerde ve konuda, eğitim öğretimi aksatmadan, İlimiz lise öğrencilerine anket uygulaması, Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Pervin TÖRE
Milli Eğitim Müdürü

OLUP
31/01/2013

Muhsin ÇATMADIM
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek 6: Adnan Menderes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi İzin Belgesi

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ DEKANLIĞI

SAYI : 34709035/605.01- 47
KONU: İhsan YEĞENOĞLU'nun tez çalışması

AYDIN
10/01/2013

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: 09.01.2013 tarih ve 605.01-0176 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü Psikiyatri Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi İhsan YEĞENOĞLU tarafından; “İntiharın Anlamı, İntihar ve İntihara Yönelik Tutumlar” başlıklı tez çalışması kapsamında ekteki anketlerin Fakültemiz öğrencilerine uygulanması Dekanlığımızca uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

[Handwritten signature]

16.01.2013
605.01
583

Yazı İşleri
Sağlık Bil. Ens. Mt.

Prof. Dr. Adnan İRDAG	
Tarih:	16.01.2013
Sayı:	080
Dosya No:	300

ÖZGEÇMİŞ

Kimlik Bilgileri

Adı Soyadı: İhsan YEĞENOĞLU

Doğum Yeri: Ankara

Doğum Tarihi: 09.04.1986

Eğitim Bilgileri

2004-2008 Hacettepe Üniversitesi

Edebiyat Fakültesi

Psikoloji Bölümü

2011-2014 Adnan Menderes Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Psikiyatri Anabilim Dalı

Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı

TEŞEKKÜR

Danışmanım Sayın Prof. Dr. Mehmet ESKİN'e mesleki gelişimime ve bu tezin hazırlanmasına yaptığı değerli katkılardan dolayı teşekkür ederim. Yine yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve deneyimleri ile yol gösteren, mesleki bilgi ve becerimi geliştirmemde büyük katkısı olan Sayın Prof. Dr. Çiğdem DEREBOY'a, klinik uygulamalarda sosyal psikolojik bakış açısıyla düşünebilmemi sağlayan Sayın Prof. Dr. Hacer Harlak'a ve klinik çalışmalara hem destek sağlayan hem de deneyimleri ile yol gösteren Sayın Prof. Dr. Ferhan DEREBOY'a müteşekkirim.

Destekleri ve önerileriyle yanımda olan sevgili dönem arkadaşlarım Psk. Betül GÜNDÜZ, Psk. Gökçehan AKOĞUZ, Psk. Melinaz YALÇIN, Psk. Merve BAYDAR, Psk. Neşe UZUN, Psk. Nilay KONDUZ, Psk. Nur AYTİN, Psk. Servet KAÇAR ve Psk. Ünal ALPAY'a teşekkürlerimi sunarım. İki meslektaş ilişkisinin yanında ağabey kardeş ilişkisi kurduğumuz sevgili Psk. Hakan ŞENEL'e tüm desteklerinden ötürü ayrıca teşekkür ederim.

Her konuda sabırla yanımda olan sevgili anne ve babam a, uzakta da olsa yardımını esirgemeyen sevgili ablama son olarak anlayışı ve desteğini hep hissettiğim sevgili Bağcan PORAY'a çok teşekkür ederim.